

Aalborg Universitet

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

El Sistema Inspirerede Projekter

En pilotundersøgelse

Chemi, Tatiana; Holst, Finn

Publication date:
2016

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):
Chemi, T., & Holst, F. (2016). *El Sistema Inspirerede Projekter: En pilotundersøgelse*.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

EL SISTEMA INSPIREREDE PROJEKTER

EN PILOTUNDERSØGELSE

Tatiana Chemi og Finn Holst
med bidrag af
Sofie Holm, Sara Fink Søndergaard
og Stine Møgelbjerg Johansen

Maj 2016

DMKL - DANSKE MUSIK- & KULTURSKOLELEDERE
EL SISTEMA-UDVALGET
WWW.ELSISTEMA.DK

INDHOLDSFORTEGNELSE

1 Indledning og sammenfattende oversigt	3
1.1 Sammenfattende oversigt	4
2 Lokale projekter	13
2.1 Bornholm	13
2.2 Herning	16
2.3 Hjørring	18
2.4 Køge	20
2.5 Rødovre	25
2.6 Skanderborg	29
2.7 Vejle	31
2.8 Aarhus	33
2.9 Sammenfattende analyse & diskussion	37
3 Musikpædagogisk praksis i tre udvalgte projekter	43
3.1 Undersøgelsesdesign	43
3.2 MusikUnik - Aarhus	46
3.3 Sistema Højvangen - Skanderborg	51
3.4 MusikUnik - Rødovre	54
3.5 Perspektiver på de tre projekter	57
4 El Sistema som redskab til øget social inklusion og integration	61
4.1 Projekterne	62
4.2 Specialets konklusioner	62
4.3 Afrunding	66
5 Forskningsgrundlag	67
5.1 El sistema Global Review 1 og 2	67
5.2 Resultater fra JeKi følgeforskning	69
5.3 Generel forskning - Arts Education og Musik	70
6 Samarbejde og partnerskab i det tredje rum	75

1 INDLEDNING OG SAMMENFATTENDE OVERSIGT

Grundlaget for rapporten er et pilotprojekt ”Forundersøgelse El Sistema DK” gennemført af Ph.D. Tatiana Chemi (Aalborg Universitet) og Ph.D. Finn Holst (DPU, Aarhus Universitet) i 2015, med bidrag fra Sofie Holm, Sara Fink Søndergaard og Stine Møgelbjerg Johansen. Pilotprojektet er gennemført for DMKLs El Sistema-udvalg¹ med støtte fra Statens Kunstfond, Projektstøtteudvalget for Musik.

Rapporten blev afslutningvis præsenteret på et symposium på Aarhus Musikkole den 30. maj 2016.

Undersøgelsen består af to dele, som også udgør de to dele i rapporten.

Første del består af en *beskrivelse de otte El sistema-inspirerede projekter* (afsnit 2) og en sammenstilling af forskelle og ligheder mellem disse (afsnit 3). Første del af rapporten er udarbejdet af Tatiana Chemi og Finn Holst. Sofie Holm har bidraget her med indsamling af informationer om de otte lokalprojekter.

Anden del består af:

- en undersøgelse af *den musikpædagogiske praksis* for tre udvalgte projekter (afsnit 4) skrevet af Sofie Holm (cand.pæd.psyk. fra DPU) og Sara Fink Søndergaard (stud. cand. pæd. musikdidaktik, DPU)
- en undersøgelse af El Sistema som redskab til *øget social inklusion og integration* (afsnit 5), skrevet af Stine Møgelbjerg Johansen, baseret på hendes speciale i Musikvidenskab ved Aarhus Universitet.
- en oversigt over *det forskningsmæssige grundlag* (afsnit 6) af Finn Holst
- perspektiver på *samarbejde og partnerskaber* som et tredje rum (afsnit 7) af Finn Holst

Rapporten er redigeret af Finn Holst.

Sammenfatning af rapporten følger på de næste sider.

---

1 <http://www.dmkkl.dk/inklusionsudvalgel-sistema.html>

1.1 SAMMENFATTENDE OVERSIGT

FØRSTE DEL

Første del af består af en beskrivelse de otte El sistema-inspirerede lokalprojekter som for hvert projekt omfatter Formålsbeskrivelse, programteori, koncepter og aktiviteter, undervisere, samarbejde, kontekst, projektevalueringer mm.

Projekterne er: Bornholm (2.1), Herning (2.2), Hjørring (2.3), Køge (2.4), Rødovre (2.5), Skanderborg (2.6), Vejle (2.7) og Aarhus (2.8).

Projekterne meget forskellige med hensyn til struktur (hvor, hvordan) og deltagelsespræmisser (hvem), med intensitet (hvor tit), og så videre - se også skematisk opstilling.

I det følgende sammenfatter vi fællestræk for projekterne i formål og programteori og beskriver dernæst de potentialer der i et helhedsperspektiv kommer til syne mellem de forskelligartede tilgange og praksisser.

1.1.1 Formålsforståelser

Formålsforståelser i projekterne peger i retning af en samlet fælles forståelse for projekterne, som en fælles platform for projekterne, trods deres åbenlyse forskellighed. Se afsnit 2.9.

Formålsbeskrivelser (2.9.1):

- gennem intens beskæftigelse med musik, at give børn med særlige udfordringer et fast holdepunkt i samværet om musikudfoldelse i en ellers forvirrende, kaotisk og måske meget udfordret hverdag både privat og skolemæssigt. Formålet er formuleret ud fra et ønske om at styrke børnenes selvværd, løfte deres sprog, udvikle deres motorik, og styrke dem socialt (Rødovre)
- at lære udsatte børn at spille i orkester og med et håb for gennem musikken at skabe forandring i børnenes hverdag (Århus).
- at oprette orkestre for børn, der opfattes som socialt udsatte, på hver enkelt skole, såkaldte Believer Bands, med en forhåbning om, at projektet kan skabe en positiv social og faglig udvikling, samt øget trivsel hos børnene (Køge)
- at støtte børn i at opnå et stærkere netværk og større selvværd gennem musisk engagement i fællesskab med andre børn (Hjørring)
- at skabe bedre indhold i livet og en mere positiv fremtid for de involverede børn (Bornholm)

Formålsbeskrivelserne peger på en samlende forståelse hvor musik (gennem forskellige former for fælles musiceren) sættes i spil i forhold til den sociale, personlige og faglige udvikling.

1.1.2 Projekternes antagelser

Grundlæggende antagelser (2.9.2) i projekterne/programmerne (såkaldt 'programteori') giver et samlende indtryk med fokus primært på social udvikling, identitet og selvværd og en mulighedsgivende pædagogisk tilgang med *en overvejende dialektisk forståelse mellem musikken og det sociale*.

I det fælles koncept ligger en præmis om det fælles musiciserende (collaborative musicing), som er et væsentligt potentiale for udvikling af musikpædagogiske undervisningsformer, som også kunne have stor betydning for musikskolernes generelle praksis.

Det er imidlertid tydeligt, at der er en stor forskellighed i den musikpædagogiske praksis i projekterne.

Der ligger et meget væsentligt potentiale netop her for musikpædagogisk udvikling. Det kræver videns- og praksisdeling at udvikle dette, såvel som en forskningstilgang for at fastholde og formidle generaliserbar viden og resultater heraf.

1.1.3 Fælles koncept og potentiale

I det fælles koncept ligger en præmis om det fælles musiciserende (collaborative musicing), der er et væsentligt potentiale for udvikling af musikpædagogiske undervisningsformer, som også kunne have stor betydning for musikskolernes generelle praksis. Hvordan de enkelte projekter konkret griber dette an, er meget forskelligt bl.a. betinget af strukturelle betingelser. Der ligger et meget væsentligt potentiale netop her for musikpædagogisk udvikling. Det kræver videns- og praksisdeling at udvikle dette, samt forskningsdeltagelse for at fastholde og formidle det samt inddragelse af en kontekst der overskrider den nationale perspektiv.

Der er som nævnt meget stor forskel på hvordan de enkelte projekter griber opgaven an i praksis - i den pædagogiske praksis. Dette er hvad anden del af undersøgelsen så forfølger med en undersøgelse af den musikpædagogiske praksis.

ANDEN DEL

Anden del består af den uddybende undersøgelse af musikpædagogisk praksis i tre udvalgte projekter, undersøgelsen om social inklusion, en redegørelse for forskningsbaggrunden samt perspektiver på samarbejde og partnerskab som et tredje rum.

1.1.4 Musikpædagogisk praksis

I denne del undersøges den musikpædagogisk praksis i forskellige projekter. Der er hertil udvalgt tre projekter med tydelig forskellige tilgange (3.1). Undersøgelsen omfatter MusikUnik Aarhus (3.2), El Sistema Højvangen (3.3) og MusikUnik Rødovre (3.4).

For alle tre projekter gælder det, at de har opnået mange positive resultater, men også står over for udfordringer (se afsnit 3.5). De tre projekter tager alle udgangspunkt i El Sistema og henvender sig derfor til en særlig gruppe børn, som man ellers ikke kan forvente at nå igennem musikskolens normale undervisningstilbud. Selvom El Sistema er et fælles udgangspunkt har alle projekterne fortolket det på hver deres måde, så det passer til deres vilkår. Desuden former projekterne sig meget forskelligt, da de har vidt forskellige elevgrupper, forældre- og skolesamarbejde.

Resultaterne af undersøgelsen er opdelt i følgende temaer: Forældresamarbejde og børnenes trivsel, Skolesamarbejde, børnenes perspektiv og projektleder udfordringer.

Forældresamarbejde og børnenes trivsel (afsnit 3.5.1):

I både MU Aarhus og MU Rødovre giver man udtryk for, at forældresamarbejdet er vanskeligt og man har et ønske om mere kontakt med og inddragelse af forældrene.

I MU Aarhus er italesat i projektet, at man ønsker et stærkt forældresamarbejde, og man ønsker at have en indflydelse på lokalsamfundet. I tråd med El Sistemas værdier, er der i MU Aarhus et ønske om, at skabe et projekt, der når ud over den musikpædagogiske praksis og bliver en ressource i lokalsamfundet.

I MU Aarhus er et større kendskab til elevernes baggrund og udfordringer, og at man føler et stort ansvar for elevernes generelle trivsel. I MU Rødovre giver man udtryk for at børnene skal have en god oplevelse med at spille musik. I MU Aarhus prioriterer man at bruge tid og ressourcer på elevernes trivsel, hvilket betyder, at der i undervisningen går mindre tid til musik end i Rødovre.

Skolesamarbejde (afsnit 3.5.2):

I relation hertil er projekternes samarbejde med skolerne interessant, idet de alle oplever udfordringer på denne front og, at det tyder på at der er en sammenhæng mellem samarbejdets karakter og projekternes engagement i børnenes generelle trivsel.

I MU Aarhus ses projektet som en del af skolens profil og man italesætter projektets transfereffekter. Overlevering af information prioriteres fra begge sider og projektets leder har fra starten insisteret på vigtigheden af at være en del af den almindelige skolehverdag og at inddrage skolens undervisere i MusikUnik. I Rødovre giver projektlederen udtryk for en frustration over manglende overlevering af relevante oplysninger fra skolens side, f.eks. i forhold til projektuger, børnefødselsdage etc. Underviseren fra Skanderborg beskriver projektet som en ø for sig selv og ønsker et større samarbejde med skolen.

Børnenes perspektiv (afsnit 3.5.3)

Størstedelen af de børn vi har talt med udtaler sig positivt om projekterne og f.eks. fremhæver børnene fra Skanderborg, at projektet har givet dem et godt fællesskab også uden for undervisningen. Størstedelen af de børn vi har talt med udtaler sig positivt om projekterne og f.eks. fremhæver børnene fra Skanderborg, at projektet har givet dem et godt fællesskab også uden for undervisningen. Størstedelen af de børn vi har talt med udtaler sig positivt om projekterne og f.eks. fremhæver børnene fra Skanderborg, at projektet har givet dem et godt fællesskab også uden for undervisningen.

Udfordringer i projektledelse (afsnit 3.5.4).

Alle tre projektledere giver udtryk for en udfordring i projekternes begrænsede midler og dermed de tids- og undervisnings-ressourcer, der kan lægges i projektet. Særligt i MU Aarhus hvor børnenes sociale vanskeligheder er fremtrædende, er der et ønske om større forståelse for og indsigt i fra skolens og musikskolens side i de store tidsmæssige og personlige ressourcer projektets undervisere må lægge for at opnå det gode niveau projektet har.

Udviklingspotentialer (afsnit 3.5.5):

Der peges på følgende udviklingspotentialer:

- En større graf af sparring mellem El sistema projekterne imellem
- Muligheder for professionsudvikling, sparring, kursustilbud, professionelle læringsfællesskaber - de fleste undervisere er konservatorieuddannede uden særlig viden omkring pædagogik, didaktik og formidling, selvom de underviser en lang række børn med vanskeligheder.
- Debat og vidensdeling på tværs af projekterne om på hvilken måde man anvender El Sistema konceptet.
- Yderligere forskning omkring de danske El Sistema projekter.

1.1.4 Social inklusion og integration

Denne undersøgelse er gennemført i rammen af et speciale af **Stine Møgelbjerg Johansen**.

Formålet med specialet har været at undersøge, sammenligne og diskutere, hvordan de tre projekter på forskellig vis kan bidrage til øget social inklusion og integration i det danske samfund.

Specialet bygger på en komparativ undersøgelse af tre danske El Sistema-inspirerede projekter, som er foretaget med udgangspunkt i en række kvalitative empiriske data, der er indsamlet i efteråret 2015. De tre projekter er: MusikUnik, Aarhus; Sistema Højvang, Skanderborg og YoungCare Orkestret, Hjørring.

Specialets konklusioner angår både den socio-musikalske udvikling og den sociokulturelle kontekst og sammenfattes i følgende punkter: social udvikling i og med musik; musikalske fællesskaber; koncerter og udadrettede aktiviteter; forældresamarbejde og skabelsen af en anden fortællingen om ghettoen (4.2)

1. Social udvikling i og med musik (afsnit 4.2.1).

Det tyder overordnet på, at såkaldt socio-musikalsk udvikling af børnene er at finde i alle tre projekter i større eller mindre grad. Det sker dog i varierende grad og på baggrund af forskellige musikpædagogiske tilgange. Det tyder her på – i overensstemmelse med udviklings-model for Collaborative Musicing - at en passende balance mellem instrument- og orkesterspil bør tilstræbes.

2. Musikalske fællesskaber (afsnit 4.2.2)

Undersøgelsen viser, at projekterne i forskellig grad skaber forudsætninger for at give børnene oplevelsen af at være inkluderet i det musikalske fællesskab. At opleve at være inkluderet i et musikalsk fællesskab handler om føle sig som en ligeværdig del af dette fællesskab og at opleve, at man kan bidrage hertil. Her lader det til, at den didaktiske rammesætning af undervisningen samt voksenstøtte er central. Det er en analytisk hovedpointe, at tryghed og plads til børnenes forskellighed er væsentlige elementer, hvilket lægger op til videre debat.

Undersøgelsen viser, at differentieret undervisning er hensigtsmæssig for at eleverne oplever at være inkluderet i det musikalske fællesskab.

Undersøgelsen peger desuden på, at et overdrevet fokus på og ønske om inklusion forstået som ligeværdig deltagelse, reelt set kan komme til at betyde eksklusion af nogle børn med særlige behov.

3. Koncerter og udadrettede aktiviteter (afsnit 4.2.3)

Det er en analytisk hovedpointe i specialet, at koncerter og andre udadrettede aktiviteter kan skabe grobund for kulturel udveksling mellem de enkelte projekter og det omkringliggende samfund, hvilket styrker integrationen. Integrationen afhænger dog ikke kun af disse udadrettede aktiviteter, men også af familiens engagement.

4. Forældreinddragelse (afsnit 4.2.4)

Undersøgelsen viser overordnet, at et styrket forældreengagement bidrager til øget social inklusion og integration, da forældreinddragelsen både styrker børnenes og familiens udvikling samt det positive forhold til skolen.

Der er forskel på, hvordan forældrene inddrages og engageres i de forskellige projekter samt på, hvilken betydning dette har for den sociale inklusion og integration. Projekterne inddrager forældrene forskelligt, og selvom de har udfordringer hermed, viser undersøgelsen, at forældrenes engagement ikke nødvendigvis hænger sammen med forældrenes socioøkonomiske baggrund.

Inddragelse af forældrene og styrkelse af deres engagement i Sistema-inspirerede projekter har givetvis store potentialer ift. at styrke særligt integrationen på sigt, om end forældregrupperne til tider kan være svære at mobilisere.

5. Skabelsen af en anden fortælling om ghettoen (afsnit 4.2.5)

Undersøgelsen viser tydeligt, at børnene og familierne med projekterne oplever at have noget, de kan stå frem med og være stolte af.

Projekterne kan være med til at skabe en ny fortælling om ghetto-områderne og de børn og familier, der omfattes af projekterne ved både at arbejde med børnenes og forældrenes selvbillede og lokalsamfundets syn herpå, hvilket samlet set kan styrke integrationen.

Det konkluderes generelt (afsnit 4.3)

Ved at udvikle sociale kompetencer i og med musikalske fællesskaber, inddrage forældrene og familien samt øge deres engagement, skabe tilstrækkelig rum for social og kulturel udveksling med lokalsamfundet ved f.eks. koncerter og ved skabelsen af en ny fortælling om ghettoen kan den socio-musikalske udvikling øjensynligt overføres til og dermed påvirke den sociokulturelle kontekst i en grad, der muliggør, at øget social inklusion og integration finder sted.

1.1.5 Forskningsgrundlag:

Beskrivelse af forskningsgrundlaget (afsnit 5) omfatter for det første resultaterne af to Globale Reviews af El Sistema inspirerede projekter (afsnit 5.1). Desuden inddrages resultater fra følgeforskning på JeKi-projekterne i Tyskland. Dette underbygges desuden med den generelle forskning der er gennemført på området.

Global Review 1 (afsnit 5.1.1)

Et globalt litteratur review¹ (Creech et al 2013) af 277 El Sistema programmer i 58 lande, peger på en række gennemgående resultater af disse projekter.

Generelt konstateres at programmerne understøtter deltagernes sociale, emotionale og kognitive trivsel og udvikling. Børnene styrker deres koncentration, personlige og sociale identitetsopfattelse, øger selvtillid og evne til at indgå i sociale sammenhænge. De tilbydes et trygt og struktureret miljø, som medfører en reduceret risiko for deres deltagelse i mindre ønskværdige aktiviteter, herunder kriminalitet, samt leder til en mere positiv attitude til skolen og øget fremmøde.

Programmer har også understøttet såkaldt 'academic performance' (hvordan børnene klarer sig i boglige fag) og der opnås bedre resultater jo længere eleverne har deltaget. Tidligere resultater om forbedret verbal hukommelse i forbindelse med instrumentalundervisning er blevet bekræftet i sammenhæng med El Sistema-programmer. Det er desuden centralt at El Sistema-programmer har skabt muligheder for at børn, som eller ikke ville have sådanne, for at udvikle deres musikalske potentiale.

Generelt om programmerne: Lærernes kompetenceudvikling er tværgående en vigtig faktor, med vægtning på udvikling af musikpædagogiske kompetencer. Der peger ligeledes på at det er vigtigt at udvikle samarbejdet mellem musikpædagoger og skolens lærere/pædagoger med særligt henblik på klasserumsledelse og differentiering.

Global review 2 (afsnit 5.1.2)

Det globale review fra 2013 er opdateret med en andenudgave (second edition) i 2016. Dette bygger på reviewet fra 2013 og anlægger samtidig et lidt anderledes perspektiv, *idet forskelligheden af de mange projekter tydeliggøres* (på internationalt plan).

De centrale resultater fra reviewet fra 2013 fastholdes som "Social, emotional and cognitive well-being" med fokus på personlig udvikling og sociale kompetencer.

Review 2 tager desuden fat på de kvalitative faktorer - *hvad er det der gør at det virker*. Af sådanne faktorer nævnes eksempelvis 'ongoing teacher development opportunities' (løbende professionalisering), 'high quality group teaching', 'a reflective approach to teaching'.

Resultater fra følgeforskning til det tyske JeKi-program (afsnit 5.2)

Jedem Kind ein Instrument (JeKi) er et grundskoleprogram med instrumentundervisning, som bygger på samarbejde mellem musikskole og grundskole. Der er i Tyskland projekter i

---

1 Creech, A.; Gonzlez-Moreno, P.; Lorenzino, L.; Waitmann, G. (2013). El Sistema Inspired Programmes. A Literature Review of Research, evaluation, and critical debates. Sistema Global

delstaterne Nordrhein-Westfalen (Ruhr), Hamborg, Hessen og Sachsen, i en række byer samt lokale projekter.

Der er gennemført en omfattende forskning i forbindelse med JeKi, idet Bundesministerium für Bildung und Forschung i 2009 igangsatte et følgeforskningsprogram² for programmerne i Nordrhein-Westfalen (Ruhrområdet) og Hamburg. Følgeforskningens omfatter både virkninger og kvalitative faktorer og resultaterne opstilles (afsnit 5.2) i følgende fire områder:

- Selvpopfattelse, integration og stresshåndtering
- perceptive og kognitive resultater
- neuropsykologiske resultater
- resultater vedrørende lærernes samarbejde.

Se også bilag om JeKi.

Generel forskning (afsnit 5.3)

Den musikpædagogiske forskning indgår generelt inden for et samlet felt af "Arts Education". Dette er sammenfattet i en rapport udarbejdet for Kunstfonden (Holst 2015³). Den nyere forskning, som giver et sammenfattende overblik, udgøres af to store internationale undersøgelser: The Wow Factor (Bamford 2005) og Art for Art's Sake? (Winner, Goldstein & Vincent-Lancrin 2013). De to undersøgelser af Arts Education-feltet er af meget forskellig karakter.

1. The Wow Factor (Bamford)

- er en international komparativ undersøgelse igangsat af UNESCO om forhold og cases i forskellige lande, som kombinerer kvalitative og kvantitative forskningstilgange. Undersøgelserne har som et gennemgående resultat, at virkningerne af Arts Education må ses i forhold til, "hvordan" det er gjort. Det er ikke det, at man gør det – det er måden, man gør det på.

Disse resultater er sammenfattet i otte karakteristikker for Quality Arts Education:

1. *Aktive partnerskaber* mellem skoler og kunstinstitutioner og mellem lærere, kunstnere og lokalsamfundet.
2. *Fælles ansvar* for planlægning, implementering, vurdering og evaluering.
3. Muligheder for offentlig *optræden*, udstilling og/eller præsentation.
4. Vægt på *samarbejde*.
5. En inkluderende tilgang med *mulighed for alle børn* for at deltage.
6. Detaljerede strategier for at evaluere og *rapportere børns læring, oplevelse og udvikling*.

7. Løbende professionel kvalificering for lærere, kunstnere og medarbejdere

2 Bundesministerium für Bildung und Forschung (2013). Empirische Bildungsforschung zu Jedem Kind ein Instrument. Bonn

3 Holst, Finn (2015) Kortlægning af forskning i effekten af børns og unges møde med kunsten. Statens Kunstfond. Tilgængelig på: http://pure.au.dk/portal/files/95020748/Kortlaegning_B_U_moede_Kunst_Finn_Holst.pdf

8. *Fleksible strukturer og åbning mellem skole og lokalsamfund.*

Der peges desuden på en vægtning af en projektbaseret, eksperimenterende og aktivt skabende undervisningsform med varierede arbejdsformer, som understøtter elevernes samarbejde og teamwork.

2. *Art for Art's Sake*

- er et meta-review i OECD-regi, som sammenfatter tidligere kvantitativ forskning.

Der medtages udelukkende undersøgelser af ren kvantitativ, statistisk karakter, mens kvalitative undersøgelser fravælges. De kvantitative resultater "sammentælles" til rene kvantitative resultater.

Problemet er, at man i en lang række af analyserne ender med at opsummere, at nogle forsøg viser en effekt og andre ikke viser denne. Da de kvalitative data er fravalgt i OECD-undersøgelsen, ender man med at tage forbehold uden i sidste ende at kunne sige noget om, hvad der virker.

I modsætning til de andre kunstfaglige områder er der imidlertid for musik gennemført en metaanalyse, der omfatter begge tilgange.

3. *Metaundersøgelse Musik (Susan Hallam).*

Undersøgelsen udgivet i 2015 er et metareview af virkninger af børns og unges aktive deltagelse i musik gennemført af Susan Hallam i 2015.

I det følgende gives en kort sammenfatning af undersøgelsens resultater i forhold til forskellige virkningsområder samt kvalitative kategorier / faktorer.

Virkningsområder, der er detaljeret beskrevet i Hallams undersøgelse er:

- Auditiv perception og sproglige færdigheder
- Auditiv og visuel hukommelse
- Rumlig og matematisk kompetence
- Intellectuel udvikling
- Eksekutive funktioner og selvregulering
- Kreativitet
- Resultater i skolefag generelt
- Musik og personlighed
- Motivation i skolen herunder for skoletrætte elever
- Social sammenhængskraft og inklusion
- Social kompetence
- Empati og følelsesmæssig kompetence
- Trivsel
- Personlig udvikling, selvværd og identitet
- Musik og sundhed

Nogle af ovennævnte punkter, der er særlig relevante for projekterne, er beskrevet dertaljeret i afsnit 5.3.1.

Kvalitative faktorer

Specifikke forhold, som har betydning for virkning/udbytte:

- Deltagelse over længere tid.

Deltagelse bør opretholdes over en længere tidsperiode for at maksimere udbyttet.

- Tidlig aktiv deltagelse.

Aktiv involvering i musik bør begynde tidligt for at få det bedste udbytte.

- Gruppe-aktiviteter.

Aktiviteterne bør omfatte gruppebaseret arbejde med musik

- Optræden.

Der bør gives muligheder for at optræde (performance).

- Undervisningskvalitet.

Undervisningen skal være af høj kvalitet.

- Undervisningen skal have et bredt indholdsfelt.

Læreplanen skal være bredt baseret og omfatte melodiske og rytmiske aspekter aktiviteter, sang, instrumentspil, notation samt komposition og improvisation.

- Genre (-åbenhed)

I forhold til børn med særlige behov herunder skoletrætte elever, bør der tages udgangspunkt i genrer, som de kan relatere til.

Generelt bør undervisningsaktiviteterne være interaktive og give glæde. Det er vigtigt at få positiv bekræftelse fra andre i forhold til de musikalske aktiviteter, ikke mindst i forbindelse med optræden, hvor der er særlige muligheder for at børnene udvikler selvtillid og selvværd.

1.1.6 Det tredje rum - det musikalske rum

I den sidste afsnit i rapporten (Afsnit 7) præciseres betingelser for og perspektiver på samarbejde som partnerskaber, og betydningen af det tredje rum som et musikalsk rum (afsnit 7.5), hvor udviklingspotentialerne i projekterne kan udfoldes som 'musikalske fællesskabende fællesskaber' (afsnit 7.6).

FØRSTE DEL

2 LOKALE PROJEKTER

Oversigtsdelen omfatter følgende projekter (i alfabetisk orden):

- I. Bornholm
- II. Herning
- III. Hjørring
- IV. Køge
- V. Rødovre
- VI. Skanderborg
- VII. Vejle
- VII. Aarhus

Data for hvert lokalprojekt omfatter:

- 1. Formålsbeskrivelse
- 2. Programteori (projektets antagelser)
- 3. Koncept og aktiviteter
- 4. Undervisere
- 5. Samarbejde og samarbejdsformer
- 6. Institutionel kontekst
- 7. Samfundsmæssig kontekst
- 8. Projektevalueringer
- 9. Erfaringer og anbefalinger

Dette danner grundlag for en skematisk sammenstilling og en tværgående analyse og diskussion af formål og grundlæggende antagelser, samt diskussion potentialer i en helhedsforståelse på grundlag af lokalprojekternes forskellighed.

2.1 BORNHOLM

Placering: Bornholm

Projektets varighed: Projektet kørte fra marts 2013 til marts 2015 og er nu genopstartet i en 2-årig bevilling fra oktober 2015.

Kontaktoplysninger:

Mikael Søndered

E-mail: mikael.sondered@brk.dk

Tlf.: 56 92 19 02

Projektet er struktureret efter Young Care-modellen og er kørt videre som sådan efter YC gik konkurs. Eleverne visiteres specifikt til projektet, der fungerer som en musikskoleprojekt, der har til huse på en lokal folkeskole.

1. Formålsbeskrivelse

Formålet med projektet er socialt. Med musikken som hjælpemiddel ønsker projektet at skabe bedre indhold i livet og en mere positiv fremtid for de involverede børn.

2. Programteori

Undervisningsform: io (ikke oplyst)

Social udvikling: Den sociale udvikling opfattes som målet og musikken som midlet.

Læring: Musikken bidrager primært til børnenes sociale læring, men har også betydning for udviklingen af koncentrationskompetencer og har en opdragende effekt.

Ansvar og rollefordeling ml. musikskole og folkeskole

3. Koncept og aktiviteter

Undervisningsformer: 20 min. soloundervisning pr. elev pr. uge. Undervisningen foregår på elevernesskole i skoletiden. 1 månedlig orkesterprøve med mentororkester

Elever: 20 elever visiteret af skolen. Nogle af eleverne går i såkaldte modtagerklasser, hvilket betyder et øget samarbejde mellem musikskolelærere og skolelærere pga. bl.a. sprogproblematikker.

Andre aktiviteter: 1 årlig rejse med det formål at spille koncerter og give eleverne andre gode oplevelser

4. Undervisere (profil / kompetence)

Instrumentallærerne og dirigenten er konservatorieuddannede musikpædagoger.

Mentorerne er frivillige voksne fra en lokal Garde.

5. Samarbejde og samarbejdsformer

Skolesamarbejde: Samarbejde med mentororkester. De stiller lokaler til rådighed, inviterer børn og forældre til julefest, fastelavnsfest og andre hyggelige arrangementer.

Samarbejde med skolen: Kontaktlærer er primus motor ift. udvælgelse af børn til projektet, men skoleleder træffer den afgørende beslutning.

Forældresamarbejde og –involvering: Beskrives som centralt for projektet. Til orkesterprøver er der lagt op til at forældrene kan se på og tale med mentorerne i pausen.

Oplevelse af samarbejdet: Garden hvor vi har mentorerne fra er meget positivt indstillet. Vi bruger deres lokaler. Garden inviterer YoungCare børn og forældre til julefest, fastelavnsfest og andre hyggelige arrangementer.

6. Institutionel kontekst:

Hvor "ligger" projektet – hvordan er det del af musikskole eller folkeskole, hvor placeret

kommunalt.

Projektet kører som en kommunal bevilling med et budget på 300.000 kroner.

7.Samfundsmæssig kontekst:

Demografiske data – hvad er det for børn af hvilke forældre.

De visiterede elever beskrives som udsatte ud fra følgende kategorier:

”Socialt udsatte børn findes i alle sociale lag og deres udsathed kan være forskellig:

- Børn uden opbakning fra hjemmet
- Børn der fungerer dårligt socialt
- Børn der lærer langsomt (koncentrationsproblemer)
- Børn med lav selvfølelse og lavt selvværd
- Børn med utilstrækkelig sproglig- og begrebsmæssig udvikling
- Fejlernærede børn
- Cancerbørn eller børn med anden sygdom
- Stille børn
- Børn uden socialt netværk
- Mobbede børn
- Børn fra modtagerklassen osv.

Fælles for de udsatte børn er imidlertid, at de står i fare for ikke at udvikle sig fagligt og personligt på linje med andre børn og at de er i fare for at ende i behandlingssystemet. Vi ønsker børn med ingen, eller næsten ingen fritidsinteresser”.

8.Projektets egne formelle evalueringer

ikke opgivet (=io)

9.Erfaringer og anbefalinger fra projektet

Der er i projektet gode erfaringer med at skabe interesse hos børnene og rammer, der gør at de fortsætter med musik efter de ikke længere er med i projektet.

Man oplever at børnene efter 2 år har fået det maksimale ud af projektet ift. til at udvikle sociale kompetencer, der gjorde det muligt for dem at fungere hensigtsmæssigt i og på tværs af kontekster.

Musikskolelederen siger:

”Det sociale i vores projekt står klart øverst.

Vi gør alt for at børnene skal føle sig trygge, få gode oplevelser, få gode venner, og glæde sig til næste gang vi skal være sammen. Børnene skal blive glattere børn.

Børnenes forældre gør vi også meget for, at de skal føle sig godt tilpas hos os. – Når forældrene oplever at de også er meget velkomne, så støtter de ekstra godt op (så godt de kan)

At spille med i et orkester er opdragelse i meget firkantede kasser. Fløjter sidder der, og trompeter der, og det skal bare være sådan. Dirigenten bestemmer hvad vi spiller og hvornår

musikken starter osv. Der er ikke noget at diskutere. Mange af vores YoungCare børn, er ikke vant til så faste rammer. De elsker det, og lærer rigtig meget af det.

Flere af børnene i vores forrige projekt kunne kun sidde stille 10 min. Ad gangen, men stille og roligt fik vi udvidet koncentrationstiden, og nu klarer de fint 1 time. Forældrene er lykkelige, for udvidelsen af koncentrationstiden er jo også fulgt med i skolen.

Vi er rigtig mange voksne sammen med børnene når vi har dem samlet. Det gør at de alle føler sig trygge, for ingen driller. Og så er det altså fantastisk med så mange voksne, der gerne vil lege og snakke med en.

Mange af børnene fra første projekt er blevet ved med at spille, og spiller nu med i orkesteret, hvor mentorerne kommer fra. De resterende børn, er alle blevet så socialiserede, at de nu kan være med i de fritidsorganisationer, som de aldrig har kunnet før, fordi de simpelthen ikke kunne finde ud af at opføre sig, så de passede ind”

2.2 HERNING

Placering: Brændgårdsskolen

Projektets varighed:

Kontaktoplysninger:

Musikskoleleder: Ole Vels Poulsen

Email: ovp@herningmusikskole.dk

Tlf.: 97 12 98 11

Projektet fungerer som en del af skolens curriculum, idet alle børn i indskolingen undervises i violin. Denne ordning er veletableret og har kørt i en årrække.

1. Formålsbeskrivelse

io

2. Programteori

Undervisningsform: io

Social udvikling: io

Identitet/selvværd: io

Læring: io

Ansvar og rollefordeling ml. musikskole og folkeskole: io

3. Koncept og aktiviteter

Undervisningsformer: Alle elever i indskoling undervises i violin i hold 1 gang ugentligt. Fra 4. og 5. klasse udvides undervisningen med cello og kontrabas.

Elever: Undervisningen er obligatorisk og omfatter derfor alle elever på det pågældende klassetrin.

Koncertaktiviteter: io

Repertoire: Der arbejdes efter Suzuki-metoden

Andre aktiviteter: io

4.Undervisere (profil / kompetence)

io

5.Samarbejde og samarbejdsformer

Samarbejdsformer: io

Samarbejde med skolen: io

Forældresamarbejde og –involvering: io

Oplevelse af samarbejdet: io

Antagelser vedr. forbedring af samarbejde: io

6.Institutionel kontekst:

Hvor "ligger" projektet - hvordan er det del af musikskole eller folkeskole, hvor placeret kommunalt.

Undervisningen etableres og finansieres i et samarbejde mellem Herning Musikskole og Brændgårdsskolen.

Musikskolen har skaffet instrumenter til projekt via sponsormidler, kommunale tilskud og egen finansiering.

7.Samfundsmæssig kontekst:

Demografiske data - hvad er det for børn af hvilke forældre.

Brændgårdsskolen er en af kommunens næsten 40 folkeskoler. 31 nationaliteter er repræsenteret blandt skolens elever. 3-4 store almene boligbyggerier er "hovedleverandør" af elever til skolen med de fordele og ulemper det kan give.

8.Projektets egne formelle evalueringer

io

9.Erfaringer og anbefalinger fra projektet

io

2.3 HJØRRING

Placering: Lundergårdsskolen

Projektets varighed: Start januar 2012

Kontaktoplysninger:

Kulturskoleleder: Christian Larsen

E-mail: christian.larsen@hjoerring.dk

Tlf.: 72334332

Projekt i Hjørring er lanceret som et Young Care-projekt og beskriver sig selv som et socialt musikprojekt, der har til formål at udvikle børnenes sociale kompetencer og generelle livsduelighed gennem musik. Projektet er konkret udmøntet i Young Care Orkestret.

1. Formålsbeskrivelse

Young Care Orkestret er et socialt musikprojekt, der har til formål gennem ugentlig instrument- og orkesterundervisning, lejrture og sociale aktiviteter, at støtte børn i at opnå et stærkere netværk og større selvværd gennem musisk engagement i fællesskab med andre børn.

2. Programteori

Undervisningsform: io

Social udvikling: Musikalske aktiviteter i samvær med andre er i sig selv inkluderende.

Musikalske aktiviteter giver "et direkte sanseligt indtryk af fællesskab, ansvar og anerkendelse".

Identitet/selvværd: Børnene får en fælles identitet gennem musikken. Børnene oplever succes og øget selvværd gennem musikken, da det er et område de ikke tidligere har haft kendskab til og derfor ikke har oplevet nederlag. Følelsen af at mestre et instrument er godt for børnenes identitetsdannelse.

Læring: Det er "befordrende for koncentrationen i læringsprocesser og forberedelse, at belønningen, i form af den positive feedback, er betinget af børnenes egen indsats". Ansvar og rollefordeling ml. musikskole og folkeskole.

Projektet oplyser desuden, at de tager udgangspunkt i følgende El Sistema kerneværdier:

Musik som et redskab til social udvikling

Plads til alle

Åbent og gratis for alle

Lokal forankring

Ensemblet – fælles mål fremfor indbyrdes konkurrence

3. Koncept og aktiviteter

Undervisningsformer: Ugentlig soloinstrumental undervisning og orkester. Månedlig øvedag for hele orkestret.

Elever: Elever fordelt på ti skoler.

Koncertaktiviteter: io

Repertoire: io

Andre aktiviteter: To årlige lejrture for hele orkestret.

Sociale arrangementer: Rejser

4.Undervisere (profil / kompetence)

Undervisernes profil og uddannelsesmæssige baggrund?

5.Samarbejde og samarbejdsformer

Hvordan er samarbejdet med skolen? Hvordan opleves det? Hvordan fungerer det? io

Hvordan er samarbejdet med forældre? io

Andre væsentlige samarbejder? io

Samarbejdsformer: io

Skolesamarbejde: io

Mentorordning: Rollemodeller, der er musikere fra lokale amatørorkestre spiller med børnene 1 gang månedligt. Det kommunale børne- og ungehus og sundhedscenter.

Samarbejde med skolen: io

Forældresamarbejde og –involvering:

Oplevelse af samarbejdet: Lærere fra skolen og pædagoger fra SFO er centrale ift. kommunikationen med familierne og er vigtig støttefunktion. Det kommunale sundhedscenter spiller en væsentlig rolle ift. børnenes trivsel, idet de støtter op omkring projektets aktiviteter med mad, udflugter, m.m.

Antagelser vedr. forbedring af samarbejde: io

6.Institutionel kontekst:

Hvor "ligger" projektet – hvordan er det del af musikskole eller folkeskole, hvor placeret kommunalt.

Projektet er bredt forankret i en række forskellige institutioner:

- Hjørring Musiske Skole (towholder)
- Lundergårdskolen + Børne- og Ungehuset Lundergård
- Hjørring Sundhedscenter ('Sundt Samspil' t.o.m. 2014)

Med samarbejde på tre niveauer:

- Strategisk (ledelserne)
- Taktisk (koordinator med samarbejdspartner på skole/fritidshjem)
- Operationelt (lærere og lærere og pædagoger)

7.Samfundsmæssig kontekst:

Demografiske data – hvad er det for børn af hvilke forældre.

Musikskolelederens skriver: "Målgruppen er børn fra Hjørring Vestby i alderen 6 til 14 år, som visiteres af skole, fritidshjem og sundhedscenter (vi møder dem som musikere). Oprindeligt brugte vi betegnelsen 'udsatte børn' om målgruppen, men i omtale af orkestret har det vist sig problematisk (fare for stigmatisering).

Vi har INTERNT nogle udvælgelseskriterier:

- Børn fra familier med dårligt eller ikke eksisterende netværk i lokalsamfundet
- Børn fra familier, hvor manglende økonomiske ressourcer hæmmer børnenes sociale muligheder
- Børn fra familier, hvor der ikke er tradition for uddannelse
- Børn fra familier med dårlige eller ikke eksisterende danske sprogkundskaber
- Børn fra misbrugsfamilier
- Børn med udfordringer ift. det sociale

Den faktiske gruppe spænder meget vidt fra 'den stille dreng/pige' over børn, der ellers ikke ville have et undervisnings-/aktivitetstilbud uden for skolen til børn af misbrugere. 70 % af orkestret er indvandrere/tosprogede, men det har ikke i sig selv været et mål"

8.Projektets egne formelle evalueringer

io

9.Erfaringer og anbefalinger fra projektet

Medarbejdere i projektet giver udtryk for, at børnenes deltagelse i projektet har været medvirkende til at dæmpe kropslige uroligheder, forbedre børnenes sociale kompetencer og har givet børnene et større socialt netværk.

Det er væsentlig at bemærke at projektet er vokset fra at rumme 20 børn til 350 børn inden for de seneste år.

2.4 KØGE

Placering: Tre folkeskoler i Køge Kommune

Projektets varighed: Start 2013 med forløb på 4 år

Kontaktoplysninger: Lene Simonsen

E-mail: lene.simonsen@koege.dk

Telefon: 56640662

Mobil: 20615660

Projektet i Køge startede op i 2013 på tre folkeskoler som et Young Care projekt, hvor elever fra de tre folkeskole visiteres til projektet, hvor der oprettes såkaldte Believer Bands, hvor børnene modtager undervisning i hold og orkester. Projektet er et samarbejde mellem de tre folkeskoler og Køge Musikskole, hvor musikskolelærere underviser på både instrumenthold og i orkester. Projektet har fokus på såvel elevernes musikalske udvikling som deres sociale

udvikling og generelle trivsel.

1. Formålsbeskrivelse

Projektet er et samarbejde mellem Køge Kommune og folkeskolerne Kirstinedalsskolen, Ellemarksskolen og Hastrupskolen.

Projektet har til formål at oprette orkestre for børn, der opfattes som socialt udsatte, på hver enkelt skole, såkaldte Believer Bands, med en forhåbning om, at projektet kan skabe en positiv social og faglig udvikling, samt øget trivsel hos børnene.

2. Programteori

Undervisningsform: For store hold problematiserer muligheden for at forstå og nå det enkelte barn.

Social udvikling: Det sociale fællesskab i og omkring musikken har en særlig positiv indflydelse på børnenes adfærd. Musikkens beskrives som en central meningsbærende faktor i børnenes hverdag. Herunder ligger en oplevet erfaring, der har resulteret i en tiltro til at "det virker". Projektet beskrives som medvirkende til at børnene kan blive mønsterbrydere.

Identitet/selvverd: Børnenes deltagelse i Believer Band tilskrives afgørende betydning for deres udvikling af identitet, idet det bliver en måde hvorpå barnet kan skille sig ud fra andre børn og desuden opnå en særlig position i familien. Projektet kan give barnet en identitet og legitimere de sociale kontekster hvori det befinder sig. Musikalske aktiviteter som at spille i orkester har en særlig betydning for børnenes selvverd musikken har en kraft, der gør noget unikt.

Læring: Projektet skaber en overførselsværdi den børnenes faglige indlæring i skolen, idet de lærer at det betaler sig at øve sig og de kan lykkes med at blive dygtige til noget. Det at spille i orkester indebærer nogle rammer for og forventninger til børnene, der muliggør en læring (koncentration og opmærksomhed) som de ikke er i stand til at udvise andre steder.

Ansvar og rollefordeling ml. musikskole og folkeskole: Nogle musikskolelærere giver udtryk for en forståelse af samarbejdet som opdelt mellem en musikalsk og en social/strukturel del, hvor det er folkeskolens opgave at skabe rammerne og strukturer omkring projektet og tage sig af sociale udfordringer og problemer, således af musikskolelærerne kan fokusere på at tage sig af den musikalske undervisning musikken og det sociale forstås som opdelte aspekter.

3. Koncept og aktiviteter

De deltagende børn udvælges af de enkelte skoler. Hver skole har en kontaktlærer tilknyttet projektet.

Undervisningsformer: Projektet indebærer undervisning på tre folkeskoler med soloundervisning i instrumenterne trompet, basun, saxofon, horn og klarinet 15 min. pr. elev om ugen, samt orkesterprøve 60 min. om ugen. De tre orkestre mødes fire gange årligt.

Elever: 50 elever primært fra 2.-4. klasse og nogle enkelte elever fra 5. klasse.

Ellemarksskolen: Der er 6 elever fra 3., 3 fra 4., 2 fra 5. og 2 fra 6. 6 spiller trompet, 4 spiller klarinet og 3 spiller saxofon

Koncertaktiviteter: På hver skole laves der løbende koncerter og åbent hus for forældre. Der ud over arrangeres fællessamlinger for de tre orkestre fra hver skole, samt en fælles julekoncertturné og en fælles sommerafslutningskoncert.

Repertoire: Repertoiret er dels fra "Blås-toget" og egne arrangementer.

Andre aktiviteter: Løbende samarbejde med Copenhagen Phil som mentor-orkester vedr. koncertbesøg/orkesterdag.

4.Undervisere (profil / kompetence)

Projektet har 6 musikskolelærere tilknyttet, der forestår undervisningen. Fem af underviserne er konservatorieuddannede og den sjette er folkeskolelærer.

5.Samarbejde og samarbejdsformer

Samarbejdsformer: Skolesamarbejde. Kommunalt samarbejde

Supervisionsforløb med PPR-konsulenter: arbejde med videooptagelser mhp. udvikling og feed back, samt teamafklaring. Afvikles som en del af kommunens inklusionsindsats

Mentor-ordning med Copenhagen Phil.

Samarbejde med skolen: Tilknyttet kontaktlærer på skolenManglende kontakt med skoleleder. Eleverne møder ofte ikke op til undervisningen når de er i SFO. Kontaktlærer på Ellemarksskolen centralt bindeled mellem ledere, musikskolelærere, klassernes lærere, børn og forældre

Forældresamarbejde og –involvering: Forældrene inviteres til koncerter og fællesspisning

Oplevelse af samarbejdet: Musiklærerne oplever mangel på forståelse for projektets vigtighed og opbakning fra skolen, såvel leder som lærere og medarbejdere i SFO

Andet:

Kontinuerlig deltagelse centralt.

Beskriver positivt den lærer, der er meget aktiv og støttende omkring projektet både ift. børn og forældrekontakt.

Det beskrives fra musiklærernes side, at musikskolen har stor glæde ud af at samarbejde med folkeskolen på en ny måde. Bl.a. kommer musikskolen i kontakt med børn, der typisk ikke når at musikskolens tilbud.

Kontaktlærer fra Ellemarksskolen skriver: "Pragtfuldt!: Inspirerende - både fagligt og pædagogisk. Morsomt: Vi taler forskellige sprog og kommunikationen (herunder begrebsafklaring) er bydende nødvendig - især de første par år"

Antagelser vedr. forbedring af samarbejde

Bedre samarbejde med skolens leder og SFO'en vil skabe bedre vilkår for børnene ift. deres deltagelse i projektet, særligt de børn, der har det svært.

Der ønskes en fast støttepædagog til de børn, der har det svært

Der ønskes en kontaktperson til børnene, der sørger for at de kommer til

undervisningen. Koordinator

6. Institutionel kontekst: Hvor "ligger" projektet - hvordan er det del af musikskole eller folkeskole, hvor placeret kommunalt.

Projektet finder sted på to folkeskoler med undervisere fra musikskolen. Projektet er 100% finansieret af Køge Kommune som en ekstra bevilling til og med 2016. Som projektet har udviklet sig, har det fået tilført gradvist flere midler og budgetter i 2016 med 407.000 kr.

Musikskolens 6 lærere betalt evalueringstid efter hver orkesterprøve, ligesom de fortsat har mulighed for pædagogisk sparring med 2 konsulenter fra skoleafdelingen.

7. Samfundsmæssig kontekst:

Demografiske data - hvad er det for børn af hvilke forældre.

De tre folkeskoler ligger alle i områder med socialt boligbyggeri og har alle en stor andel tosprogede elever.

Der er 13 elever i projektet med følgende nationaliteter:

8 børn af dansk herkomst

1 barn af irakisk herkomst

2 børn af tyrkisk herkomst

2 børn af dansk far og thailandsk mor

Børnene er i aldersgruppen 9-13. Der er 6 piger og 7 drenge.

De lever alle op til én eller flere af de udvælgelseskriterier vi opererer med.

Børnene beskrives som følger i skolederevalueringen fra 2015 (se nærmere neden for):

- "Believer Bandet rummer diagnoser, socialt hæmmede, socialt udsatte og kulturelt fattige børn eller børn af hjem, der aldrig vil kunne tilbyde dem den inklusion og kulturelle udfordring det er, at spille et instrument eller deltage i et band. Der er generelt set tale om børn med et i udgangspunktet lavt selvværd"

- "Der er ikke tale om almindelige musikskolebørn, så MEGET uforudset opstår altid og hele tiden"

Udvælgelsen af børnene er foregået ved følgende proces beskrevet af projektets kontaktlærer på Ellemarksskolen:

"Klasselærere, musklærere og ledelse scannede 2.-6.klasse for børn med enten socialt vanskelige kår (hvor penge eller kultur afholder barnet fra at "gå til noget"), psyko-sociale vanskeligheder (manglende venner eller problematikker i forhold til samvær med andre) eller faglige vanskeligheder (behov for succesoplevelser). Der er nu lukket for optagelse i bandet, men seks børn om året kom til bandet. Nogle måtte stoppe og deres plads blev fyldt op af et nyt, værdigt trængende barn. I dag er der kun 13 - ikke 18 pladser besat, da ingen lærere har meldt tilbage på sidste forespørgsel om elever med behov for Believerband-tilbuddet"

8. Projektets egne formelle evalueringer

Der er foretaget to nylige evalueringer i projektet: musikskolelærernes evaluering fra 2014 og skoleledernes evaluering fra 2015.

Musikskolelærernes evaluering 2014:

Denne evaluering har primært fokus på de enkelte elevers udvikling og trivsel i projektet, desuden beskrives oplevelser, problematikker og ønsker for undervisningen og samarbejdet i projektet. Evalueringen består af beskrivelser indhentet skriftligt fra musikskolelærernes på de tre folkeskoler. Beskrivelserne er meget forskellige i omfang og detaljeringsgrad.

Der træder følgende centrale temaer frem i evalueringen:

- Sociale problematikker
- Problemer fra skoledagen tages med ind i projektet
- Konflikter mellem eleverne påvirker undervisningen
- Børnene har ofte i starten svært ved at finde sig tilrette og føle sig trygge i projektet, men lærerne oplever et skifte i eleverne adfærd og udbytte af undervisning efter, at de har vænnet til rammerne.

Samarbejde: Lærerne giver udtryk for et ønske om større opbakning fra skolens side i form af mere tilstedeværelse, idet der ofte opstår problemer i projektet, der fra lærernes side forstås som udtryk for manglende indsigt i og strukturering omkring projektet. Lærerenes evaluering giver udtryk for en oplevelse af manglende opbakning og forståelse hos skolen. Dog beskrives enkelte moduler som velfungerende med godt samarbejde.

Antal elever i såvel holdundervisning som orkester:

Kortere moduler med færre elever (gerne to modsat de nuværende tre) ønskes, idet antallet af elever spiller en afgørende rolle for mulighederne i undervisningen. I moduler, der beskrives som særligt problematiske ønskes muligheden for at lave 1-1 undervisningen med en kontaktlærer til rådighed, der kan følge børnene til og fra undervisning. Orkestret er delt op i to, da det af lærerne opfattes som nødvendigt for at kunne lave undervisning, der tilgodeser børnene i den forstand at de bliver set og hørt. Evalueringen peger, ifølge lærerne, desuden på, at det vil være fordelagtigt for projektet at undervisningen lå i skoletiden.

Ønsker som følge af evaluering:

- Mere eneundervisning
- Undervisning, der ligger som en del af skoledagen
- Kontaktperson fra hver skole, der deltager i orkesterundervisning

Skoleledernes evaluering fra 2015:

Denne evaluering er baseret på skemaer udfyldt af to af skolelederne, samt en mundtlig evaluering. Denne mundtlige evaluering er ikke tilgængelig og nedenstående er derfor baseret på de to skriftlige evalueringer, der er af meget forskellig længde og detaljeringsgrad. Skemaer er inddelt i temaerne: elevernes: generelle læring, koncentrationsevne, selvværd,

trivsel generelt, trivsel i klassen og trivsel i familien, og konkrete elevbeskrivelser, skolens kontakt til hjemmet og eleven, samt projektets betydning for skolens integrationsarbejde og selvforståelse/brand. Projektet beskrives positivt, som meget betydningsfuldt for de elever, der deltager.

Projektet har iflg. denne evaluering:

Haft positiv indflydelse på elevernes selvværd, identitetsudvikling og position i vennegruppe og familie.

Elevernes identitet styrkes i kraft af projektet og de får øget livsindhold.

Øget tro på at kunne lykkes og øget oplevelse af stolthed hos eleverne.

Skabt mulighed for mønsterbrydning (jf. pkt. 2.1. ovenfor).

Skabt bedre vilkår for børnenes faglige udvikling generelt, tilskrevet transferprocesser.

Børnene oplever øget tro på egne evner og deres koncentrationsevner øges.

Musikskolelærerne beskrives som væsentlig faktor i en forbedret inklusionsindsats i kommunen.

Skolens kontakt til hjemmet og eleven muliggøres vha. en kontaktlærerfunktion, der beskrives som afgørende ift. at afhjælpe problemer og støtte den gode udvikling.

9. Erfaringer og anbefalinger fra projektet

- En kontaktlærerfunktion er afgørende for at bevare elevernes engagement i projektet og støtte dem ift. at komme til undervisningen, øve sig, osv.
- Det har betydning for mulighederne i projektet, at det opfattes som et fælles projekt for skole og musikskole, og dermed udføres som en fælles indsats.
- Der ønskes af flere undervisere eneundervisning, dels ud fra en forståelse af at det vil kunne afhjælpe nogle af de sociale problemer på holdene, dels ud fra en forståelse af at det ville gavne elevernes udbytte rent musikalsk – der vil være et større fokus omkring de musikalske færdigheder.

2.5 RØDOVRE

Placering: Hendriksholm Skole, Rødovre Kommune

Projektets varighed: August 2013

Kontaktoplysninger: Musikskoleleder Tormod Vinsand

E-mail: cn21007@rk.dk; Tlf.: 36377668

Projektet i Rødovre kaldes MusikUnik og startede oprindeligt som et Young Care-projekt, men er nu kørt videre af Rødovre Musikskole. Projektet er primært forankret i det lokale musikmiljø, idet det afvikles af Rødovre Musikskole og arbejder tæt sammen med det lokale Rødovre Concert Band. Al undervisning foregår dog på Hendriksholm Skole. Projektet fremstår velfunderet og godt organiseret.

1. Formålsbeskrivelse

MusikUniks formål beskrives som, gennem intens beskæftigelse med musik, at give børn med særlige udfordringer et fast holdepunkt i samværet om musikudfoldelse i en ellers forvirrende, kaotisk og måske meget udfordret hverdag både privat og skolemæssigt. Formålet er formuleret ud fra et ønske om at styrke børnenes selvværd, løfte deres sprog, udvikle deres motorik, og styrke dem socialt.

2. Programteori

Undervisningsform: Hyppigheden af undervisning gør musik til en naturlig udtryksform for børnene

Social udvikling: De musikalske fællesskaber giver børnene anerkendelse og udvikler deres sociale kompetencer, særligt i kraft af rollemodeller både i voksne og ældre børn.

Identitet/selvværd: io

Læring: io

Ansvar og rollefordeling ml. musikskole og folkeskole: io

Musik: Musik er en særlig erkendelsesform, der giver adgang til en anden type viden end sproget.

Musik er en grundlæggende, basal del af det at være menneske.

3. Koncept og aktiviteter

Undervisningsformer: Kompagnonundervisning: 0. og 1. klasse har kompagnonundervisning 1 gang om ugen, hvor de undervises i sang og rytmik.

Instrumentundervisning: Fra 2. klasse begynder eleverne at modtage instrumentundervisning 1 gang. Eleverne undervises i instrument fra 2. klasse, hvor de tildeles et låneinstrumenter – blæseinstrumenter. Der undervises i messinginstrumenter (trompet, althorn, tuba), saxofon, klarinet og fløjte. Undervisningen foregår som soloundervisning.

Orkesterprøver: Eleverne har fra 2. klasse orkester 2 gange om ugen.

Fra 2. klasse begynder eleverne desuden at gå til en ugentlig orkesterprøve med MusikUniks mentororkester Rødovre Concert Band. Undervisningen finder sted i skoletiden eller umiddelbar forlængelse heraf, på nær prøven med Rødovre Concert Band. Undervisningen varetages af tre lærere fra Rødovre Musikskole.

Elever: 15 udvalgte elever pr. årgang startende fra 0. klasse.

Koncertaktiviteter: Der laves løbende koncerter for børnenes forældre og andre interesserede. Herunder koncerter med Rødovre Concert Band

Repertoire: io

Andre aktiviteter: io

4.Undervisere (profil / kompetence)

Undervisningen varetages af tre af musikskolens lærere. De er alle konservatorieuddannede musikere.

5.Samarbejde og samarbejdsformer

Samarbejdsformer: Skolesamarbejde. Mentorordning med Rødovre Concert Band. Musikerne i orkestret betragtes som rollemodeller både menneskeligt og musikalsk.

Samarbejde med skolen: MusikUnik samarbejder med og finder sted på Hendriksholm Skole. Skolen lægger lokaler til og sørger for at ligge elevernes undervisning således at MusikUnik kan blive en del af elevernes skoledag.

Forældresamarbejde og –involvering: Forældresamarbejdet består i forældrenes deltagelse ved koncerter og fælles arrangementer.

Oplevelse af samarbejdet: Det beskrives at forældreopbakningen til projektet er stor og med stolte og begejstrede forældre.Mentorordningen har særlig vægt i projekt og beskrives meget positivt.

Antagelser vedr. forbedring af samarbejde: io

6.Institutionel kontekst:

Hvor ”ligger” projektet – hvordan er det del af musikskole eller folkeskole, hvor placeret kommunalt.

Projektet er udviklet, oprettet og afvikles af Rødovre Musikskole i samarbejde med Hendriksholm Skole, hvor den daglige undervisning foregår.

7.Samfundsmæssig kontekst:

Demografiske data – hvad er det for børn af hvilke forældre.

Børnene starter i 2. klasse og indstilles af deres klasselærere således at der deltager 4-5 fra hver klasse. Børnene beskrives som havende særlige udfordringer, hvilket dækker bredt fra manglende selvtillid, indadvendt, opmærksomhedsforstyrrelser, problemer i hjemmet og ordblindhed.

8.Projektets egne formelle evalueringer

Der er projektet foretaget evalueringer vha. af spørgeskemaer. Der er desuden lavet en video som dokumentation fra projektet.

Ifølge rapporten viser evalueringerne overordnet, at:

- børnenes selvværd generelt er blevet styrket
- børnenes sociale kompetencer generelt er blevet styrket
- børnenes koncentrationsevne generelt er blevet styrket
- det faglige niveau hos nogle børn er blevet styrket – børnene er glade for projektet
- forældrene er glade for børnenes deltagelse i projektet
- klasselærerne er glade for projektet

Klasselærernes evaluering: Klasselærerne definerer indledningsvis et udgangspunkt og en målsætning for hver enkelt elev, og vurderer dem efterfølgende på en skala fra 1-5 ud fra fem spørgsmål, der drejer sig om: fagligt standpunkt, deltagelse i timer, formuleringsevne, sociale kompetencer og glæde ved MusikUnik. Der er ved hvert spørgsmål mulighed for at kommentere. Klasselærerne har foretaget disse evalueringer i november 2014, marts og maj 2015.

Evalueringen viser, at børnenes kompetencer inden for de områder, som undersøgelsen spørger ind til, som minimum forbliver på niveau eller i mange tilfælde bliver bedre. Alle elever udvikling fremstilles grafisk i rapporten med udgangspunkt i spørgeskemaerne og der citeres desuden nogle centrale kommentarer fra spørgeskemaerne. Svarprocent: 100%

Musiklærernes evaluering: Musiklærerne har svaret på 3 spørgsmål vedr. elevernes musikalske, sociale og personlige udvikling, som de vurderer på en skala fra 1-5 med mulighed for at kommentere. Musiklærerne har foretaget disse evalueringer i november 2014, marts og maj 2015. Rapporten konkluderer ikke på den musiklærernes svar, men citerer kommentarer, der alle udtrykker en positiv fremgang. Svarprocent: 100%

Elevernes evaluering:

Eleverne har svaret på følgende 5 spørgsmål:

- Synes du, det er sjovt at spille i MusikUnik?
- Hvad er godt ved at spille i MusikUnik?
- Hvad er ikke godt ved at spille i MusikUnik, og hvad kan blive bedre?
- Hvad kan orkestrets medlemmer gøre bedre?
- Hvad kan du selv gøre bedre?

Eleverne har foretaget disse evalueringer i december 2014 og maj 2015.

Eleverne svarer meget kort og generelt sparsomt, men rapporten konkluderer:

”Generelt synes børnene, at det er sjovt at deltage i Musik Unik, og udtrykker glæde ved kammeratskabet med andre end klassekammeraterne. En del brokker sig over andres manglende disciplin til orkesterprøverne” og ”evalueringerne viser, [at] disse nye venskaber [betyder] utroligt meget for børnene. Børnene tænker ikke over formålet med deres deltagelse i Musik Unik. For dem er det glæden ved at spille musik, - være med i en kunstnerisk proces, fordybelsen, oplevelserne og ikke mindst kammeratskabet, som tæller højest”

Svarprocent: næsten 100%

Forældrenes evaluering: Forældrene har svaret på følgende 3 spørgsmål:

Er dit/jeres barn glad for at deltage i Musik Unik?

Kan du/I efter dit/jeres barns deltagelse i Musik Unik registrere ændringer i dit/jeres barns faglige niveau i f.eks. dansk og matematik?

Har dit/jeres barn fået nye gode venner i Musik Unik?

Der er en meget *lav svarprocent* i forældrenes evaluering og rapporten konkluderer ikke på evalueringen, men man har valgt at citere alle forældres svar.

Svarene viser generelt en konstant eller positiv udvikling.

9. Erfaringer og anbefalinger fra projektet

”For at nå til det punkt, hvor børnenes deltagelse giver mening og ikke blot er et alternativ til SFO eller almindelig leg, er det meget vigtigt, at der arbejdes seriøst med det musikalske, så børnene kan mærke, at de tages alvorligt, og at det ikke bare er et spørgsmål om at holde dem beskæftiget. Til det formål kræves lærere med en solid faglig, pædagogisk og menneskelig baggrund, som kan fastholde børnene i processen”

”De ældre elever påtager sig frivilligt og uden opfordring rollerne som mentorer og hjælper de yngre med både musikalske problemer og problemer af mere praktisk art. At indordne sig det fælles musikalske projekt med en koncentreret og fokuseret indsats, giver med tiden menneskeligt og musikalsk overskud til også at dele ud af sine erfaringer. Men det er en proces, som tager tid”

2.6 SKANDERBORG

Placering: I dagtilbud, folkeskole, samt andre lokaler i området Højvangen.

Projektets varighed:

Kontaktoplysninger:

Projektleder Julie Heebøl Clausen

E-mail: Julie.Heeboll.Clausen@skanderborg.dk

Tlf.: 20354565

Projektet er etableret som et bredt kommunalt samarbejde ud fra et ønske om at styrke indsatser mod sårbare børn. Projektet finder sted i området Højvangen og retter sig primært mod dette som et særligt nærmiljø.

1. Formålsbeskrivelse

Sistema Højvangen er udviklet i samarbejde mellem Skanderborg Kommune og Skanderborg Kulturskole med det formål gennem musikalske aktiviteter at styrke almenområdet med særligt fokus på sårbare børn. Musikundervisningen er centreret omkring violin og udvides siden hen til andre strygerinstrumenter og senere til træblæsere. Projektet inddrager børnenes nærmiljø og har fokus på at skabe forbindelse og sammenhængskraft.

2. Programteori

Undervisningsform: io

Social udvikling: Fællesskabet omkring og glæden ved musikken udvikler børnenes sociale kompetencer. Fællesskabet omkring musikken gør barnet i stand til at indgå i og bidrage til fællesskaber generelt, idet musikken fordrer en udvikling af evne til at mestre sociale og faglige strategier.

Identitet/selvverd: I de musikalske aktiviteter oplever børnene at være ”en nødvendig brik

i puslespillet”, de skal turde at stå frem og tage ansvar, de skal være en del af fællesskab og støtte hinanden, og herved udvikles deres livsduelighed forstået som evnen til at tage ansvar for sig selv og sætte sig mål i livet. Fællesskabet i musikken styrker barnets selvværd og selvtillid.

Læring: Gennem musikundervisningen styrkes børnenes evne til at lytte og indtage forskellige roller i sociale samspil. Projektet præsenterer børnene for en ny type læringsrum, der udvikler deres evne til at omstille sig til nye læringskontekster. Ansvar og rollefordeling ml. musikskole og folkeskole

Samarbejdet mellem pædagoger, lærere, kulturskolelærere og forældre er afgørende for børnenes mulighed for at opleve og opbygge et fællesskab omkring musikken.

Musik: Musikken forstås som et spil, hvor alle er vindere og produktet af dette spil (musikken) er føde for sjælen.

3. Koncept og aktiviteter

Undervisningsformer: Holdundervisning to gange om ugen (med mulighed for ekstra holdundervisning én gang ugentligt fra 1. klasse).

Det primære fokus er strygere, i første omgang violin. Fra 2. klasse introduceres andre strygeinstrumenter som bratsch, cello og bas, og fra 3. klasse introduceres træblæsere (tværfløjte og klarinet).

Elever: Børn fra det lokale dagtilbud i førskolegruppen og elever i indskolingen på den lokale folkeskole. Elevgruppen udvides løbende som børnene rykker op til næste klassetrin.

Koncertaktiviteter: Der afholdes månedligt Vennedage, hvor eleverne optræder for deres forældre og andre interesserede.

Repertoire: Undervisningen har et bredt fokus på teknik, musikforståelse, repertoirekendskab, samarbejde, komposition, rumlig forståelse og motorik.

Andre aktiviteter: Eleverne mødes en gang månedligt. Eleverne inviteres til at større koncerter både som optrædende og publikum jævnligt.

4. Undervisere (profil / kompetence)

Der er etableret et antal læringsteams bestående af pædagoger, lærere og kulturskolelærere, der tilrettelægger og afvikler den daglige undervisning.

Underviserne er konservatorieuddannede, dog er 1 pt. studerende på 1. år

5. Samarbejde og samarbejdsformer

Samarbejdsformer: Dagtilbuds- og skolesamarbejde. Samarbejde med boligsocialt projekt (Projekt Højvangen).

Samarbejde med dagtilbud og skolen: Samarbejdet vedrører den daglige udvikling og afvikling af undervisning og koncertaktiviteter

Forældresamarbejde og –involvering: Forældreworkshops i forbindelse med Vennedage

Oplevelse af samarbejdet: Meget positiv oplevelse af samarbejdet med dagtilbuddet. Mere udfordrende samarbejde med skolen og skolens lærere. Positivt men perifert samarbejde med boligforeningen

Antagelser vedr. forbedring af samarbejde: io

6. Institutionel kontekst:

Hvor "ligger" projektet – hvordan er det del af musikskole eller folkeskole, hvor placeret kommunalt.

Samarbejdsprojekt mellem kommune, folkeskole, dagtilbud og kulturskole

Sistema Højvangen er organiseret ved en styregruppe bestående af kontrakt Holdere for Niels Ebbesen Skolen, Kulturskolen og Dagtilbuddet. I styregruppen deltager desuden projektleder, som stilles til rådighed for projektet af Projekt Højvangen. Projektejer er lederen af kulturskolen.

7. Samfundsmæssig kontekst:

Demografiske data – hvad er det for børn af hvilke forældre.

Projektleder skriver: "Højvangen i Skanderborg er et boligområde med ca. 1200 indbyggere som er socialt, mentalt og fysisk isoleret fra resten af Skanderborg By. Højvangen er pt. kategoriseret som et særligt udsat boligområde, hvorfor der er fokus på at skabe en positiv udvikling i området"

Og om børnene: "Børn fra 4-5 års alderen til 10 år. Mange med ikke-dansk baggrund. Mange fra familier på overførselsindkomst. Langt de fleste ville ikke opsøge kulturskolens tilbud hvis det ikke var for projektet, og især ikke klassiske orkesterinstrumenter"

8. Projektets egne formelle evalueringer

io

9. Erfaringer og anbefalinger fra projektet

io

2.7 VEJLE

Placering: Søndermarksskolen og Thyregod Skole

Projektets varighed: io

Kontaktoplysninger:

Musikskoleleder Flemming H. Meng

E-mail: FLESO@vejle.dk

Tlf.: 76 81 57 01

Projektet i Vejle er startet som et Young Care projekt, der nu kører som en samarbejde mellem musikskole og folkeskole.

1. Formålsbeskrivelse

io

2. Programteori

Undervisningsform: io

Social udvikling: io

Identitet/selvværd: io

Læring: io

Ansvar og rollefordeling ml. musikskole og folkeskole: io

3. Koncept og aktiviteter

Undervisningsformer:

Soloundervisning 1 gang om ugen i tværfløjte, klarinet, obo, basun og trompet, samt trommer.

Ugentlig orkesterprøve på Søndermarkskolen for alle eleverne.

Elever: 20 elever, der er visiteret fra de to folkeskoler

Koncertaktiviteter: io

Repertoire: io

Andre aktiviteter: io

4. Undervisere (profil / kompetence)

Undervisernes profil og uddannelsesmæssige baggrund: Musikskolelærere

5. Samarbejde og samarbejdsformer

Samarbejdsformer: Skolesamarbejde. Mentorordning. Med musikere fra lokale amatørorkestre eller tidligere musikskoleelever

Samarbejde med skolen: Forældresamarbejde og –involvering:

Oplevelse af samarbejdet: Samarbejdet mellem folkeskole og musikskole opleves af skolelederne som konstruktivt

Antagelser vedr. forbedring af samarbejde: io

6. Institutionel kontekst: Hvor ”ligger” projektet – hvordan er det del af musikskole eller folkeskole, hvor placeret kommunalt.

Orkestret fungerer på en treårig bevilling (100.000 fra Børne- og Ungeforvaltningen og 100.000 fra Kultur- og Idrætsforvaltningen (som er musikskolens forvaltningsmæssige bagland). Resten – ca. 55.000 betales af musikskolen.

Forsøget er treårigt og slutter med udgangen af skoleåret 2014/15. Der er ikke taget stilling til, hvad der derefter vil ske. Der er visse samarbejdsmuligheder inden for rammerne af

partnerskabsaftalen mellem folkeskole og musikskole i Vejle Kommune, der kunne rumme en fortsættelse af tiltaget.

7.Samfundsmæssig kontekst:

Demografiske data – hvad er det for børn af hvilke forældre.

Eleverne beskrives som ”børn med skrøbelige hjemmeforhold, der har svært ved socialisere sig”.

8.Projektets egne formelle evalueringer

Der i projektet lavet en evaluering, der omfatter forældre, mentorer og lærere, der har evalueret eleverne ud fra spørgeskemaer. Det fremgår af evalueringsrapporten at spørgeskemaer er bygget op omkring forskellige typer spørgsmål og ikke en stringent metodik.

Rapporten viser:

- At forældrene generelt er glade for projektet og oplever, at deres børn er glade for projektet, har fået bedre selvværd, lært værdien i at øve sig og har fået øget social netværk.
- At mentorer generelt oplever et godt fremmøde hos eleverne, oplever at have en begrænset til god kontakt til dem, og at projektets band camp-initiativ er væsentligt. Desuden vurderer mentorerne, at kontakt til en landsdelsorkester er vigtigt.
- At musiklærerne vurderer forløbet med eleverne lavt både ift. deres generelle oplevelse og ift. elevernes engagement og fremmøde. Musiklærerne har stor udstrækning været i kontakt med elevernes hjem og oplever denne kontakt som positiv. I forhold til en typisk musikskoleelevs udvikling, vurderer musiklærerne elevernes udvikling som ikke svarende. Musiklærerne vurderer band camp som vigtig og er splittede ift. vigtigheden af besøg hos landsdelsorkester.
- At skolelederne giver udtryk for at projektet ikke har haft indflydelse på elevernes faglige udvikling, men i høj grad på deres sociale udvikling.

9.Erfaringer og anbefalinger fra projektet

io

2.8 AARHUS

Placering: Tovshøjskolen i Gellerup ved Aarhus

Projektets varighed: Fra august 2011

Kontaktoplysninger:

Projektleder Bjørg Lindvang

E-mail: blindvang@yahoo.dk

Tlf.: 61686389

Projektet er et samarbejde mellem Århus Musikskole og Tovshøjsskolen. Der etableres en flerårig, intensiv holdbaseret musikundervisning med orkesterspil for udsatte børn, som i projektets første periode er rettet mod indskolingen.

1. Formålsbeskrivelse

Formålet med projektet er at lære udsatte børn at spille i orkester og med et håb for gennem musikken at skabe forandring i børnenes hverdag.

2. Programteori

Den eksisterende programteori inden for projektet kan inddeles i følgende overordnede temaer:

Undervisningsform:

Trygheden er afgørende for at der kan laves musik.

Fællesskabet og helheden er afgørende for at det virker.

Kontinuitet har stor betydning for at kunne opnå succes.

Social udvikling:

Kan flytte noget godt for børn, der har det rigtig svært.

Rollemodeller i jævnaldrende har afgørende betydning.

Identitet/selvværd:

Musikken ændrer nogle historier.

Det flytter noget godt ved at tro på børnene.

Læring:

Ansvar og rollefordeling ml. musikskole og folkeskole

Der er potentiale i børnene hvis man tør kigge efter det.

Musikken skal være både mål og middel.

3. Koncept og aktiviteter

Undervisningsformer:

- 0.klasse: musikundervisning 1 gang om ugen med fokus på krop, rytmik og stemme. Der spilles på mindre instrumenter som kazoo, pennywhistles o.l.
- 1. og 2. klasse: spiller alle violin hvor de modtager undervisning 1 gang om ugen. Der er desuden fortsat musikundervisning.
- 3. klasse: er pt. blæserensemble

Elever: Alle elever i indskolingen modtager undervisning. Fra 4. klasse kan eleverne selv vælge at fortsætte i projektet. Der laves kontrakter som underskrives af forældre.

Koncertaktiviteter: 1 månedlig koncert for familier og andre interesserede kaldet Venstay.

Repertoire: Der arbejdes med et repertoire, der primært er hentet i og inspireret af El Sistema.

Andre aktiviteter: Besøg hos og af musikere fra Aarhus Symfoniorkester. Åbent hus for forældre, hvor de kan kigge med eller sidde med rundkredsen.

4.Undervisere (profil / kompetence)

Der er en fast medarbejder fra musikskolen (tværfløjte) fra begyndelsen og der ansættes endnu en lærer (klarinet) i november 2011. Den tredje lærer (basun og kornet) ansættes i august 2012, og der er hermed etableret et hold der dækker tværfløjte, klarinet og basun/kornet, som er grundlaget for etablering af blæserklasser. Underviserne er konservatorieuddannede.

5.Samarbejde og samarbejdsformer

Samarbejdsformer:

- Skolesamarbejde
- Dagtilbudssamarbejde
- Aarhus Symfoniorkester

Samarbejde med skolen: Der er pædagoger fra skolen tilknyttet projektet og som deltager i undervisningen som hjælp til både elever og musikundervisere.

Forældresamarbejde og –involvering: Forældrene inviteres til Venstays og der er i projektet oplevet en øget tilknytning i projektets varighed. Forældrene involveres gennem kontrakter. Forældrearrangementer hvor forældrene møder musiklærerne. Der er sket en udvikling hvor musiklærer før ikke talte med forældrene og nu taler de med forældrene. Forældrene inviteres ind i projektet. F.eks. kommer et barns far og spiller for børnene.

Oplevelse af samarbejdet: Forskellige syn på hvilke børn, der skal rummes. Skolen mener de dygtige og projektet mener alle. Samarbejdet fungerer godt – skolen anerkender projektet og det bliver vist.

Antagelser vedr. forbedring af samarbejde: io

6.Institutionel kontekst:

Hvor "ligger" projektet - hvordan er det del af musikskole eller folkeskole, hvor placeret kommunalt.

MusikUnik er støttet med 1,3 mio. fra Socialministeriet (Statens ghetto midler), og projektet blev søsat i august 2011, og blev markeret med en koncert den 12. september 2011.

7.Samfundsmæssig kontekst:

Demografiske data - hvad er det for børn af hvilke forældre.

Projektets elever kommer alle fra Tovshøjskolen og er overvejende bosat i det almene boligbyggeri Toveshøj og Gellerupparken. Tovshøjskolen er 100% tosproget og mange af eleverne beskrives som socialt udsatte og som havende problemer som utryghed, angst og

sekundær traumatisering.

8. Projektets egne formelle evalueringer

Evalueringsrapport (Holst, 2015/16).

9. Erfaringer og anbefalinger fra projektet

Det opleves at rammerne for undervisningen er helt centrale for at et musikalsk rum kan etableres og en god undervisning kan gennemføres.

Det opleves at projektet har været medvirkende til en ændring i fortællingen om skolen og dens ry.

Projektlederens siger: "Og efter at projektet har været i gang et halvt års tid, viser det sig, at børnene finder fred og ro ved at være ved i undervisningen. Der er med andre ord skabt et rum, hvor børnene kan være sig selv, parkere enhver dårlig oplevelse uden for døren og bare være med musikken og den glæde og fællesskab den giver".

Holde ud på den lange bane – etablere tryghed.

Blæserensemblet har været for svært en opgave for projektet og børnene der tages hensyn til det ved at have violinklasser.

2.9 SAMMENFATTENDE ANALYSE & DISKUSSION

Projekterne meget forskellige med hensyn til struktur (hvor, hvordan) og deltagelsespræmisser (hvem), med intensitet (hvor tit), og så videre. I det følgende sammenfatter vi i første række fællestræk for projekterne i formål og programteori og beskriver dernæst de potentialer der i et helhedsperspektiv kommer til syne mellem de forskelligartede tilgange og praksisser.

2.9.1 Helhed og ligheder i formål og intention

Formålsforståelser og grundlæggende antagelser(programteori) i projekterne peger eller i retning af en samlet fælles forståelse for projekterne. Der peges hermed på mulig en fælles platform for projekterne, trods deres åbenlyse forskellighed.

Formålsbeskrivelser:

- gennem intens beskæftigelse med musik, at give børn med særlige udfordringer et fast holdepunkt i samværet om musikudfoldelse i en ellers forvirrende, kaotisk og måske meget udfordret hverdag både privat og skolemæssigt. Formålet er formuleret ud fra et ønske om at styrke børnenes selvværd, løfte deres sprog, udvikle deres motorik, og styrke dem socialt (Rødovre)
- at lære udsatte børn at spille i orkester og med et håb for gennem musikken at skabe forandring i børnenes hverdag (Århus).
- at oprette orkestre for børn, der opfattes som socialt udsatte, på hver enkelt skole, såkaldte Believer Bands, med en forhåbning om, at projektet kan skabe en positiv social og faglig udvikling, samt øget trivsel hos børnene (Køge)
- at støtte børn i at opnå et stærkere netværk og større selvværd gennem musisk engagement i fællesskab med andre børn (Hjørring)
- at skabe bedre indhold i livet og en mere positiv fremtid for de involverede børn (Bornholm)

Formålsbeskrivelserne peger på en samlende forståelse hvor musik (gennem forskellige former for fælles musiceren) sættes i spil i forhold til den sociale, personlige og faglige udvikling.

2.9.2 Programteori

Grundlæggende antagelser i projekterne giver et samlende indtryk med fokus primært på social udvikling, identitet og selvværd og en mulighedsgivende pædagogisk tilgang med en overvejende dialektisk forståelse mellem musikken og det sociale.

Social udvikling:

- Musikalske aktiviteter i samvær med andre er i sig selv inkluderende.
- Børnene får en fælles identitet gennem musikken.
- Musikken bidrager primært til børnenes sociale læring, men har også betydning for udviklingen af koncentrationskompetencer og har en opdragende effekt.

- Projektet kan give barnet en identitet og legitimere de sociale kontekster hvori det befinder sig.
- At give børn med særlige udfordringer et fast holdepunkt i samværet om musikudfoldelse
- At styrke børnenes selvværd, løfte deres sprog, udvikle deres motorik, og styrke dem socialt
- De musikalske fællesskaber giver børnene anerkendelse og udvikler deres sociale kompetencer
- Evne til at lytte og indtage forskellige roller i sociale samspil
- Kan flytte noget godt for børn, der har det rigtig svært.
- Rollemodeller i jævnaldrende har afgørende betydning.

Identitet og selvværd:

- Følelsen af at mestre et instrument er godt for børnenes identitetsdannelse.
- Deltagelse i projektet tilskrives afgørende betydning for deres udvikling af identitet.
- Børnene oplever succes og øget selvværd gennem musikken
- Musikalske aktiviteter som at spille i orkester har en særlig betydning for børnenes selvværd
- At styrke børnenes selvværd, løfte deres sprog, udvikle deres motorik, og styrke dem socialt
- Fællesskabet i musikken styrker barnets selvværd og selvtillid.
- Musikken ændrer nogle historier.
- Det flytter noget godt ved at tro på børnene.

Læring:

- Trygheden er afgørende for at der kan laves musik.
- Kontinuitet har stor betydning for at kunne opnå succes.
- Der er potentiale i børnene hvis man tør kigge efter det.
- Musikken skal være både mål og middel.

Transfer:

- Betydning for udviklingen af *koncentrationskompetencer*
- Projektet skaber en overførselsværdi den børnenes *faglige indlæring* i skolen
- At styrke børnenes selvværd, *løfte deres sprog, udvikle deres motorik*, og styrke dem socialt.

2.9.3 Forskelle og potentialer

Som det tydeligt fremgår af det her følgende sammenlignende skema (2.9.4), er projekterne meget forskellige med hensyn til struktur (hvor, hvordan) og deltagelsespræmisser (hvem), med intensitet (hvor tit), og så videre.

Hvad der ikke optræder tydeligt er også en stor diversitet i den undervisningsmæssige tilgang - ud over den tydelige grundlæggende præmis at vi på en eller anden måde 'spiller sammen'.

I det fælles koncept ligger en præmis om det fælles musiciserende (collaborative musicing), som er et væsentligt potentiale for udvikling af musikpædagogiske undervisningsformer, som også kunne have stor betydning for musikskolernes generelle praksis. Hvordan de enkelte projekter og de enkelte undervisere på projekterne placerer sig i et udviklingsfelt mellem traditionel musikskoleundervisning og en supplerende og nytænkende form for collaborative musicing, er meget forskelligt. Dette har også noget at gøre med at de strukturelle forskelligheder mellem projekterne. I nogle tilfælde vil man muligvis kunne sige, at et projekt har mere til fælles med JeKi-konceptet (se venligst bilag om JeKi), end med det originale El Sistema. Spørgsmålet kan også formuleres som forskellige måder at transformere og udmønte inspirationen fra El Sistema i en dansk kontekst.

Det kræver videns- og praksisdeling (professionelle læringsfællesskaber) at udvikle dette potentiale, samt forskningsdeltagelse for at fastholde og formidle det samt inddragelse af en kontekst der overskrider den nationale perspektiv.

2.9.4 Skematisk oversigt

Den skeamtiske oversigt står på de efterfølgende to sider (udgør et samlet skema).

Skemaet synliggør forskellighederne, men kan ikke bruges til sammenstillinger, da præmisserne ikke er tilstrækkeligt standardiserede på tværs af projekter til et sådant formål.

	AARHUS	VEJLE	SKANDERBORG	RØDOVRE	KØGE	HJØRRING	HERNING	BORNHOLM
Siden		2011				2013	en årække	
Frekvens	Intensiv 1 gang om ugen	1 gang om ugen solo 1 gang om ugen orkester (i alt 2 gange/u?)	2 gange om ugen + mulighed for ekstra + månedslige optræde	Intens (?) 1 gang om ugen	15 min solo + 60 min ork. Om ugen	Ugentligt øvelse + 1 gang måned hele ork. + 2 årlige lejrture	1 gang om ugen	20 min. Solo om ugen + 1 månedlig orkesterprøve
Målgruppe	Indskoling Udsatte	20 elever	Før- og indskoling Sårbare børn	15 elever x årgang	13 elever Socialt udsatte Alder 9-13	20 børn alder 6-12	Alle i indskoling	20 elever
Demografi	100% tosproget boligområde diagnoser: utryghed, angst, sekundær trauma	Skrøbelige hjemmeforhold har svært ved socialisering	boligområde fysiks/psykisk isoleret mange ikke dansk mange overførelses- indkomster	Indstilles af klasselærere. Mangel på selvtilid, indadvent, opmærksomhedsforst yrrelse, problemer hjemme, ordblind	Boligområde Kun 8/13 dansker diagnoser: socialt og kult. Udsatte (kult. inklusion)		Boligområde 31 nationaliteter	Sprogproblematik Udsatte (socialt, cancer, underernæring, lavt selvværd...)
Samarbejde	Musikskole/ skole	Musikskole/ skole	Kommune/ kulturskole	Musikskole/ skole	Musikskole/ skole	Musikskole/ skole	Musikskole/ skole	Musikskole/ skole
Ekstern samarbejde	Aarhus symfoni- orkester	Musikere fra lokale amatørork. + tidligere musikskoleelever	Boligocialt projekt (Højvangen)	Lokale Rødovre Concert Band	Mentor-ordning Copenhagen Phil	Lokale amatørork. Spiller m/børn 1 gang/måned Kommunale børne- og ungehus og sundhedscenter		Frivillige fra lokale Garde

Lærere	Kons. Udd.	Musikskole-lærere	Kons. Udd.	Kons. Udd.	Kons. Udd. + lærere	Kons. Udd.	Kons. Udd.
Formål	Spille i orkester		Styrke almenområde	Styrke børnenes selvværd, social, løfte sproget og motorik	Udvikling: musik, social, trivsel	Sociale kompetencer + livsduelighed gennem musik	Kons. Udd.
Optræde	Familie-koncert (Venstay)		Jævnligt	Løbende koncerter for forældre og andre	Løbende koncerter for forældre		Musik som hjælpemiddel til bedre indhold i livet
Andre aktiviteter	Åbent hus for forældre	Mentorordning	Forældre workshop (Vennedage) + elever inviteres til koncerter som publikum	Mentorordning med Rødovre Concert Band	Åbent hus for forældre + fællessamling for de 3 orkestre + juleturne + sommer-afslutningskoncert	Lejrture, sociale aktiviteter	Mentor med Garde + julfest, fastelavnsfest, mere hygge
Økonomi	Social-ministeriet	B&U + kult.-idræt forvaltning + musikskole	Kommune (?)	Skoler (?)	100% kommune		kommune
Formel evaluering	Holst 2015	Egen evaluering? Ikke stringent metodik		Egen evaluering-spørgeskema (klasse- og musiklærere) + video	Musikskolelærere evaluering 2014 Skolelederen evaluering 2015		Udtalelser fra skolelederen
Oprindelse		Young Care		Young Care	Young Care	Young Care	

ANDEN DEL

3 MUSIKPÆDAGOGISK PRAKSIS I TRE UDVALGTE PROJEKTER

Sofie Holm og Sara Fink Søndergaard

Som en del af dette pilotforskningsprojekt, har vi gennem den seneste måned besøgt tre El Sistema-inspirerede projekter, der kan beskrives som veletablerede og omfangsrige. Denne undersøgelse har til formål at få et indblik i projekternes musikpædagogiske praksisser, og hvilke udfordringer og potentialer, der er i forbindelse hermed.

Vi har besøgt tre projekter i henholdsvis Aarhus, Rødovre og Skanderborg, og har fået et indblik i projekternes praksis og vilkår. Grundet tidsrammerne har der været begrænsninger både i forhold til indsamling af data og behandling heraf. Vi har derfor fremhævet det, som står tydeligst frem efter vores besøg vel vidende, at vores data rummer perspektiver, der kunne have været behandlet yderligere.

Vi vil nedenfor beskrive vores undersøgelsesdesign, interviews med henholdsvis grupper af elever, en underviser fra hvert projekt og projektlederne, samt fremhæve projekternes gode resultater og deres udviklingsmuligheder.

3.1 UNDERSØGELSESDSIGN

Vi har besøgt alle tre projekter og hvert sted har vi observeret instrumentalundervisning og orkester. Vi har videooptaget al den undervisning vi har observeret. Vi har lavet interview med én underviser fra hvert projekt, med projektlederen, og vi har lavet fokusgruppeinterview med 1-2 grupper børn. Med udgangspunkt i overordnede spørgsmål har vi foretaget løst strukturerede interview, der har haft karakter af en samtale.

Interview med projektleder har taget udgangspunkt i følgende spørgsmål:

- Hvordan vil du beskrive den musikpædagogiske praksis i jeres projekt?
- Hvad ser du som projektets udfordringer og potentialer?
- Hvordan udfordrer projektet dig?
- Hvordan vurderer du børnenes udbytte?

Interview med undervisere har taget udgangspunkt i følgende spørgsmål:

- Hvordan vil du beskrive den musikpædagogiske praksis i jeres projekt?
- Hvordan vurderer du elevernes udbytte i forhold til kompetencer og læring?

- Hvordan vil du beskrive relationen mellem dig og eleverne?
- Hvordan oplever du dit generelle arbejdsforhold og samarbejde i projektet?

Interview med eleverne har taget udgangspunkt i følgende spørgsmål:

1. Beskrive praksis

- Hvad er det?
- Hvordan er det at være med?
- Har det ændret noget for jer?

2. Kompetencer/læring

- Hvad bliver man dygtig til?
- Hvad får I ud af at være med?
- Hvordan skal man opføre sig?
- Hvordan er det at være sammen med de andre?
- Kan I lide at spille på jeres instrumenter?
- Hvordan har I det når I spiller musik?

3. Relationer

- Hvad laver læreren? (lærerens rolle)
- Har I kammerater?
- Er måden I er sammen på her anderledes andre steder (klassen, hjemme)?
- Får man hjælp hvis man har brug for hjælp og hvem hjælper?

4. Forældres oplevelse

- Hvad synes jeres mor og far om projektet?
- Hvad synes jeres mor og far om koncerterne?
- Hvad synes jeres mor og far om, at I spiller på et instrument?

5. Overførsel

- Kan I bruge det I lærer her andre steder?

Oversigt over dataindsamling:

	Aarhus	Rødovre	Skanderborg
Observationer	26.04.16 Observation af orkesterundervisning i 4. klasse	19.05.16 Observation af undervisning i klarinet og althorn.	10.05.16 Observation af obligatorisk systemaundervisning** i 3. klasse.
	29.04.16 Observation af violinundervisning i 3. klasse	19.05.16 Observation af orkester med elever i 2-4. klasse.	10.05.16 Observation af instrumentalundervisning i violin og tværfløjte i 2-3. klasse.***
Projektleder-interview	11.05.16 Interview med projektkoordinatoren Projektkoordinatoren Lindvang.	19.05.16. Interview med projektleder Projektlederen Bindslev, slås sammen underviser-interview af Underviseren Samalsson.*	23.05.16 Interview med kulturskoleleder Kulturskolelederen Heebøl Clausen. (Der er pt. ikke en projektleder).
Underviser-interview	29.04.16 Interview med violinlærer Violinunderviseren Rønnow.		10.05.16 Interview med violinlærer Violinunderviseren Nygaard.
Elev-interview	29.04.16 To fokusgruppeinterview med henholdsvis 3 og 2 elever fra 2. klasse.	19.05.16 Interview med 4 elever fra 4. klasse.	10.05.16 Interview med 3 elever fra 3. klasse.

*Da Projektlederen Bindslev fungerer både som underviser og projektleder og har et tæt samarbejde med underviseren Samalsson interviewes de sammen.

** Undervisningen varetages i samarbejde med folkeskolens musiklærere og har karakter af sammenspilsundervisning. Der spilles på guitar, trommer, bas, klaver, keyboard, violin og synges.

***I Skanderborg er der kun fælles orkesterundervisning én gang om måneden, og de resterende tre uger undervises der på instrumentalhold. Grundet dette projekts korte tidshorisont har det ikke været muligt at observere orkesterundervisningen i Skanderborg.

Vi gør opmærksom på, at nedenstående er referater af de interviews vi har lavet og da interviewene er meget forskellige, er teksten det også. Vi har altså valgt at gøre referaterne så tro mod virkeligheden som muligt.

3.2 MUSIKUNIK - AARHUS

Projektet finder sted på Tovshøjskolen i Gellerup ved Aarhus og har eksisteret siden august 2011.

Projektet er et samarbejde mellem Århus Musikskole og Tovshøjskolen. Der etableres en flerårig, intensiv holdbaseret musikundervisning med orkesterspil for udsatte børn. Underviserne er konservatorieuddannede musikere. Projektlederen er desuden uddannet fra lærerseminariet. Projektets elever kommer alle fra Tovshøjskolen og er overvejende bosat i det almene boligbyggeri Toveshøj og Gellerupparken. Tovshøjskolen er 100% tosproget og mange af eleverne beskrives af projektet som socialt udsatte og med problemer som utryghed, angst og sekundær traumatisering.

- Undervisningsformer:

0.klasse: musikundervisning 1 gang om ugen med fokus på krop, rytmik og stemme. Der spilles på mindre instrumenter som kazoo, pennywhistles o.l.

1. og 2. klasse: alle modtager violinundervisning 1 gang om ugen. Der er desuden fortsat almindelig musikundervisning.

3. og 4. klasse: er pt. blæserensemble

- Elever: Alle elever i indskolingen modtager undervisning. Fra 4. klasse kan eleverne selv vælge at fortsætte i projektet. Der laves kontrakter som underskrives af forældre. Fra 5. klasse kan eleverne blive legatelever og der søges midler til at de kan modtage undervisning.

- Koncertaktiviteter: 1 månedlig koncert for familier og andre interesserede kaldet Venstay. Årlig koncert til musikskolernes dag i Tivoli København. Mindre koncerter løbende på det lokale bibliotek og andre steder.

- Repertoire: Der arbejdes med et repertoire, der primært er hentet i og inspireret af El Sistema.

- Andre aktiviteter: Besøg hos og af musikere fra Aarhus Symfoniorkester. Åbent hus for forældre, hvor de kan kigge med eller sidde med rundkredsen.

3.2.1 Projektkoordinator (Björg Lindvang)

I interviewet med projektkoordinatoren træder tre centrale pointer om den musikpædagogiske praksis frem: fællesskab som bærende faktor, musik i rummet og læring gennem instrumentet. Projektkoordinatoren beskriver den musikpædagogiske praksis som anderledes fra den praksis, der typisk ses i det hun kalder traditionel musikundervisning. I MusikUnik er fokus, at alle børn skal kunne være med fra starten i modsætning til en traditionel instrumentalundervisning, hvor man øver sig på sit instrument i længere tid for at opnå kompetence til at indgå i et orkester. I MusikUnik er elevernes vej ind i det musikalske fællesskab i særlig grad båret af en ambition om at skabe musik i rummet fra eleverne træder ind af døren. Det tilstræbes at lave musikalske aktiviteter, der gør det muligt for eleverne at deltage uden først at skulle opøve kompetencer individuelt.

Projektkoordinatoren beskriver hvordan denne tilgang skaber en større åbenhed i undervisningen over for elevernes egen musikalitet. Den musikpædagogiske praksis er, ifølge Projektkoordinatoren, karakteriseret ved enkle og overskuelige spilleregler, der gør at eleverne ved hvad de skal, og der skabes mulighed for at de kan deltage på en måde, der er meningsfuld for dem.

Denne tilgang beskrives som afgørende blandt andet fordi undervisningen er obligatorisk og det derfor er vigtigt at eleverne oplever succes og glæde på et tidligt tidspunkt, således at der skabes gode vilkår for fastholdelse af eleverne.

Projektkoordinatoren beskriver instrumentet som det bærende medie for både den musikalske og sociale læring. Eleverne lærer ikke kun at spille instrumentet, men de lærer gennem instrumentet. Instrumentet bliver desuden centralt for måden hvorpå eleverne skaber en musikalsk identitet og forstår sig selv som en del af et fællesskab. Her pointerer Projektkoordinatoren at elevernes identitet som violinister, basunister osv., er betinget af de strukturelle rammer, der er for projektet, hvor holdundervisning har gjort det nødvendigt at udvælge tre instrumenter at tage udgangspunkt i.

Ud over de centrale pointer, beskriver Projektkoordinatoren desuden hvordan projektets musikpædagogiske praksis kan forstås i et spændingsfelt mellem musikken som mål og musikken som middel for den undervisning, der finder sted. Ifølge Projektkoordinatoren, har projektets udgangspunkt været musikken som middel til at nå eleverne med de udfordringer de går ind i projektet med. Samtidig er forståelsen af musikken som mål helt afgørende for det musikalske arbejde og som fælles fokus i undervisningen.

Projektet rummer både udfordringer og potentialer, der har betydning for undervisernes arbejde, elevernes udbytte og projektets vilkår generelt.

Projektets udfordringer er, ifølge Projektkoordinatoren, primært af strukturel og social karakter. Strukturelle udfordringer er, at skulle indgå i en skolehverdag, hvilket har medført musikalske kompromisser i forhold til f.eks. instrumentvalg. Det er en udfordring at få musikundervisernes skema til at gå op med skolens og elevernes skema. Logistik i forhold til lokaler kan desuden være en udfordring, da genkendeligheden i det musikalske rum, beskrives som central for børnenes læring og trivsel.

Dernæst beskriver Projektkoordinatoren, hvordan den elevgruppe projektet møder kan være en udfordring i forhold at skulle differentiere undervisningen så den rammer alle elever, og skabe en undervisning, der ikke kun fagligt men også socialt kan rumme eleverne med de vanskeligheder de har. Det er meget vigtigt for eleverne, at underviserne er nærværende og anerkendende hele tiden, og formår at rumme eleverne også når de er pressede på grund af forhold uden for projektet. Dette kan være en udfordring, når man som konservatorieuddannet musiker kommer ud til en elevgruppe, hvor de pædagogiske udfordringer er anderledes end dem man gennem sit studie er forberedt på at møde. Projektkoordinatoren understreger at de i MusikUnik insisterer på at favne alle og bidrage til at eleverne udvikler sig på deres egne præmisser. Et projekt som MusikUnik kræver, ifølge

Projektkoordinatoren, at underviserne bruger meget tid uden om børnene på forberedelse og at skabe gode rammer. Som involveret i projektet har underviserne et stort ansvar for elevernes trivsel og dette perspektiv er vigtigt at drage ind i undervisningen og planlægningen omkring den.

Som væsentlige potentialer i projekter fremhæver Projektkoordinatoren hvordan eleverne kan fungere som rollemodeller for hinanden, idet de ældre elever, der har valgt projektet til på frivillig basis, både i orkesttersammenhæng og senere hen som legatelevere, kan vise en vej for de yngre elever. Yderligere er elevernes fortsatte engagement i projektet et væsentligt potentiale i forhold til mulighederne for på sigt at udvikle et skoleorkester og dermed skabe bedre kendskab til projektet i omverdenen, og bidrage positivt til skolens identitet.

Projektkoordinatoren understreger desuden, at projektets musikpædagogiske tilgang kan blive en inspiration for måden hvorpå man generelt set laver musikundervisning i musikskoleregion. Undervisernes rolle i forhold til eleverne og nødvendigheden af at engagere sig personligt i de elever man møder, er i denne sammenhæng betydningsfulde.

“Som musislærer har jeg nogle forrygende, skønne timer og nogle sjove oplevelser med børnene, og det skal man huske. Hvis man skal overleve i den her musislærerpraksis herude med de børn vi har, så skal man huske at hænge alle de gode billeder op hele tiden”

Projektkoordinatoren tegner et billede af et projekt med megen glæde og gode oplevelser for undervisere og elever, men også et projekt, der møder udfordringer på strukturelt og socialt niveau. Projektets vilkår skaber mulighed for stor arbejdsglæde og inspiration, men kan på samme tid være årsag til frustration og vanskelige betingelser. Som projektleder, beskriver Projektkoordinatoren hendes rolle som bindeled mellem projekt og ledelse, som et arbejde for at opnå anerkendelse i projektet, og som en kamp for at skabe mere optimale vilkår for eleverne og bedre arbejdsvilkår for underviserne.

3.2.2 Violinunderviser (Bodil Rønnow)

Violinunderviseren beskriver El sistema som en paraply over MusikUnik, og at det giver en ramme for at ville noget med eleverne som ligger ud over musikken, hvor det sociale og musikalske spiller sammen. Men ud over det er hendes undervisningsmetoder skabt ud fra forskellig undervisning hun selv har mødt, f.eks. suzukimetoden.

Hun fremhæver vigtigheden af at eleverne har noget at se frem imod, og i MusikUnik bruges f.eks. midifiler i undervisningen for at give eleverne fornemmelsen af hvordan det kan blive at spille i orkester. Violinunderviseren ser mødet mellem børnene fra forskellige klasser og koncerterne som vigtige motivationsfaktorer:

“det virker at give børnene noget at arbejde frem imod, det virker at give dem nogle at se op til....og det virker når man skal undervise en hel klasse hvor alle har forskellige udgangspunkter at snakke om fællesskaber og hvordan man er en god kammerat.”

Desuden fremhæver hun projektets rammer, hvor det er en del af designet at eleverne undervises sammen, og i de rammer ville det slet ikke give mening kun at have soloundervisning.

I forhold til eleverne er Violinunderviseren meget opmærksom på at det handler om at fremelske de gode oplevelser for eleverne. Ud over at fremhæve at de skal mestre deres instrument og møde musik, fremhæver hun følgende som vigtige egenskaber eleverne lærer: at kunne lytte, samarbejde, koncentration og succesoplevelser. Det handler om at agere i det musikalske rum, og Violinunderviseren fremhæver at det er vigtigt at de er ambitiøse på børnenes vegne. Hun oplever også at hendes samarbejde med skolens andre lærere gør hende opmærksom på at nogle elever formår at indgå positivt i MusikUnik som ikke formår det i den almene undervisning.

“Det fylder for mig at jeg gerne vil lave succesoplevelser. Der er mange rivaliseringer blandt familierne (i gellerupparken) og her skal de lære at vi en en gruppe, og at vi kun fungerer sammen.”

Violinunderviseren oplever at eleverne kan lide hende, og at den tryghed voksenrelationerne giver børnene er vigtige i projektet. Men fremhæver også børnenes interne relationer: *“Det er vigtig også at give dem relationen med hinanden; jeg skal gøre mig umage for de andres og min egen skyld.”*

Violinunderviseren fremhæver at det for hende er vigtigt at der samarbejdes med folkeskoleunderviserne, og at de også bakker op om børnenes deltagelse i MusikUnik. Samtidig henter hun i det samarbejde også viden om eleverne: *“Jeg har rigtig meget lyst til at de her børn skal lykkes fordi jeg også har en forforståelse for deres vilkår.”* Hun fortæller at hun går anderledes til de her elever end andre hun har undervist, og fremhæver her skolekonteksten: *“Jeg går anderledes til dem end andre elever. Her på skolen tænkes der i pædagogiske løsninger og det hjælper mig. Jeg skriver hvad de skal på tavlen og ligger farver under strengene. Det virker!”*

Violinunderviseren synes generelt det er givende at være en del af projektet og teamet omkring MusikUnik, og fremhæver det kollegiale samarbejde med de andre MusikUnik-undervisere. Hun oplever at de vil i samme retning med projektet. Der er logistiske udfordringer fordi deres skemaer ikke passer, så de kan undervise samme dag, og Violinunderviseren har heller ikke set ret meget af de andres undervisning. Hun kan desuden se at der er udfordringer i samarbejdet mellem folkeskolen, MusikUnik og Aarhus Musikskole, men det er ikke noget hun selv er gået yderligere ind i. Hun ønsker i fremtiden at der skabes endnu mere mulighed for at undervise samtidig med de andre undervisere, så der kan være mere samarbejde og niveaudeling.

3.2.3 Elevinterview 1 - Tre børn i 2. klasse, to piger og en dreng

“MusikUnik er noget hvor man laver musik, øver, spiller og synger. Man leger, deler sig i grupper og spiller sammen. Det er de voksne, der lærer børnene musik.” Eleverne synes det er sjovt at have MusikUnik, det er sjovt at spille for andre og så lærer man noget af det. Eleverne fremhæver, at det er vigtigt, at man hører efter hvad læreren siger og at man bliver dygtig til at spille og overholde orkesterdisciplin. Nogen gange bliver, der ballade i undervisning, når børnene larmer og snakker. Det er vigtigt man går stille ind i lokalet og man kan godt blive nervøs når man går ind. Det er vigtigt, at man roser hinanden. Pigerne kan godt lide at spille på violin, men drengen kan bedst lide at spille playstation. Han bliver nogen gange træt når

han spiller. Senere siger han dog at det er godt at spille på violin, men at det ikke er godt at være træt. Pigerne har det godt og sjovt når de spiller, men det kan nogen gange være svært at skulle vente på andre. En af pigerne fortæller at hun får det varmt af at spille og får energi af at spille på violinen.

De tre elever beskriver underviserens rolle som den, der lærer dem musik og ved mest om det og den, der fortæller dem hvordan de skal opføre sig og vurdere deres opførsel.

De beskriver hvordan de spiller sammen alle sammen og at de får hjælp både af hinanden og underviseren.

De fortæller at deres forældre ved at de har MusikUnik. Drengen fortæller, at det kan være svært for hans forældre at møde op til koncerterne. De fortæller, at forældrene synes det er godt de lærer at spille og de er glade for at være med. Drengen fortæller, at hans mor synes det er klogt at spille musik.

Eleverne fortæller at de kan bruge det de lærer i MusikUnik til at spille for andre, og en af pigerne fortæller at hun vil spille i symfoniorkester når hun bliver stor.

3.2.4 Elevinterview 2 - To børn i 2. klasse, en dreng og en pige

Eleverne beskriver MusikUnik som et sted man lærer at spille på instrumenter, forskellige sange, noder, at spille flerstemmigt og, at man spiller på mange forskellige instrumenter. *“Det sjovt at være med i MU, fordi det er sjovt at spille musik og man lærer at spille forskellige sange og spille på strenge.”* Drengen synes det er anderledes for ham i projektet nu, fordi han spiller på violin, hvor han før spillede klarinet og basun, hvilket han synes var sjovere. Da pigen kun har været i projektet meget kort tid, kan hun ikke svare på dette spørgsmål. De fortæller, at de bliver dygtige til at spille instrumenter og synge, og at man skal opføre sig godt ved ikke at råbe, lave ballade og smide med ting. Man skal have respekt for underviseren, høre efter hvad hun siger og gøre det man skal. Underviseren lærer dem at spille og fortælle hvad der skal ske. Deres folkeskolelærer fortæller dem efter hver time om det har været en god time. Det er sjovt at spille musik sammen, fortæller de. Drengen beskriver, at han får det sjovt og godt indeni af at spille musik og piger fortæller at hun får det som om hun er andre steder og spiller for nogen, når hun spiller musik. De oplever ikke at det er anderledes at være i MU end i klassen. De oplever at de får hjælp af både underviseren og de andre elever. Da pigen kun har været i MU i tre dage, ved hendes forældre ikke at hun går der. Drengens far fortæller ham, at han skal gå i skole, fordi det er vigtigt, og så spiller de nogen gange violin sammen derhjemme. Drengens forældre kommer til koncerterne og synes det er rigtig godt, fordi han står foran mange mennesker. De fortæller ham at det er ligemeget at være genert, fordi det er sjovt at stå foran mange mennesker. Eleverne fortæller at de kan bruge musikken til spille foran deres venner og andre til koncert, og blive en stjerne. Underviseren fortæller dem, at det er vigtigt de er gode venner og hjælper hinanden.

3.3 SISTEMA HØJVANGEN - SKANDERBORG

Projektet er etableret som et bredt kommunalt samarbejde mellem det boligsociale Projekt Højvangen, Skanderborg Kulturskole, Niels Ebbesen Skolen og dagtilbud i Højvangen, ud fra et ønske om at styrke indsatser mod sårbare børn. Projektet finder sted i området Højvangen og retter sig primært mod dette som et særligt nærmiljø. Sistema Højvangen er udviklet i samarbejde mellem Skanderborg Kommune og Skanderborg Kulturskole med det formål gennem musikalske aktiviteter at styrke almenområdet med særligt fokus på sårbare børn. Musikundervisningen er centreret omkring violin og udvides siden hen til andre strygeinstrumenter og senere til træblæsere. Projektet inddrager børnenes nærmiljø og har fokus på at skabe forbindelse og sammenhængskraft.

Undervisningsformer:

- Holdundervisning to gange om ugen (med mulighed for ekstra holdundervisning én gang ugentligt fra 1. klasse).
- Det primære fokus er strygere, i første omgang violin. Fra 2. klasse introduceres andre strygeinstrumenter som bratsch, cello og bas, og fra 3. klasse introduceres træblæsere (tværfløjte og klarinet).

Elever:

- Børn fra det lokale dagtilbud i førskolegruppen og elever i indskolingen på den lokale folkeskole. Elevgruppen udvides løbende som børnene rykker op til næste klassetrin. Projektet rummer ca. 350 elever.

Koncertaktiviteter:

- Der afholdes månedligt Vennedage, hvor eleverne optræder for deres forældre og andre interesserede.

Repertoire:

- Undervisningen har et bredt fokus på teknik, musikforståelse, repertoirekendskab, samarbejde, komposition, rumlig forståelse og motorik.

Andre aktiviteter:

- Eleverne mødes en gang månedligt i orkesterklub. Eleverne inviteres til at større koncerter både som optrædende og publikum jævnligt.

3.3.1 Projektleder -

(Kulturskoleleder og midlertidig projektleder Julie Heebøl Clausen)

Det er centralt i forståelsen af den musikpædagogiske praksis, at der er en skelnen mellem obligatorisk undervisning i folkeskole og et frivilligt tilbud, hvor børnene får instrument- og orkesterundervisning. Kulturskolelederen understreger at det er en styrke ved den frivillige del, at eleverne er bredt repræsenteret i forhold til deres sociale baggrund. Dette beskrives desuden som et mål for projektet.

Der sker en forandring i projektet efter sommerferien 2016, da man går væk fra klasseundervisning i violin, da eleverne kører surt i violin. Man går over til en model hvor eleverne deles op i instrumentgrupper på tværs af årgange i en periode og en efterfølgende

periode, hvor man spiller i orkester. Der er opbakning fra skolens side, og man bestræber sig på at leve op til målene for folkeskolereformen. Projektet foregår i indskolingen og der er ikke planer om at udvide den obligatoriske del, men ældre elever er fortsat velkomne i den frivillige orkesterundervisning.

Kulturskolelederen beskriver den musikpædagogiske praksis i projekt som bredt funderet i forskellige musikpædagogiske metoder, med udgangspunkt i "what ever works". I denne forbindelse bringer Kulturskolelederen en diskussion af hvorvidt undervisning kan forstås som El Sistema. Det er, ifølge hende, ligegyldigt, da det vigtigste er at finde en metode, der rammer eleverne og balancerer. Strukturen fra El Sistema er ikke en nødvendighed for at eleverne oplever et udbytte.

Kulturskolelederen ser et stort potentiale i projektet, særligt fordi det når ud til nogle børn, som ikke typisk kommer i kontakt med musikskolen. Dette har også vist sig i kulturskolens normale undervisning, hvor de nu ser nogle elever de ikke tidligere mødte, herunder børn fra flygtninge- og indvandrerforældre. Kulturskolelederen beskriver hvordan det at nå ud til bredden er en prioritet for kulturskolen. Det kan være en udfordring for underviserne, at nogle af eleverne har store udfordringer og rykker sig langsommere end majoriteten af børnene. Dog ser hun det som et princip i projektet, at det kan rumme alle børn. Elevernes holdning til projektets obligatoriske del er varieret ligesom med andre fag i skolen.

Kulturskolelederen oplever, at de elever, der godt kan lide at spille musik og som har gavn af det, har en stolthed omkring det og deres forældre ligeså. Forældrenes synes det er spille musik er noget særligt, også fordi det er svært. Projektet bidrager, ifølge Kulturskolelederen, positivt til børnenes selvværd, selvtillid og fællesskabsfølelse.

Der er i den frivillige del af projektet meget stor forældreopbakning, hvilket har stor betydning for projektet.

Et andet potentiale, er projektets fokus på fællesskabet, udtrykt ved at eleverne i højere grad søger deres jævnaldrende og ikke de voksne for hjælp og vejledning, og de ofte dirigerer hinanden i orkestret. Desuden fokuserer man i projektet på ansvar for egen deltagelse og følelsen af forpligtelse i forhold til projektet.

I den del af projektet, der indgår i elevernes skoledag, er der et potentiale i forældrenes positive opfattelse af projektet. Det har været en udfordring at få skolen med på projektet, hvorimod daginstitutionerne har været meget positive fra starten. Udfordringerne ift. skolen kan bl.a. have rod i ønsket om at projektet skal passe ind i de overordnede mål for folkeskolen, og de vanskeligheder, der kan være forbundet med det.

En central udfordring for projektet er dets strukturelle betingelser, særligt mangel på tid til både undervisning, koordinering og mødeaktivitet, og den nuværende mangel på en projektleder, der koordinerer samarbejde mellem kulturskole, folkeskole, daginstitutioner og boligforening. I den forbindelse ser Kulturskolelederen en fordel i at have en musikfaglig projektleder, hvilket ikke har været tilfældet hidtil, samtidig er kendskabet til boligforeningen også betydningsfuldt. Økonomi er desuden en udfordring, da projektet er finansieret fra kulturskolens og skolens/dagtilbuddets side og ikke får støtte udefra. I denne forbindelse er det en væsentlig pointe fra kulturskolens side, at man efter sommerferien begynder at

kræve en mindre brugerbetaling for de frivillige aktiviteter, da man har et ønske om at elever og forældre bliver bevidste om forholdene uden for projektet, og fordi man tror på at en tilvænning til betaling kan øge chancerne for børnenes stadige engagement i musikken.

På alle områder må projektet, ifølge Kulturskolelederen, balancere mellem det optimale og det, der kan lade sig gøre - *“det er det muliges kunst.”*

3.3.2 Violinunderviser (Pia Nygaard)

Vi interviewer Violinunderviseren på et tidspunkt hvor projekter er præget af omvæltninger. De har droppet kun at undervise i violin, og der undervises nu i almindeligt rytmisk samspil, hvor de har fokus på at bruge violinerne ind i den undervisning. Det var gået i hårdknude at undervise alle børn obligatorisk i violin, og Violinunderviseren har et stort ønske om at dette valg skal bibeholde børnenes glæde ved musik.

“De må ikke komme til at hade musik fordi vi tvinger dem til at spille violin.”

Violinunderviseren mener at styregruppen omkring Sistema Højvangen har haft for høje idealer for projektet, og er meget glad for at de nu er ved at udvikle en ny model.

“Mit ønske er at der på sigt kommer et kæmpe orkester og gerne flere niveauinddelte orkestre.”

Violinunderviseren har svært ved at gennemskue hvad der er børnenes udbytte i den obligatoriske del, og hun mangler mere samarbejde. I 1. og 2. klasserne fungerer samarbejdet dog bedre end i 3. klasse, og hun oplever at eleverne i de små klasser får mere ud af det, fordi der er mere struktur.

I orkesteret kan Violinunderviseren mærke at hun skaber relationer til eleverne i samværet omkring musikken, og eleverne mødes på tværs af klasser og alder, og det skaber et fælles musikalsk rum og større fællesskabsfølelse. I den obligatoriske undervisning har hun ikke de samme relationer til børnene.

Ud over at hun synes samarbejdet med styregruppen kan være svært, oplever hun samarbejdet med de andre undervisere i projektet som rigtig godt, og hun oplever at hendes ideer tages alvorligt. Hun ærgrer sig til gengæld over, at samarbejdet med skolen er sværere at få op at køre. Desuden er det svært at få forældreopbakning til koncerter, hvor det er de obligatoriske hold der skal spille, mens forældrene bakker meget op omkring den frivillige orkester del. Violinunderviseren oplever de to dele meget som meget forskellige:

Jeg ser det nærmest som to forskellige projekter.

Jeg har svært ved at forene El sistema tankerne med den obligatoriske undervisning, men kan meget bedre se det i forhold til orkesterundervisningen. Men jeg er meget positiv overfor de ændringer der er i spil i forhold til næste år, hvor jeg tror det bliver lettere at skabe relevant og god undervisning.

3.3.3 Elevinterview - Tre børn fra 3. klasse, to drenge og en pige

Børnene fortæller, at man kan vælge at være enten i det store eller det lille musiklokale. I det lille spilles der violin og klarinet, og i det store spilles på instrumenter som trommer, keyboard, klaver, guitar og bas. *“Altså det er sjovt bare at fyre den af på trommer”,* fortæller en af drengene, og pigen fortsætter: *“Man hygger sig sammen og spiller sammen.”*

Den anden dreng supplerer: *“I 2. klasse var det ikke så sjovt. Der skulle man spille på bongo-bongo trommer eller violin. Men nu er det forbedret. Det var bedre da vi fik Projektlederen”* (en pædagog fra skolen der styrer rytmisk sammenspil). Pigen er dog uenig, hun synes også det var hyggeligt før.

Børnene er enige om, at man bliver dygtig til mange ting ved at være med i Sistema Højvangen og fremhæver: koncentration, at øve sig, blive bedre til musik, sammenhold mellem eleverne, fællesskab og samarbejde. Pigen siger: *“Fællesskabet bliver godt fordi vi hjælper hinanden.”*

Den ene dreng beskriver sig selv som god på trommer, og siger at han hjælper andre som er nye på trommer, og beskriver det som en del af fællesskabet.

Børnene forklarer at man skal lære at være stille og rolig i musiklokalet. Pigen fortæller at det er de gode til i det lille musiklokale, hvor hun er med, og spiller på klarinet og nogen gange violin. Drengene siger at det er en udfordring i det store lokale, hvor der er flere børn og flere instrumenter i spil. De forklarer at de to musikhold mødes når de skal sætte et nummer sammen. Den ene dreng fortæller at den værste tid i projektet var da han var med i det lille musiklokale: *“at spille violin var det værste”*, men nu er det godt. De er alle tre tilfredse med det instrument de spiller på nu.

“Jeg er glad når jeg spiller musik, men kan være bange for at lave fejl for jeg er den der bedst til at spille trommer”, siger en dreng. Pigen siger: *“Jeg bliver glad indeni og det er sjovt og hyggeligt.”* De er enige om at lærerne er gode til at hjælpe.

De mener de er bedre til at samarbejde i musik end i de andre fag.

Drengen der spiller på trommer siger, at hans far også er trommeslager og synes det er fedt han spiller. De andre to siger at deres forældre er ligeglade med om de er med eller ej. De fortæller, at de har været med til nogle koncerter, og at deres forældre kommer. De beskriver det som sjovt og lidt pinligt. Pigen har oplevet, at de kun var to der mødte op til koncerten og det var pinligt.

Den ene dreng gør sig overvejelser om, at han tror fællesskabet fra musik kan overføres til klasseundervisningen. Pigen fremhæver fællesskabet i orkesteret, hvor hun også er med, og hun glæder sig til de snart skal til Sverige.

Drengene siger, at de fleste drenge synes violin er det værste og derfor tror de, de ikke kan lide musik, men som den ene siger: *hvis du bare prøver, og finder det rigtige instrument, så bliver det rigtig sjovt.*

3.4 MUSIKUNIK - RØDOVRE

Projektet i Rødovre kaldes MusikUnik og startede oprindeligt som et Young Care-projekt, men er nu kørt videre af Rødovre Musikskole. Projektet har eksisteret i tre år. Projektet er primært forankret i det lokale musikmiljø, idet det afvikles af Rødovre Musikskole og arbejder tæt sammen med det lokale Rødovre Concert Band. Al undervisning foregår på Hendriksholm

Skole. MusikUniks formål beskrives som, gennem intens beskæftigelse med musik, at give børn med særlige udfordringer et fast holdepunkt i samværet om musikudfoldelse i en ellers forvirrende, kaotisk og måske meget udfordret hverdag både privat og skolemæssigt. Formålet er formuleret ud fra et ønske om at styrke børnenes selvværd, løfte deres sprog, udvikle deres motorik, og styrke dem socialt.

Undervisningsformer:

- Kompagnonundervisning: 0. og 1. klasse har kompagnonundervisning 1 gang om ugen, hvor de undervises i sang og rytmik.
- Instrumentundervisning: Fra 2. klasse begynder eleverne at modtage instrumentundervisning 1 gang om ugen. Eleverne undervises i instrument fra 2. klasse, hvor de tildeles et låneinstrument. Der undervises i messinginstrumenter (trompet, althorn, tuba), saxofon, klarinet og fløjte.
- Undervisningen foregår som instrumentalundervisning i små hold.

Orkesterprøver:

- Eleverne har fra 2. klasse orkester 2 gange om ugen. Fra 2. klasse begynder eleverne desuden at gå til en ugentlig orkesterprøve med MusikUniks mentororkester Rødovre Concert Band.
- Undervisningen finder sted i skoletiden eller umiddelbar forlængelse heraf, på nær prøven med Rødovre Concert Band.
- Undervisningen varetages af tre lærere fra Rødovre Musikskole.

Elever:

- 15 udvalgte elever pr. årgang startende fra 2. klasse. Eleverne udvælges af skolen.

Koncertaktiviteter:

- Der laves løbende koncerter for børnenes forældre og andre interesserede.
- Herunder koncerter med Rødovre Concert Band

3.4.1 Projektleder og undervisere (Peter Bindslev og Leon Samalsson)

Projektlederen og Underviseren er begge undervisere i MusikUnik og forestår al den ugentlige undervisning på nær instrumentalundervisning i saxofon og klarinet. Da de giver udtryk for at de arbejder tæt sammen både i undervisning og planlægning af projektet, har vi valgt at interviewe dem sammen.

De er begge konservatorieuddannede og har en baggrund i den almene musikskole. De beskriver hvordan projektet i den forbindelse kan være en udfordring, da de ikke er uddannede til klasseundervisning, og ikke har erfaring med den meget differentierede elevgruppe de møder i projektet. De har begge været med i projektet fra starten og har i løbet af de tre år projektet har eksisteret, fundet ud af at tilpasse undervisning og repertoire, således, at der er mulighed for at alle børnene kan rummes på en gang.

De beskriver deres elever som en forskelligartet gruppe, hvor *“nogle elever er langsomme både i indstilling og indlæring, hvilket kan gøre det svært at inkludere dem i orkestret.”*

Der er et stort ønske fra begges side om, at inkludere alle børnene i projektet og skabe rammer, der gør det muligt at balancere alle børnenes behov, både de dygtige og dem, der oplever udfordringer. Orkestret er den bærende faktor i projektet og motiverer, ifølge Underviseren, soloundervisningen. Der er undervisning i projektet fire dage om ugen og de tre af dem er med orkesterundervisning. Det er i orkestret børnene kan opleve at være en del af et fællesskab, opleve glæde ved musikken og lære sociale kompetencer bl.a. ved at hjælpe hinanden og trække hinanden med. Det er en prioritet, at alle børn er med i orkestret, dog tager repertoire og arrangementer primært udgangspunkt i de elever, der kan mest og der skrives lettere stemmer til de børn, der oplever vanskeligheder på deres instrument. De oplever, at de fleste af børnene kan mestre instrumenterne og, at størstedelen af børnene har en grundlæggende musikalitet, der kan udnyttes.

Underviseren fortæller, at de har stor fokus på den personlige relation, hvilket skaber tryghed hos særligt de svage elever og derfor i højere grad muliggør succesoplevelser hos dem. De har et ønske om at give især de svage elever noget positivt og en oplevelse af at kunne noget særligt, og på den måde løfte dem. *“Den målbare effekt tager længere tid, men vi kan se at børnene er gladere. Musikken hjælper på humøret hos de svage børn og det hjælper jo også på indlæringen.”* De oplever, at børnene har rykket sig på den tid de har været i projektet og de får positive tilbagemeldinger fra både skole og forældre.

“MusikUnik er det nemmeste og mest håndgribelige af det musikskolearbejde vi laver”, fortæller Underviseren, hvilket blandt andet skyldes det faste repertoire, der gør undervisningen overskuelig for både elever og undervisere. *“Du ved fra starten hvilke ti sange du skal lære og når du har lært den første går du bare videre til den næste.”*

Projektlederen beskriver hvordan det kan være en udfordring at fastholde eleverne i projektet. Eleverne starter i 2. klasse og der er med årene et naturligt frafald. Alle børn er dog velkomne til at spille med i orkestret, også selvom de ikke længere er med i projektet. Projektet har oplevet problemer med elever, der er væk i længere tid og de har meget lidt kontakt med forældre og praktisk talt intet forældresamarbejde. Hverken Projektlederen eller Underviseren har kendskab til elevernes baggrund. Projektlederen oplever som projektleder, at kontakten med forældrene kan være vanskelig. Han har kontakt med forældrene gennem skolens intranet og det er hans vurdering, at forældrene holder sig orienteret, men der er ikke anden opbakning fra forældrene. Han giver udtryk for et ønske om støtte fra skolen til at nå forældrene, da det er en stor opgave at skulle løfte for ham og Underviseren. Han har et ønske om en kontaktlærer mellem elever og projekt, og et ønske om en løbende videns- og erfaringsudveksling omkring eleverne.

Projektlederen og Underviseren oplever en stor frihed fra musikskolens side til at forme projektet, som de finder bedst. De oplever det som positivt, at de har kontrol over rammerne for projektet, da det for dem er gavnligt at kunne tilpasse projektet til de børn og forhold de oplever. De har et stort ønske om, at projektet bliver mere integreret i skolen og der er et mere velfungerende samarbejde, hvor projektet i højere grad involveres i skolens forskellige tiltag, bl.a. specialklasser. I denne forbindelse fremhæver Projektlederen, at der her er en udfordring med fastholdelse af eleverne, da de er taget ud af deres normale undervisning,

i UUV-tid, for at deltage i MusikUnik, hvilket ofte betyder, at der er rundbold, fødselsdage eller lignende, som elever hellere vil deltage i, på den tid hvor de går til MusikUnik. Der er et ønske om, at skolens ledelse træder mere i karakter ift. at anerkende projektet ved at f.eks. at henvise elever til projektet uden et forbehold for forældrenes holdning. Dog oplever de, at der er skabt gode rammer for projektet ift. skemalægning. Det kunne, ifølge Projektlederen og Underviseren, være en fordel at samle elever fra MusikUnik i en klasse, hvilket ville gøre planlægning og kontakt til eleverne betydeligt lettere.

4.3.2 Elevinterview - Fire børn, to drenge og to piger

Børnene starter med at fremhæve, at man i MusikUnik lærer at spille et instrument, og at det er gratis, fordi kommunen betaler. De tre af børnene synes det er mega fedt at have musik, og glæder til at spille koncerter, og til at komme gratis i Tivoli når de spiller koncert der. En af drengene synes det er hårdt at være med, især lige nu hvor han er lidt ked af det. (Han har netop mistet sin far.) Han vil hellere spille et andet instrument f.eks. guitar og trommer. De andre kan godt lide deres instrumenter. De ser det som en bonus, at de slipper for noget andet undervisning, og at de kommer på ture - igen fremhæves Tivoli. De fremhæver, at man bliver dygtig til at spille musik, læse noder og til at koncentrere sig. De fremhæver også, at det er sjovt at få muligheden for at spille sammen med professionelle, men drengen, der har lidt svært ved at være med, fortæller, at han bliver meget nervøs og bange for at gøre noget forkert.

"I MusikUnik skal man koncentrere sig og være stille", fortæller pigen. De synes alle det er sjovt at have undervisning sammen.

Lærerne siger hvad man skal, og de hjælper. Man får også hjælp af mentorer og hinanden. Desuden kommer de til at snakke med de andre elever, fordi man spiller sammen. Den ene dreng siger: *"I vores almindelige klasse er der meget larm, det er bedre her."*

De fortæller alle sammen, at deres forældre synes det er godt de er med, og deres forældre kommer og ser dem. Den ene pige siger, at det sværeste ved koncerterne er, at hun bliver scenskræk.

"Der er nogen der siger at hvis man lærer at spille et instrument bliver man også bedre i de andre fag" fortæller den anden pige. Hun tror måske hun er blevet bedre til dansk.

De fortæller til sidst at det fedeste er at spille et nummer man godt kan lide, så har man det godt.

3.5 PERSPEKTIVER PÅ DE TRE PROJEKTER

Overfor har vi præsenteret den data vi har indsamlet fra de tre projekter. Det har været spændende at besøge de tre projekter, der alle har opnået positive resultater og har potentialer for endnu mere udvikling, men som også står overfor udfordringer. Vi ser i ovenstående data væsentlige pointer og perspektiver i forhold til projekternes konkrete vilkår og rammer, og i deres oplevelse og opfattelse af deres musikpædagogiske praksis.

De tre projekter tager alle udgangspunkt i El Sistema og henvender sig derfor til en særlig gruppe børn, som man ellers ikke kan forvente at nå igennem musikskolens normale undervisningstilbud. Selvom El Sistema er et fælles udgangspunkt har alle projekterne fortolket det på hver deres måde, så det passer til deres vilkår. Desuden former projekterne sig meget forskelligt, da de har vidt forskellige elevgrupper, forældre- og skolesamarbejde.

3.5.1 Forældresamarbejde og børnenes trivsel

I både MU Aarhus og MU Rødovre giver man udtryk for, at forældresamarbejdet er vanskeligt og man har et ønske om mere kontakt med og inddragelse af forældrene. I MU Aarhus går man aktivt ind i at møde forældrene, lave arrangementer hvor de er inviterede, og i det hele taget arbejde for en tæt kontakt med både forældre og børn. Det er italesat i projektet, at man ønsker et stærkt forældresamarbejde, og man ønsker at have en indflydelse på lokalsamfundet. I tråd med El Sistemas værdier, er der i MU Aarhus et ønske om, at skabe et projekt, der når ud over den musikpædagogiske praksis og bliver en ressource i lokalsamfundet. I MU Rødovre er der også et ønske om forældresamarbejde, men som projektlederen udtaler, er det noget man endnu ikke har sat ressourcer ind på at få til at lykkes. Det ses hermed hvordan den direkte italesættelse af forældresamarbejdet som et væsentligt mål for projektet i MU Aarhus, får betydning for de initiativer, der iværksættes i projektet og hvordan projektets midler og ressourcer prioriteres. Dette gør, at der i MU Aarhus er et større kendskab til elevernes baggrund og udfordringer, og at man føler et stort ansvar for elevernes generelle trivsel. I MU Rødovre giver man udtryk for at børnene skal have en god oplevelse med at spille musik, og man forsøger så vidt muligt at indrette undervisningen så dette bliver muligt for alle elever. Denne forskel kommer ydermere til udtryk i elevernes musikfaglige kompetencer i de to projekter, hvor eleverne i MU Rødovre har et højere niveau end i MU Aarhus. I MU Aarhus prioriterer man at bruge tid og ressourcer på elevernes trivsel, hvilket betyder, at der i undervisningen går mindre tid til musik end i Rødovre. I denne sammenhæng er det væsentligt at påpege, at elevgruppen i de to projekter er meget forskellig. MU Aarhus arbejder på Tovshøjsskolen, som er 100% tosproget og har nogle af de mest socialt udsatte børn i Danmark, desuden er undervisning obligatorisk. I MU Rødovre har man en mere blandet elevgruppe, der består af børn, der er udvalgte til projektet. I dette projekt har man dog den udfordring, at eleverne er taget ud af undervisningen for at deltage i projektet og det derfor kan være vanskeligt at fastholde eleverne og få dem til at møde op, fordi der kan foregå noget mere spændende på samme tid som musikundervisningen. I Skanderborg har man ikke særskilt prioriteret forældresamarbejde, men oplever, at der er stor opbakning fra forældre til børn, der deltager i den frivillige del af projektet.

3.5.2 Skolesamarbejde

I relation hertil er projekternes samarbejde med skolerne interessant, idet de alle oplever udfordringer på denne front og, at det tyder på at der er en sammenhæng mellem samarbejdets karakter og projekternes engagement i børnenes generelle trivsel. I MU Aarhus ses projektet som en del af skolens profil og man italesætter projektets transfereffekter. Overlevering af information prioriteres fra begge sider og projektets leder har fra starten insisteret på vigtigheden af at være en del af den almindelige skolehverdag og at inddrage

skolens underviserne i MusikUnik. Det skal ikke forstås sådan, at man i Rødovre og Skanderborg ikke interesserer sig for børnenes trivsel, men det er ikke her en etableret praksis. I Rødovre giver projektlederen udtryk for en frustration over manglende overlevering af relevante oplysninger fra skolens side, f.eks. i forhold til projektuger, børnefødselsdage etc. Underviseren fra Skanderborg beskriver projektet som en ø for sig selv og ønsker et større samarbejde med skolen.

3.5.3 Børnenes perspektiv

Størstedelen af de børn vi har talt med udtaler sig positivt om projekterne og f.eks. fremhæver børnene fra Skanderborg, at projektet har givet dem et godt fællesskab også uden for undervisningen. Samtlige børnegrupper taler om udfordringen ved at skulle spille på klassiske symfoniske instrumenter, hvilket også underviserne giver udtryk for. Enkelte problematiserer manglende lyst til at spille på instrumentet som demotiverende for deres interesse i musik generelt. Hos flere andre bliver det dog tydeligt at deres instrument giver dem en musikalsk identitet. Det er kendetegnende for alle tre projekter, at samtlige børn giver udtryk for tillid til og er glade for deres musikundervisere. Desuden ser vi en tendens til, at de børn der udtaler sig mest positivt om projektet også er de børn hvis forældre bakker mest op omkring deres deltagelse. I samtlige elevinterview giver eleverne udtryk for musikken som en værdifuld kompetence de kan tage med udover skolesammenhængen. Særligt i Rødovre oplever børnene (fordi de er udvalgt til projektet), at de kan noget særligt som deres klassekammerater ikke kan.

3.5.4 Projektledernes udfordringer

Alle tre projektledere giver udtryk for en udfordring i projekternes begrænsede midler og dermed de tids- og undervisningsressourcer, der kan lægges i projektet. I den forbindelse udtrykker projektlederne enstemmigt et ønske om en større grad af anerkendelse for den indsats projekterne yder og den betydning de har, og et ønske om højere grad af inddragelse i beslutningsprocesser. De beskriver deres projekter som øer, der stikker ud både i forhold til skolens og musikskolens øvrige praksis, og at samarbejdet med de to derfor er af stor vigtighed, og der ønskes ressourcer til at prioritere dette samarbejde. Særligt i MU Aarhus hvor børnenes sociale vanskeligheder er fremtrædende, er der et ønske om større forståelse for og indsigt i fra skolens og musikskolens side i de store tidsmæssige og personlige ressourcer projektets undervisere må lægge for at opnå det gode niveau projektet har.

Som opsamling vil vi igen understrege, at vi har besøgt nogle fantastiske projekter, som alle er i positiv udvikling. Vi oplever nogle udviklingspunkter, som er generelle for alle de projekter vi har besøgt. Det er forældresamarbejdet, forholdet mellem den frivillige og den obligatoriske undervisning, tydeligere samarbejde mellem projekt og skole og musikskole og udfordringen i at skabe et musikalsk rum, der kan rumme alle elever.

3.5.5 Videre perspektiver

Alle projekterne bæres i høj grad af undervisere med hjertet på rette sted og stort engagement i forhold til eleverne - langt hen ad vejen arbejdes også mere end det lønningsposen giver udtryk for. Vi mener det er enormt vigtigt at passe rigtig godt på disse ildsjæle, og prioritere mulighed for samarbejde mellem projektet, skolen og musikskolen. En større grad af sparring El Sistema projekterne imellem mener vi også vil være væsentlig at prioritere. I den forbindelse kunne et helt konkret tiltag være, at de enkelte projekter havde en projektkoordinator, som kunne stå for kontakten mellem forældre, skolen og musikskolen, de andre El Sistema projekter, samt sætte fokus på sparring på og udvikling af projektets praksis.

Desuden er en væsentlig udfordring, at de fleste undervisere er konservatorieuddannede uden særlig viden omkring pædagogik, didaktik og formidling, selvom de underviser en lang række børn med vanskeligheder. En prioritering af efteruddannelse og generel sparring på undervisningen rummer et stort udviklingspotentiale.

Vi mener også, at en debat og vidensdeling på tværs af projekterne om på hvilken måde man anvender El Sistema konceptet kunne være givtig. Vores indtryk er, at det fortolkes meget forskelligt og bredt, og at en viden om hvad andre gør og en diskussion af de fælles mål kunne styrke de enkelte projekter.

Vi mener at der er stort grundlag for at lave yderligere forskning omkring de danske El Sistema projekter, og vil i den anledning anbefale, at det tager form af aktionsforskning, og at der derfor sættes ressourcer af til undervisernes bidrag til dette.

Vi vil afslutningsvis takke de tre projekter for det gode samarbejde og for jeres tid og lyst til at invitere os indenfor og ærligt dele ud af glæder og frustrationer.

4 EL SISTEMA SOM REDSKAB TIL ØGET SOCIAL INKLUSION OG INTEGRATION?

Stine Møgelbjerg Johansen

Nærværende artikel er skrevet på baggrund af mit speciale fra musikvidenskab marts 2016 med titlen Symfoni og samfund – El Sistema som redskab til øget social inklusion og integration?

Specialet bygger på en komparativ undersøgelse af tre danske El Sistema-inspirerede projekter, som er foretaget med udgangspunkt i en række kvalitative empiriske data, der er indsamlet i efteråret 2015. De tre projekter er: MusikUnik, Aarhus; Sistema Højvang, Skanderborg og YoungCare Orkestret, Hjørring.

Hovedformålet med specialet har været at undersøge, sammenligne og diskutere, hvordan de tre projekter på forskellig vis kan bidrage til øget social inklusion og integration i det danske samfund. Undersøgelsen bestod af feltarbejde, møder og interviews med musiklærere, en musikmentor samt forældre i alle tre projekter og søger - med udgangspunkt i disse empiriske data - at sige noget om, hvordan projekterne kan øge social inklusion og integration i samfundet. Det har således ikke været specialets mål at vurdere i hvilket omfang projekterne styrker social inklusion og integration men snarere at tegne et øjebliksbillede af de tre projekter og hermed skabe et refleksionsrum og en mulig diskussion af, hvordan projekterne kan være medvirkende til at styrke social inklusion og integration i samfundet på sigt.

Det er en grundpræmis i specialet, at den sociale udvikling, der givetvis sker i og med den musikalske udvikling i den enkelte elev, det musikalske fællesskab mv., skal overføres til barnets sociokulturelle kontekst, der udgøres af familien, ghettoen, (lokal)samfundet mv., for at social inklusion og integration kan finde sted på samfundsplan. Den værdi og de kompetencer, der udvikles i den enkelte elev eller i klassen/orkestret skal altså overføres til og smitte af på den sociokulturelle kontekst i tilstrækkelig grad, førend man kan tale om, at projekterne bidrager til øget social inklusion og integration på samfundsplan. Der skal altså være tale om både socio-musikalsk og sociokulturel udvikling.

Formålet med nærværende artikel er at videreformidle de væsentligste konklusioner fra specialet og den forudgående undersøgelse med henblik på at afdække, hvilke værdier der synes at blive skabt i forskellige Sistema-inspirerede projekter, idet der tages højde for deres specifikke kontekster. Disse værdier fremhæves i artiklen med henblik på vidensdeling i Sistema-miljøet og med det mål at kunne opkvalificere og optimere lignende og fremtidige Sistema-inspirerede projekter. For uddybning henvises til specialet.

4.1 PROJEKTERNE

Her følger en kort sammenstilling af de tre projekter.

MusikUnik Århus udspiller sig på Tovshøjskolen i Gellerup, Aarhus og i Tovshøj Dagtilbud (børnehave), og er resultatet af et tværinstitutionelt samarbejde mellem Tovshøjskolen, Dagtilbud Tovshøj, Aarhus Musikskole og Aarhus Symfoniorkester. Projektet blev søsat i 2011 med henblik som et led i udviklingen af Gellerup, der opfattes som et særligt udsat boligområde. MU afholder undervisning i 0.-4. klasse, hvoraf de første tre år er obligatoriske, herefter er det frivilligt. Undervisningen foregår på klasseniveau, på mindre instrumenthold og som orkesterspil.

Sistema Højvang, Skanderborg udspiller sig på Niels Ebbesen Skolen og Dagtilbud Højvang i Skanderborg, og er resultatet af et bredt institutionelt samarbejde mellem Niels Ebbesen Skolen, Dagtilbud Højvangen (børnehave), Kulturskolen Skanderborg og projekt Højvang – et boligsocialt initiativ, som arbejder for at sikre social udvikling i det udsatte boligområde Højvangen. SH startede i 2012 og hidtil blevet finansieret af de fire involverede institutioner. SH afholder obligatorisk undervisning på klasseniveau fra 0. - 3. årgang og i orkesterklubben, der består af en gruppe frivillige elever.

YoungCare Orkestret Hjørring udspiller sig på Lundergårdskolen, der er en afdeling under Nordvest Skolen i Hjørring, og er resultatet af samarbejde mellem Hjørring Musiske Skole, Lundergårdskolen og Børne-/ungehuset, som har en lang tradition for samarbejde med skolen. YCO startede i 2012 og afholder i modsætning til de to andre projekter ikke obligatorisk undervisning. Børnene, der typisk er 6-12 år, udvælges til at være med i orkestret på baggrund af en pædagogisk vurdering foretaget af lærere og pædagoger. Undervisningen omfatter både solo- og orkesterspil, og der er ca. 25 børn i orkestret, som ud over orkesterprøverne også mødes til sociale arrangementer som hyttetur, fællesspisning mv.

4.2 SPECIALETS KONKLUSIONER

Med henblik på at afdække specialets problemfelt har analysen belyst forskellige hovedtemaer, som kan sammenfattes i fem delkonklusioner. Analysen er ikke entydig, men ligger i nogle tilfælde op til videre debat. Specialets fem delkonklusioner angår både den socio-musikalske udvikling og den sociokulturelle kontekst og kan sammenfattes i følgende punkter: social udvikling i og med musik; musikalske fællesskaber; koncerter og udadrettede aktiviteter; forældresamarbejde og skabelsen af en anden fortællingen om ghettoen. Disse skal her præsenteres hver for sig under løbende inddragelse af relevante eksempler fra undersøgelsen.

4.2.1 Social udvikling i og med musik

Det tyder overordnet på, at såkaldt socio-musikalsk udvikling (Ansdell & Pavlicevic 2009) af børnene er at finde i alle tre projekter i større eller mindre grad. Det fremgår således af både feltarbejde og interviews, at sociale og musikalske kompetencer udvikles i og med hinanden i en gensidig afhængig proces. Det sker dog i varierende grad og på baggrund af forskellige musikpædagogiske tilgange. Det understreges af flere af lærerne, at sociale og musikalske

mål ikke kan adskilles, da de er betinget af hinanden. Musik kan ikke blot være et middel til social udvikling, hvis den ikke samtidig er et mål, forstået således, at man er nødt til at arbejde frem mod musik som mål, for at musik samtidig kan være et middel til social udvikling. I den forbindelse beskrives musik af en lærer som 'et fælles tredje', der kan bruges til at skabe fællesskab og fokus på det fælles, frem for solopræstationer.

Det tyder her på – i overensstemmelse med Ansdell og Pavlicevic' udviklings-model over Collaborative Musicing (Ansdell & Pavlicevic 2009) - at en passende balance mellem solo- og orkesterspil bør tilstræbes. Det er givet, at det kræver et basalt instrumentkendskab at kunne deltage i orkestersammenspil med henblik på, at et meningsfuldt musikalsk flow kan skabes og opretholdes. Undersøgelsen viser dog samtidig, at et overdrevet fokus på instrumenttekniske færdigheder og solospil på bekostning af sammenspil kan komme til at stå i vejen for skabelsen og opretholdelsen af et musikalsk flow, som giver børnene oplevelsen af at være en del af og kunne bidrage til det musikalske fællesskab. I sådanne tilfælde kan børnene opleve aldrig rigtig at 'komme i gang' med at spille sammen. På baggrund af undersøgelsen kunne et bud på en passende balance herimellem være, at solospillet prioriteres men f.eks. udføres på mindre instrumenthold, hvor det stadig kræves, at den enkelte tilpasser sig det fælles musikalske flow, mens eleverne samtidig får styrket deres individuelle færdigheder til at kunne deltage i orkesterspil.

4.2.2 Musikalske fællesskaber – inklusion eller eksklusion?

Undersøgelsen viser, at projekterne i forskellig grad skaber forudsætninger for at give børnene oplevelsen af at være inkluderet i det musikalske fællesskab. At opleve at være inkluderet i et musikalsk fællesskab handler om føle sig som en ligeværdig del af dette fællesskab og at opleve, at man kan bidrage hertil. Her lader det til, at den didaktiske rammesætning af undervisningen samt voksenstøtte er central. Det er en analytisk hovedpointe, at tryghed og plads til børnenes forskellighed er væsentlige elementer, men analysen er ikke entydig og lægger op til videre debat.

Undersøgelsen viser, at differentieret undervisning viser sig hensigtsmæssig på flere måder i forhold til, at eleverne oplever at være inkluderet i det musikalske fællesskab. Den enkelte elev opnår anerkendelse og accept, når der er plads til at deltage og bidrage på forskellig vis i undervisningen. Som eksempel kan nævnes en dreng, jeg stødte på i feltarbejdet. Han fik lov til hele timen igennem at sidde med i rundkredsen uden egentlig at bidrage musikalsk. Da det blev hans tur, opfordrede læreren ham venligt til at sige sit navn og klappe med, men det accepteredes her, at han ikke ønskede at deltage. Undersøgelsen peger desuden på, at et overdrevet fokus på og ønske om inklusion forstået som ligeværdig deltagelse, reelt set kan komme til at betyde eksklusion af nogle børn med særlige behov. Nogle lærere oplever en klar frustration i den forbindelse, idet ikke alle børn kan rumme instrumentspil på hold og/eller sammenspil. Frustrationen øges, hvis der fra ledelsesniveau tilsyneladende er et ønske om, at alle børn, også børn med f.eks. diagnoser, skal spille det samme instrument og deltage ligeværdigt i undervisningen, selvom lærerne har en klar oplevelse af, at dette ikke kan lade sig gøre.

Ang. oplevelsen af social inklusion lader det endvidere til, at sociale tiltag og f.eks. mentor

og støttepædagoger har en afgørende betydning i forhold til børnenes oplevelse af at føle sig inkluderet i det musikalske fællesskab. Aktiviteter som fællesspisning, hyttetur o.l. styrker tydeligvis det sociale fællesskab og smitter af på det musikalsk sammenspil, som bliver mere velfungerende. Desuden styrker mentorer og støttepædagoger børnene både socialt og musikalsk, så de opnår større tryghed i gruppen.

Analysen efterlader dog en række spørgsmål til videre debat: Når målet er inklusion, hvordan undgår vi så, at udvælgelsen af børn ikke reelt bevirker eksklusion, idet fællesskabet begrænses til at gælde en mindre gruppe udvalgte børn? Bør vi fortsat tilstræbe at rumme alle børn i det musikalske fællesskab uanset forudsætninger? Og hvis ikke, hvordan sikrer vi så, at vi udvælger de 'rigtige' børn, og at disse børn oplæres til at kunne deltage i og bidrage meningsfuldt til (at være inkluderet) samfundet på sigt? Undersøgelsen efterlader et indtryk af, at der nøje bør tages højde for den specifikke kontekst, som det enkelte projekt udspiller sig i.

4.2.3 Koncerter og udadrettede aktiviteter

Det er en analytisk hovedpointe i specialet, at koncerter og andre udadrettede aktiviteter kan skabe grobund for kulturel udveksling mellem de enkelte projekter og det omkringliggende samfund, hvilket styrker integrationen. De udadrettede aktiviteter bør dog tage højde for den givne kontekst, hvori de enkelte projekter udspiller sig, da et overdrevet udadrettet fokus tilsyneladende kan give bagslag, hvis børnegruppen er for skrøbelig til at stå frem til f.eks. koncert, eller hvis de økonomiske eller sociale ressourcer hos de involverede samfundsinstitutioner og forældrene ikke er tilstrækkelige til, at integration kan finde sted.

Flere af projekterne er jævnligt ude af huset og et projekt op til 10-15 gange om året. Integrationen afhænger dog ikke kun af disse udadrettede aktiviteter, men også af familiens engagement. Selvsamme projekt, som er ude af huset 10-15 gange årligt oplever nemlig den markant dårligste forældreopbakning, så her må graden af integration opvejes ift. den ringe forældreopbakning, som iflg. teorien har betydning for, om der sker en tilstrækkelig overførsel af de positive sociale forandringer til den sociokulturelle kontekst.

Hvorvidt udadrettede aktiviteter skaber integration, afhænger imidlertid også af, at forskellige kulturer opleves at kunne rummes side om side og af et ligeværdigt møde mellem majoriteten og minoriteten, som gensidigt skal være indstillet på at tilpasse sig hinanden. Det kan imidlertid give kultursammenstød, når traditionelle institutioner som f.eks. koncerthuse ikke formår at tilpasse deres øvestil- og kultur til mødet med folkeskolebørn i øvning op til en koncert. Her bør man forventningsafstemme og tilpasse sig med henblik på, at forskellige kulturer kan rummes side om side med henblik på styrket integration.

4.2.4 Forældreinddragelse

Der er forskel på, hvordan forældrene inddrages og engageres i de forskellige projekter samt på, hvilken betydning dette har for den sociale inklusion og integration. Projekterne inddrager forældrene forskelligt, og selvom de har udfordringer hermed, viser undersøgelsen, at forældrenes engagement ikke nødvendigvis hænger sammen med forældrenes socioøkonomiske baggrund.

Det er som sagt en præmis i specialet, at familien udgør en del af den sociokulturelle kontekst, og at et socialt løft af familierne er afgørende for, at særligt integration kan finde sted. Forældreengagementet afhænger dels af, hvordan lærere mv. forsøger at inddrage forældrene, dels af hvilke ressourcer familierne formår at bringe i spil i forhold til at støtte deres børn i projekterne.

Undersøgelsen viser overordnet, at et styrket forældreengagement bidrager til øget social inklusion og integration, da forældreinddragelsen både styrker børnenes og familiens udvikling samt det positive forhold til skolen. I Sistema-sammenhæng kan denne f.eks. styrkes ved skabelsen af 'fælles oplevelser' (Kofoed 2010) ved f.eks. koncerter og arrangementer på skolen. Disse oplevelser skaber grundlag for et positivt møde mellem skole og familie, hvor forældrene oplever at kunne bidrage værdifuldt til skolemiljøet og stimuleres i mødet med andre forældre, børn, lærere mv. Her udveksles erfaringer, lyttes til hinanden og skabes fælles værdier. Undersøgelsen peger desuden på, at det er hensigtsmæssigt at inddrage forældrene som positiv ressource ved f.eks. at lade dem hjælpe til med praktiske gøremål som f.eks. anretning af mad, når børnene skal på tur, har fællesspisning eller koncert. Inddragelse af forældrene på denne måde igangsætter en positiv spiral, idet forældrene føler større ejerskab over projektet og fordi børnene oplever, at deres forældre bakker op om projektet og dermed anerkender barnet.

De tre projekter møder alle udfordringer i mødet med forældrene, og det er en analytisk pointe i sig selv, at jeg har haft svært ved at etablere kontakt til forældrene i undersøgelsen trods mange forsøg med hjælp fra både lærere, projektkoordinatorer mv. Der tegner sig derfor et billede af, at de forældre, jeg har haft kontakt med, tilhører den mere ressourcestærke og engagerede gruppe. Om end udfordringer i mødet med forældrene oplever lærerne på forskellig vis, at disse mindskes gradvist ved ovenstående tiltag, som giver forældrene ansvar og oplevelsen af at være med i fællesskabet og kunne bidrage hertil. Inddragelse af forældrene og styrkelse af deres engagement i Sistema-inspirerede projekter har givetvis store potentialer ift. at styrke særligt integrationen på sigt, om end forældregrupperne til tider kan være svære at mobilisere.

4.2.5 At ændre fortællingen om ghettoen

Undersøgelsen viser, at projekterne kan være med til at skabe en ny fortælling om ghetto-områderne og de børn og familier, der omfattes af projekterne ved både at arbejde med børnenes og forældrenes selv billede og lokalsamfundets syn herpå, hvilket samlet set kan styrke integrationen.

Undersøgelsen viser tydeligt, at børnene og familierne med projekterne oplever at have noget, de kan stå frem med og være stolte af. Dette er i overvejende grad med til at ændre børnene og familiernes selv billede, som igen bekræftes positivt, når børnene står frem f.eks. til koncert ude i byen. Dette kan være medvirkende til at ændre diskursen og det omkringliggendes samfunds syn på et belastet boligområde, der typisk forbindes med sociale problemer. Det lader i forlængelse heraf til, at en bevidst positiv italesættelse af børnene og undgåelse af f.eks. termen 'socialt udsatte' understøtter denne proces positivt og giver børnene øget mulighed for at identificere sig med den nye sociale kategori: børnene

som musikere. De udadrettede aktiviteter som udadtil bearbejder det omkringliggende samfunds syn på børnene og den positive italesættelse af børnene, som indadtil er med til at ændre børnenes og familiernes selvbillede ser ud til gensidigt at forstærke hinanden i en dobbeltsidet proces, som samlet set kan være med til at skabe en diskursændring og dermed en ny og anderledes fortælling om ghettoen.

4.3 AFRUNDING

Den samlede undersøgelse tegner et billede af, at El Sistema-inspirerede projekter på forskellig vis kan bidrage til at fremme social inklusion og integration i det danske samfund. Ved at udvikle sociale kompetencer i og med musikalske fællesskaber, inddrage forældrene og familien samt øge deres engagement, skabe tilstrækkelig rum for social og kulturel udveksling med lokalsamfundet ved f.eks. koncerter og ved skabelsen af en ny fortælling om ghettoen kan den socio-musikalske udvikling øjensynligt overføres til og dermed påvirke den sociokulturelle kontekst i en grad, der muliggør, at øget social inklusion og integration finder sted. El Sistema-inspirerede projekter kan på denne vis anvendes som en positiv strategi i socialpædagogisk arbejde og/eller som led i integrationsprocessen. Musikalsk og social udvikling af børn og familier fra udsatte boligområder i Sistema-inspirerede projekter har således ved anlæggelse af et kontekstsensitivt og holistisk perspektiv på det enkelte barn i det musikalske fællesskab, potentialer i forhold til at øge integrationen og sammenhængskraften i det danske samfund i fremtiden.

Litteraturliste

Ansdell, Gary & Mercédès Pavlicevic: "Between communicative musicality and collaborative musicing: A perspective from community music therapy", in Malloch, Stephen & Colwyn Trevarthen: *Communicative Musicality – Exploring the Basis of Human Companionship*, Oxford: Oxford University Press, 2009, 357-376.

Kofoed, Ulla: *Forældresamarbejde – med fokus på elevernes læring*, København: Akademisk Forlag, 2010.

Rammeaftale, Aarhus Symfoniorkester

5 FORSKNINGSGRUNDLAG

Finn Holst

Beskrivelse af forskningsgrundlaget begynder med resultaterne af to Globale Reviews af El Sistema inspirerede projekter (afsnit 5.1). Der kommer nogle centrale forhold frem herigennem, men der ligger heri også den begrænsning at projekterne både er mange og meget forskellige, hvorved nogle centrale spørgsmål måske ikke bliver synlige. For at imødegå dette suppleres med et afsnit om resultaterne af følgeforskning på de tyske JeKi-projekt (afsnit 5.2), som har fællestræk med en del af de danske projekter.

Den specifikke forskning i forhold til El Sistema inspirerede projekter og JeKi må imidlertid ses i rammen af den generelle forskning på området, som er behandlet i en rapport fra Kunstfonden (Holst 2015), hvorfor der følger en kort sammenfatning heraf samt af problemer og muligheder bl.a. i forhold til spørgsmålet om "evidens" (afsnit 5.3)

5.1 EL SISTEMA GLOBAL REVIEW 1 OG 2

5.1.1 El sistema Global Review 1

Et globalt litteratur review (Creech et al 2013) af 277 El Sistema programmer i 58 lande, peger på en række gennemgående resultater af disse projekter.

Generelt konstateres at programmerne understøtter deltagernes sociale, emotionale og kognitive trivsel og udvikling. Børnene styrker deres koncentration, personlige og sociale identitetsopfattelse, øger selvtillid og evne til at indgå i sociale sammenhænge. De tilbydes et trygt og struktureret miljø, som medfører en reduceret risiko for deres deltagelse i mindre ønskværdige aktiviteter, herunder kriminalitet, samt leder til en mere positiv attitude til skolen og øget fremmøde.

Programmer har også understøttet såkaldt 'academic performance' (hvordan børnene klarer sig i boglige fag) og der opnås bedre resultater jo længere eleverne har deltaget. Tidligere resultater om forbedret verbal hukommelse i forbindelse med instrumentalundervisning er blevet bekræftet i sammenhæng med El Sistema-programmer. Det er desuden centralt at El Sistema-programmer har skabt muligheder for at børn, som eller ikke ville have sådanne, for at udvikle deres musikalske potentiale.

Generelt om programmerne: Lærernes kompetenceudvikling er tværgående en vigtig faktor, med vægtning på udvikling af musikpædagogiske kompetencer (CPD). Der peger ligeledes på at det er vigtigt at udvikle samarbejdet mellem musikpædagoger og skolens lærere/pædagoger med særligt henblik på klasserumsledelse og differentiering. Disse to punkter svarer nøje overens med danske undersøgelser på området (Holst 2008, 2011, 2013).

Overførsel af det originale koncept til andre kulturelle kontekster betyder at en tilpasning er nødvendig og at det konstateres at dette er en udfordring. Der er en generel erkendelse af nødvendigheden af evaluering og det er gennemgående at de centrale områder herfor

er elevernes faglige, personlige og sociale kompetencer. Dette svarer ligeledes overens med udviklet praksis i danske projekter (ibid). Det konstateres desuden, at en stor del af undersøgelserne er af mindre omfang herunder selv-finansierede kandidat-specialer m.v. og at der er behov for større, koordinerede forsknings-projekter.

5.1.2 El sistema Global Review 2

Det globale review fra 2013 er opdateret med en version 2 i 2016. Dette bygger på reviewet fra 2013 og anlægger samtidig et lidt anderledes perspektiv, idet forskelligheden af de mange projekter tydeliggøres.

De centrale resultater fra reviewet fra 2013 fastholdes som "Social, emotional and cognitive well-being" med fokus på personlig udvikling og sociale kompetencer.

På området personlig udvikling peges der på at der i rapporterne mindst 32 kategorier som listes (Creech 2016, s 21). Der er stor spredning mellem disse, men nogle fremtræder mere ofte end andre. Det drejer sig om koncentration, positiv indstilling over for skole og højere ambitioner.

På området sociale kompetencer indgår 16 kategorier (ibid, s 22), og det mest citerede resultat er "teamwork".

En del programmer har desuden undersøgt virkninger i forhold til andre områder (transfer), og der peges på "academic achievement" og bedre resultater i matematik, læsning og skrivning. Desuden peges på udvikling af verbal hukommelse.

Det må her bemærkes at der er tale om helt forventelige resultater, som der er bredt forskningsmæssigt belæg for (se afsnit 5.3.1).

Review 2 tager desuden fat på de kvalitative faktorer - hvad er det der gør at det virker. Der er her tale om et meget interessant skift i fokus fra hovedsaglig at fremskrive virkninger (at det virker - hvilket vi som sagt har bredt forskningsmæssigt belæg for) til at balancere med det kvalitative spørgsmål om hvad det er for faktorer der har betydning for at det virker. Se en uddybende forklaring på denne diskussion i afsnit 5.3.

Af sådanne faktorer nævnes eksempelvis 'ongoing teacher development opportunities' (løbende professionalisering), 'high quality group teaching', 'a reflective approach to teaching' (ibid s 12-13) blandt ca 50 forskellige punkter som referer til undervisning, læringsresultater, partnerskaber og fastholdelse. Der bør laves en oversættelse og analyse af disse vigtige resultater, som kan direkte bruges som udviklingsværktøj i praksis - dette arbejde overstiger dog mulighederne i rammerne af den foreliggende rapport.

5.2 RESULTATER FRA FØLGEFORSKNING TIL DET TYSKE JEKI-PROGRAM (MUSIK)

Jedem Kind ein Instrument (JeKi) er et grundskoleprogram med instrumentundervisning, som bygger på samarbejde mellem musikskole og grundskole. Der er i Tyskland projekter i delstaterne Nordrhein-Westfalen (Ruhr), Hamborg, Hessen og Sachsen, i en række byer samt lokale projekter.

De to store delstatsdækkende projekter er i Nordrhein-Westfalen (med årligt knapt 60.000 elever) og Hamborg (med årligt ca. 10.000 elever).

Der er gennemført en omfattende forskning¹ i forbindelse med JeKi, idet Bundesministerium für Bildung und Forschung i 2009 igangsatte et følgeforskningsprogram for programmerne i Nordrhein-Westfalen (Ruhrområdet) og Hamburg med en løbetid til 2013 med et budget på ca. 1. mio. Euro årligt. En række af projekterne fortsættes i perioden 2013 til 2015. Forskningsprogrammet er fordelt på 12 enkeltprojekter med 25 forskere fra forskellige områder (musikpædagogik, musikvidenskab, musikpsykologi, psykologi, uddannelsesvidenskab).

Følgeforskningens resultater kan opstilles i følgende fire områder, som supplerer Hallams review (eksempel på at forskning som ikke er på engelsk ikke indgår i en metaundersøgelse)

- Selvføttelse, integration og stresshåndtering
- perceptive og kognitive resultater
- neuropsykologiske resultater
- resultater vedrørende lærernes samarbejde.

Selvøttelse, integration og stresshåndtering

1. Børnene udvikler generelt en positiv opfattelse af deres skolemæssige og musikalske kunnen.

2. Drengene udviklede et væsentlig bedre selvføttelse i JeKi-programmet i forhold til elever der ikke deltog i JeKi og elever der deltog i et andet projekt.

3. Børnenes selvføttelse i forhold til skolen udvikles positivt både for piger og drenge, men har særlige potentialer for drenge.

4. Undersøgelsen af børn med indvandrerbaggrund viser statistisk en betydelig stigning i orientering imod modtagekulturen for drenge. For drenge som ikke deltog i JeKi optrådte der ikke en tilsvarende stigning.

5. Elever der deltager i JeKi profiterer i forhold til stresshåndtering, hvilket er forbundet med en langsigtet forbedring af psykisk sundhed.

Perceptive og kognitive resultater:

1. Aktiv tidlig musiceren fremmer klanglige-harmoniske evner, som er vigtige for opfattelsen af

1 Bundesministerium für Bildung und Forschung (2013). *Empirische Bildungsforschung zu Jedem Kind ein Instrument*. Bonn

musikalske strukturer og sproglige kvaliteter.

2. Aktiv musiceren bevirker en forbedret auditiv opfattelsesevne samt transfer i forhold til læse- og retskrivningskompetence og opmærksomhedsfunktioner.

3. Undersøgelsen understøtter grundlæggende hypotesen om auditive transfervirkninger i instrumentalundervisning.

4. Signifikant udvikling af arbejdshukommelse så vidt det gælder auditiv information. Resultaterne fra det auditive område viser sig tilsvarende i ord-test.

Neuropsykologiske resultater (scanningsundersøgelser)

1. Børn med en høj musikaktivitet (som i JeKi) har signifikante udviklingsbetingede fordele.

2. Et musikalsk udviklingsprogram (JeKi) er egnet til at modvirke (afhjælpe) auditive forarbejdningsvanskeligheder hos børn med ADHD og læsevanskeligheder.

3. Der er individuelle forskelle i neuroanatomiske forudsætninger, som har betydning for klangforarbejdning, præferencer for musikinstrumenter (instrumentvalg) og måder at musicere på.

Lærersamarbejde og kompetenceudvikling:

1. Det er vigtig for et godt samarbejde at lærerens særlige kompetencer inddrages i samarbejdet, at undervisningen planlægges fælles og at begge aktivt deltager i undervisningen.

2. Lærersamarbejde kan vanskeliggøres af manglende tidlige ressourcer til fælles planlægning

3. Lærersamarbejde understøtter undervisernes løbende kompetenceudvikling, men det er afgørende at der tilbydes og gennemføres løbende relevant kompetenceudvikling i form af kurser og seminarer.

5.3 GENEREL FORSKNING PÅ OMRÅDET

Den altovervejende forskning på området findes inden for rammen af Arts Education, hvor education forstås bredt og omfatter såvel undervisning i almindeligt skolerégi som særlige projekter med formidling af og undervisning i kunstneriske fag (musik, visual arts, drama, dans mm.).

Der er en væsentlig forskel mellem de forskellige kunsthøjskoler med hensyn til forskning, forskningstilgang og publiceringsformer, og der er stor forskel på omfanget af forskning i de forskellige kunsthøjskoler. Den største del af forskningen findes på området musik.

Den nyere forskning, som giver et sammenfattende overblik, udgøres af to store internationale undersøgelser: The Wow Factor (Bamford 2005) og Art for Art's Sake? (Winner, Goldstein & Vincent-Lancrin 2013).

De to undersøgelser af Arts Education-feltet er af meget forskellig karakter.

1. *The Wow Factor (Bamford)* er en international komparativ undersøgelse igangsæt af UNESCO om forhold og cases i forskellige lande, som kombinerer kvalitative og kvantitative forskningstilgange. Undersøgelserne har som et gennemgående resultat, at virkningerne af Arts Education må ses i forhold til, "hvordan" det er gjort. Det er ikke det, at man gør det – det er måden, man gør det på.

Disse resultater er sammenfattet i otte karakteristikker for Quality Arts Education, som vedrører kvalitet for dette generelle plan på tværs af de enkelte fag- eller kunstområder:

1. Aktive partnerskaber mellem skoler og kunstinstitutioner og mellem lærere, kunstnere og lokalsamfundet.
2. Fælles ansvar for planlægning, implementering, vurdering og evaluering.
3. Muligheder for offentlig optræden, udstilling og/eller præsentation.
4. Vægt på samarbejde.
5. En inkluderende tilgang med mulighed for alle børn for at deltage.
6. Detaljerede strategier for at evaluere og rapportere børns læring, oplevelse og udvikling.
7. Løbende professionel kvalificering for lærere, kunstnere og medarbejdere
8. Fleksible skolestrukturer og åbning mellem skole og lokalsamfund.

Der peges desuden på en vægtning af en projektbaseret, eksperimenterende og aktivt skabende undervisningsform med varierede arbejdsformer, som understøtter elevernes samarbejde og teamwork.

2. *Art for Art's Sake* er et meta-review i *OECD-regi*, som sammenfatter tidligere forskning.

OECD-analysen undersøger en række områder for transfer af multi-arts education og undervisning i de enkelte kunstfagområder – og ikke kunst for kunstens skyld (trods titlen).

Den anlægger en forskningstilgang baseret på den kvantitative (statistiske) forskningstradition.

Der medtages udelukkende undersøgelser af ren kvantitativ, statistisk karakter, mens kvalitative undersøgelser fravælges. De kvantitative resultater "sammentælles" til rene kvantitative resultater.

Problemet er, at man i en lang række af analyserne ender med at opsummere, at nogle forsøg viser en effekt og andre ikke viser denne. Da der således er modsigende resultater, kan man ikke i tilstrækkelig grad konkludere på resultatet.

Vi ved fra UNESCO-undersøgelsen, at de kvalitative data har indflydelse på, hvorvidt virkningen reelt er positiv, neutral eller endda i nogle tilfælde negativ. Da de kvalitative data er fravalgt i OECD-undersøgelsen, ender man med at tage forbehold uden i sidste ende at kunne sige noget om, hvad der virker. De to undersøgelser fremstår således med hver deres forskningsdesign og metoder som afkoblede fra hinanden, og det er tydeligt, at netop det modsatte er nødvendigt. Det er nødvendigt, at der gennemføres forskning og metaundersøgelser, som anlægger begge tilgange.

Vi kommer hermed frem til tredje led (og den gode slutning) i historien, idet der faktisk er gennemført en sådan meta-undersøgelse på musikområdet. Der findes indtil nu desværre ikke tilsvarende undersøgelser på de andre kunstfaglige områder.

Undersøgelsen udgivet i 2015 er et metareview af virkninger ("impact") af børns og unges aktive deltagelse i musik² gennemført af Susan Hallam, professor ved Institute of Education, London i 2015.

I det følgende gives en sammenfatning af undersøgelsens resultater i forhold til

- 1) forskellige virkningsområder samt
- 2) kvalitative kategorier og faktorer.

5.3.1 Virkningsområder - Musik.

Der opstilles i meta-undersøgelsen følgende virkningsområder for musik (Hallam 2015, s. 9 - 19), hvor der gøres rede for virkningernes omfang og forskningens aktuelle stand på området.

Disse er:

- Auditiv perception og sproglige færdigheder
- Auditiv og visuel hukommelse
- Rumlig og matematisk kompetence
- Intellektuel udvikling
- Eksekutive funktioner og selvregulering
- Kreativitet
- Resultater i skolefag generelt
- Musik og personlighed
- Motivation i skolen herunder for skoletrætte elever
- Social sammenhængskraft og inklusion
- Social kompetence
- Empati og følelsesmæssig kompetence
- Trivsel
- Personlig udvikling, selvværd og identitet
- Musik og sundhed

Følgende er af særlig relevans for projekterne:

Auditiv perception og sproglige færdigheder

Der er omfattende og tydelig evidens for at musikalsk træning skærper hjernens tidlige afkodning af lyd, hvilket leder til en forbedret auditiv opfattelse og forarbejdning. Aktiv beskæftigelse med musik i barndommen leder til strukturelle ændringer i forbindelse med auditiv forarbejdning. Kvaliteten af auditiv afkodning er forbundet med omfanget af musikalsk træning og med karakteren heraf (herunder forskellige instrumenter). Transfer i forbindelse

med sproglige færdigheder er automatisk.

Læsning trækker på fonologisk opmærksomhed og auditiv bearbejdning, og involverer kognitive processer som hukommelse og opmærksomhed. Der er påvist korrelation mellem musikalske aktiviteter og forskellige færdigheder forbundet med læsning. Der er uklarhed om den præcise kobling, og der har især været gode resultater med rytmisk musikalsk træning, men den nuværende forskning tyder på at musikalsk træning som omfatter både det rytmiske- og det melodiske aspekt understøtter udviklingen af flydende læsning som igen leder til øget læseforståelse.

Resultater i skolefag generelt

Der er påvist en sammenhæng (korrelation) mellem musikalsk træning og bedre resultater i skolefag generelt undtagen sport (idræt). Interventionsstudier har vist at der er en tendens til at musikalsk træning leder hertil, men dette er ikke entydigt. Der peges på en indirekte forbindelse i form af øget motivation og selvværd.

Motivation i skolen herunder for skoletrætte elever

Nogle studier viser at beskæftigelse med musik er forbundet med en positiv attitude over for skolen og mindre fravær.

Det er vist at musikalske aktiviteter kan være effektivt for at genskabe et engagement i skolen for elever der er skoletrætte og negative over for skolen, herunder elever der har været involveret i kriminalitet. Undersøgelser har vist at aktiv beskæftigelse med musik har fremmet elevers selvtillid og motivation for læring. Konteksten i sådanne aktiviteter og projekter er imidlertid vigtig (undervisningsmiljø), ligesom de musikalske genrer og undervisernes kompetencer er af afgørende betydning.

Social sammenhængskraft og inklusion

Der er voksende evidens for at musikalsk samhandling skaber social sammenhængskraft og forbedrede relationer mellem børn og voksne. Gruppebaserede musikaktiviteter bidrager til børns opfattelse af at være socialt inkluderede, og understøtter gennem muligheden for kulturelle oplevelser og kulturel deltagelse, den sociale sammenhængskraft. Deltagelse i gruppebaserede musikaktiviteter kan understøtte tolerance og udvikling af sociale kompetencer og etik.

Social kompetence

Der er påvist en virkning af gruppebaserede musikalske aktiviteter i forhold til udvikling af social kompetence og adfærd. Fælles musikalsk aktivitet understøtter bl.a. samarbejde, positiv social adfærd, relationer, læring i fællesskab, solidaritet, turn-taking, teamwork og hjælpsomhed. Nogle projekter har været effektive i at nedbryde fordomme hos unge, men den specifikke kontekst for aktiviteterne kan sætte grænser for hvad der kan opnås.

Empati og følelsesmæssig kompetence

Aktiv musikdeltagelse kan understøtte udviklingen af empati og følelsesmæssig opfattelse hos

børn. Formen og konteksten for aktiviteterne er af væsentlig betydning.

Trivsel

Værdien af aktiv musikdeltagelse for trivsel er veldokumenteret. Dette omfatter selvværd, forbedrede sociale kompetencer og udvikling af sociale netværk samt selvregulering, udvikling af resiliens (psykologisk opdrift). Kreative musikalske aktiviteter kan have særlig betydning for børn med traumatiske oplevelser fra krigszoner.

Personlig udvikling, selvværd og identitet

Aktiv musikdeltagelse kan understøtte udvikling af musikalsk- og anden identitet og selvopfattelse. Afhængigt af interaktionen med andre kan dette udvikles positivt eller negativt. Muligheder for at optræde og få positiv feedback fra andre er her vigtigt.

5.3.2 Faktorer for kvalitet.

Meta-undersøgelsen peger desuden på en række faktorer, som indgår i og påvirker virkningen/udbyttet af ovennævnte virkninger.

Specifikke forhold, som har betydning for virkning/udbytte:

- Deltagelse over længere tid.

Deltagelse bør opretholdes over en længere tidsperiode for at maksimere udbyttet.

- Tidlig aktiv deltagelse.

Aktiv involvering i musik bør begynde tidligt for at få det bedste udbytte.

- Gruppe-aktiviteter.

Aktiviteterne bør omfatte gruppebaseret arbejde med musik

- Optræden.

Der bør gives muligheder for at optræde (performance).

- Undervisningskvalitet.

Undervisningen skal være af høj kvalitet.

- Undervisningen skal have et bredt indholdsfelt.

Læreplanen skal være bredt baseret og omfatte melodiske og rytmiske aspekter aktiviteter, sang, instrumentspil, notation samt komposition og improvisation.

- Genre.

I forhold til børn med særlige behov herunder skoletrætte elever, bør der tages udgangspunkt i genrer, som de kan relatere til.

Generelle karakteristikker som understøtter udbyttet:

Undervisningsaktiviteterne bør være interaktive og give glæde. Desuden er det vigtigt at få positiv bekræftelse fra andre i forhold til de musikalske aktiviteter, ikke mindst i forbindelse med optræden, hvor der er særlige muligheder for at børnene udvikler selvtillid og selvværd.

6 SAMARBEJDE OG PARTNERSKAB I DET TREDJE RUM

Finn Holst

I samarbejdet mellem folkeskole og musikskole kan samarbejdet rette sig mod henholdsvis den ene eller den anden institutionelle målsætning. En tredje mulighed kommer til syne i praksis, hvor forskellige former for samarbejde inddrager både folkeskolens fælles almene musikundervisning og musikskolens specialiserede undervisning i en forståelse, som former for "Community Music" – som musikalske fællesskaber med Collaborative Musicing - som musikalsk fællesskabende fællesskaber.

Samarbejde og partnerskaber mellem musikskole og folkeskole kan ses som mulighedsrum, som formelt er ret åbent beskrevet. For at forstå det bedre kunne det være relevant at kigge på forhistorien. Historikken går bl.a. tilbage til en international undersøgelse om Arts Education, ofte omtalt som Bamford-rapporten. Der er imidlertid her ikke tale om den lokale danske undersøgelse som Ann Bamford lavede (The Ildsjæl in the Classroom), men den omfattende internationale undersøgelse der gik forud. Undersøgelsen blev gennemført på initiativ af UNESCO i 2004-2005. Resultaterne af undersøgelsen blev publiceret i 'The Wowfactor: Global research perspectives on the impact of the arts in education' (Bamford 2006), og bygger på et omfattende materiale, med over 60 casestudier fra en lang række forskellige lande. Undersøgelsen står, ifølge en kortlægning af forskning inden for Arts Education (Holst 2015), som et centralt bidrag.

6.1 Unesco-Undersøgelsens otte punkter

Det har på grundlag af de omfattende case-studier været muligt at indkredse nogle tværgående og overordnede karakteristikker for 'Quality Arts Programmes' (ibid, s.40), som er sammenfattet i følgende otte punkter / karakteristikker (se også afsnit 5.3):

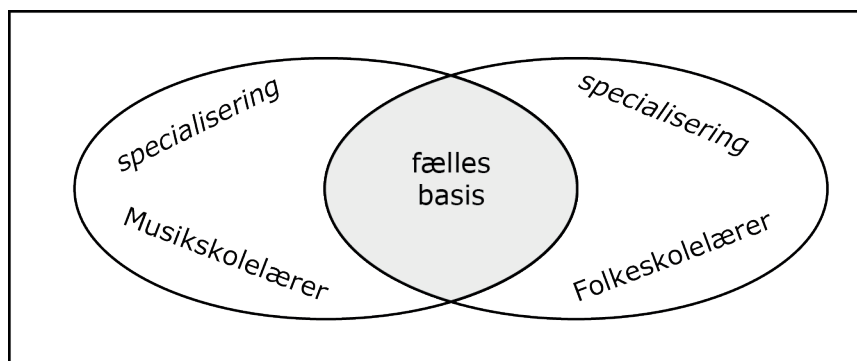
- Aktive partnerskaber mellem skoler og kunstinstitutioner og mellem lærere, kunstnere og lokalsamfundet.
- Fælles ansvar for planlægning, implementering, vurdering og evaluering.
- Muligheder for offentlig optræden, udstilling og/eller præsentation.
- Vægt på samarbejde
- En inkluderende tilgang med mulighed for alle børn for at deltage.
- Detaljerede strategier for at evaluere og rapportere børns læring, oplevelse og udvikling.
- Løbende professionel kvalificering for lærere, kunstnere og medarbejdere
- Fleksible skolestrukturer og åbning mellem skole og lokalsamfund.

Det er derfor værd at komme tilbage til helheden af disse otte punkter, som en baggrundsforståelse for Åben Skole-konceptet og samarbejde mellem folkeskole og musikskole, som tydeligvis inddrager aktive partnerskaber, fælles planlægning og gennemførelse, vægt på samarbejde, mulighed for alle børn for at deltage og åbning mellem skole og lokalsamfund. Mit fokus her er især at se på de institutionelle/strukturelle spørgsmål, der omtales som "fleksible skolestrukturer", og som grundlag for partnerskaber og samarbejde.

6.2 Horsens-projektet

Projektet blev påbegyndt i 2001 som et samarbejde mellem Horsens Musikskole og tre folkeskoler i Horsens Kommune. Baggrunden for projektet er en undersøgelse foretaget i 1999 i de 12 skoledistrikter i Horsens, af sammenhængen mellem børnenes socialt betingede belastning og andelen af musik- skoleelever. Særligt 3 skoler skilte sig ud med en meget lav andel af elever i musikskolen i forhold til de andre folkeskoler i kommunen.

Den eksterne evaluering af projektet (Holst 2008) viste bl.a., at samspillet af kompetencer og udnyttelse af de specialiserede kompetencer mellem folkeskolemusiklærere og musikskolelærere havde været af afgørende betydning for projektet.

Specialisering som potentiale

I kraft af samarbejdet er det lykkedes at skabe en øget kvalitet i musikundervisningen, og samarbejdet vurderes at have haft stor betydning for at udvikle en musiktradition på de enkelte skoler, for musikfagets status såvel som for elevers deltagelse i frivillig musikundervisning.

En kombination af undervisningsfaglighed, der bygger på musikfaglighed og undervisningsfaglighed, der bygger på en generel pædagogisk faglighed, er afgørende for elevernes resultater og dette opnås gennem samarbejdet med et samspil mellem de forskellige kompetencer (Holst 2008). Men der er mange måder at samarbejde på og grader af samarbejde, og der peges i evalueringen på et væsentligt potentiale i den videre udvikling af samarbejdsformer. Som et væsentligt punkt anbefales det at etablere tid til fælles planlægning. Det blev herefter indført ledelsesmæssigt.

Projektet blev efterfølgende fulgt i en treårig periode med særligt fokus på en enkelt skole i et område med en høj social belastning. Her blev det muligt at forfølge samarbejdsformer og deres betydning for elevernes udbytte ved at inddrage løbende evaluering af eleverne på en række centrale områder sammenholdt med samarbejdet mellem musikskolelærere og folkeskolemusiklærere.

For at undersøge de forskellige samarbejdsrelationer i projektet blev der udviklet en række begreber for didaktiske samarbejdsformer (Holst 2013, s 130). Der skelnes mellem samarbejde på forskellige didaktiske niveauer med afsæt i Dales kompetenceformer K1, K2 og K3. Dette kombineres med hvorvidt der er tale om symmetriske samarbejdsformer. De didaktiske samarbejdsformer betegnes som modus 0, modus 1, modus 2 og modus 3. I modus 3 er der tale om et symmetrisk (ligestillet og integreret) samarbejde på K3 niveau, som inddrager undervisningens overvejelser om hvorfor og hvad. I modus 2 er der tale om et ligestillet og integreret samarbejde på K2 niveau dvs. i

forhold til metodisk planlægning – hvordan spørgsmålet. I modus 1 om samarbejde på K1 niveau i undervisningens konkrete gennemførelse. Modus 0 kan reelt ikke betegnes som samarbejde, men som arbejdsdeling som fx mellem en ”underviser” og en ”radiatorpædagog”.

Der udvikles i det treårige projekt samarbejdsformer på et væsentlig højere niveau som modus 2 og 3 (med didaktisk kompetence på K2 og K3 niveau) end tidligere i projektet (Holst 2011, s. 36). Analysen viser, at det høje samarbejdsniveau har været afgørende for udvikling af elevernes musikfaglige, personlige og sociale kompetencer. Det handler – som en af musikpædagogerne på Horsens-projektet, meget sigende udtrykte det – om at en plus en bliver tre – et rammende udtryk, der ofte siden er blevet citeret. Betingelsen herfor har imidlertid også været fælles tid til undervisningsplanlægning, og dermed også et samarbejde på et ledelsesmæssigt plan.

Pointen er nu, at samarbejdet må ses på begge plan - både på det undervisningsmæssige plan og på det ledelsesmæssige plan - som et partnerskab.

6.3 Det institutionelle spørgsmål

Mellem musikskole og folkeskole er der tale om *institutionelle specialiseringer* som vedrører de specialiserede lærere, deres specialiserede uddannelser og det institutionelle ledelsesplan (Holst 2013, s 232 ff).

Udfordringen har at gøre med at en institutionel specialisering medfører specialiserede strukturer og en tendens til at 'optimere' og dermed lukke sig om specialiseringen. Et vigtigt punkt som UNESCO-rapporten pegede på var netop *fleksible skolestrukturer*. Men det er ofte nemmere sagt end gjort.

Ser vi på samarbejde musikskole-folkeskole, kunne den institutionelle ramme forstås sådan at samarbejdet enten foregår på betingelse af den ene institutionelle ramme eller på betingelse af den anden institutionelle ramme. Enten lægges den ene institutionelle struktur - eller den anden – til grund for eller ned over samarbejdet. Men hvorvidt er der så tale om partnerskab hvis samarbejdet skal tjene den ene specialiserede institutions interesse eller den anden specialiserede institutions specialiserede interesse.

I samarbejde mellem musikskole og folkeskole kan man tænke sig tre muligheder:

1. Samarbejdet kan rette sig mod og gennemføres i folkeskolens ramme, dvs. med specifikke målsætninger for undervisningen i den almene skole ud fra læreplanen (fælles mål). Samarbejdet – som ofte begrænses til perioder - indgår dermed som en ressource i skolens almindelige undervisning, og det ville måske være mere hensigtsmæssigt at bruge ressourcer på faste musiklærere og løbende professionel kvalificering.
2. Samarbejdet kan rette sig mod musikskolens interesser og målsætninger – herunder ses det som del af den såkaldte fødekæde for udklækning af professionelle musikere. Et eksempel på en sådan tænkning optrådte i Samklangs-projektet, hvor en begrundelse for at benytte midler fra Talentpuljeordningen var, at man ved at styrke musikundervisningen ville have bedre chancer for at spotte talenter tidligt. Et andet eksempel er at man fra musikskolernes side ville bidrage til folkeskolens musikundervisning for at skaffe elever (rekruttering), fx med fokus på de såkaldt truede

instrumenter – en gruppe af klassiske orkesterinstrumenter, som der ikke er så mange børn der umiddelbart melder sig til. Faren kunne her være, at det så ville være godt nok, hvis man (bare) fik nogle elever, og at det ikke ville betyde så meget om alle elever, der deltog fik noget ud af det.

3. Samarbejdet kunne være baseret på partnerskab – ikke blot mellem musiklærerne, men også som et institutionelt partnerskab, med blik for *potentialerne i det fælles*, som et tredje rum i relationen mellem partnerskabets institutioner. I formålsformuleringerne for musik i folkeskolen hhv. musikskolen er der tydelige forskelligheder, men der er også en fælles formulering der vedrører elevernes livslange aktive deltagelse i musik, som eksempelvis kunne være afsæt for fælles anstrengelser som kunne overskride de enkelte institutionelle perspektiver - og samtidig sandsynligvis også bidrage til dem begge.

6.4 MusikUnik som eksempel

Projektet er et samarbejde mellem Tovshøjskolen og Århus Musikskole. Med projektet etableres en flerårig, intensiv holdbaseret musikundervisning med orkesterspil for udsatte børn med Tovshøjskolen i Gellerup som base. Der peges på det forhold, at ingen børn i Tovshøjskolens skoledistrikt på eget initiativ finder vej til de almindelige musikskoletilbud fra Aarhus Musikskole - musiktilbud som alle kræver elevbetaling og forældreopbakning.

MusikUnik er oprettet og udviklet med inspiration fra det svenske El Sistema projekt i Göteborg. Mens projektet i Göteborg primært er et tilbud knyttet til de lokale musikskoler, er MusikUnik-projektet et samarbejde mellem Tovshøjskolen og Aarhus Musikskole placeret på Tovshøjskolen. Undervisningen er en del af den obligatoriske undervisning og påbegyndes i nulte klasse med en udvidet musikundervisning som leder til instrumentleg og undervisning og sammenspil på klarinet, tværfløjte, kornet/trækbassun og violin. På de første klassetrin er MusikUnik undervisningen del af den obligatoriske undervisning, men overgår fra tredje klasse til frivillig undervisning. På den måde når man alle elever med et udvidet musiktilbud, og en bred tilslutning til frivillig musikundervisning, hvor der tidligere ikke har været nogen overhovedet.

MusikUnik har på nogle punkter meget til fælles med det tyske instrumentklasse-program Jedem Kind ein Instrument (JeKi) - et grundskoleprogram med instrument undervisning, som bygger på samarbejde mellem musikskole og grundskole. JeKi-undervisningen, i Hamborg-programmet, som er et af de to store JEKI-programmer i Tyskland, indgår i den obligatoriske undervisning for alle elever fra første til fjerde klasse, og er som sådan gratis for eleverne på de 62 grundskoler i Hamborg, der deltager i programmet (Holst 2015).

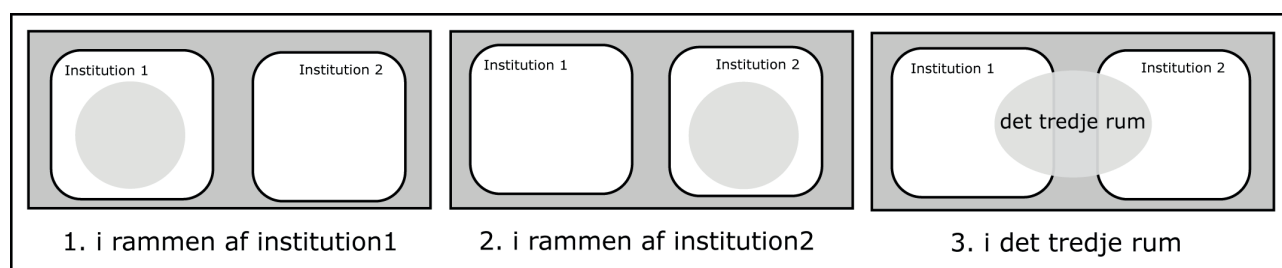
I MusikUnik kombineres tilgangen i den almene musikundervisning, hvor der undervises i fælleskab og i fællesskabet – i grupper, hold eller klasser – med tilgangen i den frivillige musikundervisning, hvor der undervises i at spille et instrument og i instrumentsammenspil – herunder på klassiske instrumenter. Det er hverken det ene eller det andet, men netop en anderledes kombination af de to undervisningsformer og tilgange.

6.5 Det musikalske rum

Fra begyndelsen af har MusikUnik haft deres eget lokale på skolen. Det drejer sig til dels om indretning og opbevaring af instrumenter, men også om at skabe et særligt musikalsk rum som rammen om det musikalske fællesskab og fælles musiceren. Men det handler også om at skabe et unikt rum, hvor fx de strukturelle forståelser, der ligger i skolens rum, ikke uden videre medbringes. *Det musikalske rum* giver nogle særlige muligheder – her i projektet har det især vist sig i forhold til elevernes identitetsopfattelse. Elever med en ellers negativ identitet i den almindelige skolekontekst (i det generelle pædagogiske rum), har gennem mulighed for meningsfuld deltagelse (i det musikalske rum), vendt dette til en udpræget positiv identitet forbundet med en engageret deltagelse i det musikalske fællesskab, endda som rollemodel for andre. Det har imidlertid været forbundet med vanskeligheder at overføre dette til den almindelige skolekontekst, hvor der har været tendenser til at fasthold elevens negative rolle. En mulighed for en bedre overførsel ligger i at undervisningen i MusikUnik foregår i samarbejde mellem instrumentpædagoger fra musikskolen, og lærere og pædagoger fra skolen. Det er imidlertid en pointe som allerede blev udviklet i Horsensprojektet (Holst 2008), og som her igen viser sig som en central faktor, at lærere/pædagoger som indgår i samarbejdet bør have indgående kendskab til eleven – ikke mindst når det handler om elever med indvandrer- og flygtningebaggrund.

Det er en væsentlig pointe, at selv om at MusikUnik samarbejdet indgår i den obligatoriske musikundervisning på de første klassetrin, så foregår det i det musikalske rum – forskelligt fra skolens rum – og det musikalske rum er rammen om en fælles skabende og fællesskabende aktivitet, hvor mulighederne herfor kan udfoldes.

Rammer for samarbejde

MusikUnik er på den måde et eksempel på at samarbejdet (som partnerskab) foregår i det tredje rum – mellem institutionen skole (Tovshøjsskolen) og den institutionelle frivillige musikundervisning (Århus Musikskole), i et partnerskab mellem begge – og ikke indlejret i hverken den ene eller den anden.

6.6 Musikalske fællesskabende fællesskaber

Der er to teoretiske begreber der er gode til at indfange den specielle musikpædagogiske praksis i det tredje rum med.

Med Community Music (Veblen 2013) forstås musikalske fællesskaber, hvor man fokuserer på at give deltagerne mulighed for aktiv musikudøvelse og ser deltagerens personlige, sociale og musikalske udvikling som sidestillede. Der er tale om et praksisfællesskab, som ikke er baseret på skolen som

institution, men som kan opstå og udøves mange steder. I denne forståelse får samarbejdet en funktion som kobling og åbning mellem de to institutionelle specialiseringer, der kan skabe en konstruktiv sammenhæng.

Med Collaborative Musicing (Pavlicevic & Ansdell 2009) forstås kollaborative musikalske aktiviteter, hvor musikalsk og social udvikling ses som forbundne, og som opstår i kraft af deltagernes aktive handlinger i den musikalske aktivitet. Relationen mellem den musikalske og sociale oplevelse skaber og skabes af musikalsk kommunikation og musikalsk samarbejde – i et fællesskabende fællesskab.

6.7 Partnerskaber og det tredje rum

Jeg indledte med at introducere UNESCO-rapportens otte punkter for Quality Arts Programmes, som jeg mener kan ses som en del af baggrundsforståelsen for Åben Skole. Jeg sætter fokus på punkterne om *partnerskab, samarbejde og fleksible strukturer* i forhold til eksempler inden for musikområdet, herunder en didaktisk forståelse af niveauer og former for samarbejde.

Dette leder mig til at samarbejde må ses både på det undervisningsmæssige plan og det ledelsesmæssige plan som partnerskab, og at et sådant *partnerskab kræver fleksible institutionelle strukturer*. Med eksemplet 'Instrumentklasser' peger jeg på betydningen af det musikalske rum, som forskelligt fra skolens og musikskolens institutionelle rum – som *det tredje rum* - som her netop er et rum med mulighed for udvikling af musikalske fællesskabende fællesskaber.

Det er desuden min pointe, at dette musikalske udviklingsrum udgør et udviklingspotentiale for musikundervisningen i både musikskole og folkeskole, netop fordi det ikke er bundet op i de foreliggende institutionelle strukturer.

Referencer:

Bamford, A. (2006) The Wowfactor: Global research perspectives on the impact of the arts in education. Waxmann

Holst, Finn (2008): Ekstern evaluering af projektet: Musik til Alle – et samarbejdsprojekt mellem folkeskole og musikskole i Horsens Kommune. Musikpædagogiske Studier - DPU. Bind 1. Institut for Didaktik, DPU

Holst, F. (2011). Evalueringsrapport af projektet Musik, Sprog og Integration Søndermarkskolen, Sønderbro, Horsens 2008 til 2011. Horsens: Kulturhus Sønderbro

Holst, F. (2013). Professionel Musiklærerpraksis. Professionsviden og lærerkompetence med særligt henblik på musikundervisning i grundskole og musikskole samt læreruddannelse hertil. Phd-Afhandling. IUP (DPU), Aarhus

Holst, F. (2015) So ein Ding – Om samarbejde musikskole-grundskole i "Jedem Kind ein Instrument". Dansk Sang. September 2015

Holst, F. (2015). Kortlægning af forskning i børns og unges møde med kunsten. Statens Kunstfond

Pavlicevic, M., & Ansdell, G. (2009). Between communicative musicality and collaborative musicing: A perspective from community music therapy. In S. Malloch, & C. Trevarthen (Eds.), *Communicative musicality. Exploring the basis of human companionship.* (pp. 357-376). New York: Oxford University Press.

Veblen, K. K. (2013). *Introducing Community Music.* In: Veblen et al (eds). *Community Music Today.* NAFME

So ein Ding....

Om samarbejde musikskole-grundskole i 'Jedem Kind ein Instrument' (JeKi)

I forbindelse med skolereformen 2014 er der kommet øget fokus på samarbejdet mellem musikskole og folkeskole (grundskole). En kortlægningsundersøgelse viste op til reformen, at så godt som alle musikskoler har et samarbejde med grundskolen, mens der er en del folkeskoler, som ikke har et samarbejde med musikskolen. Med reformen er alle folkeskoler nu forpligtet på et samarbejde, og det er et skridt på vejen til at alle elever får mere lige muligheder. I Horsens startede man allerede i 2001 et projekt i erkendelsen af, at musikskolen fik sine elever fra nogle skoler i bestemte områder og ikke fra andre. Med projektet Musik for Alle ønskede man derfor, gennem et samarbejde mellem musikskole og folkeskole, at skabe muligheder for alle børn i kommunen. Centralt står derfor en indsats på skoler hvor børnene ellers ikke ville få disse muligheder - bl.a. på skoler i socialt stærkt belastede områder. Projektets succes var i høj grad afhængigt af samarbejdet mellem musikskolelærere og folkeskolemusiklærere, som igennem projektet blev udviklet som et gensidigt og ligeværdigt samarbejde.

I Tyskland begyndte man, tidligere end i Danmark, på bredt plan at sætte fokus på samarbejdet mellem musikskole og grundskole. Det er derfor interessant at kigge på hvilke erfaringer, man har gjort sig syd for grænsen. Det helt centrale projekt her handler om instrumentundervisning i grundskolen i projektet "Jedem Kind ein Instrument" (JeKi) - alle børn spiller instrumenter. Jeg har fulgt projektet med interesse i nogen tid og har her i foråret besøgt projektet i Hamborg sammen med musikskoleledere og musikskolelærere fra musikskoler i hovedstadsområdet. Vi fik her både detaljeret viden om projektet og mulighed for at se undervisning i praksis på flere skoler.

Jedem Kind ein Instrument (JeKi) er et grundskoleprogram med instrumentundervisning, som bygger på samarbejde mellem musikskole og grundskole. Den spæde begyndelse hertil var et samarbejdsprojekt i Bochum (i Ruhr-området) mellem den lokale musikskole og nogle grundskoler i form af et toårigt projekt for elever i første og anden klasse.

Det egentlige program blev etableret i 2007 i Ruhr-området (Nordrhein-Westfalen) da den tyske kunst- / kulturfond (Kulturstiftung des Bundes), delstatsregeringen i Nordrhein-Westfalen (NRW) og fonden Zukunftstiftung Bildung besluttede at udbrede projektet til hele delstaten. Efterfølgende blev et tilsvarende program påbegyndt i Hamborg (som i sig selv er en delstat), og der er siden startet projekter i Hessen og Sachsen, i en række byer samt lokale projekter. De to store projekter er Nordrhein-Westfalen og Hamborg - hvor der dog er væsentlige forskelle.

Programmet i Ruhr-området (Nordrhein-Westfalen) er firårigt, og dækker forløbet i den fireårige grundskole. I det første skoleår varetages undervisningen i et samarbejde mellem musikskole- og grundskolelærere (kompagnon-undervisning), og eleverne præsenteres for forskellige instrumenter mhp at vælge et instrument. Hvor deltagelsen i første klasse er gratis kan eleverne i anden klasse vælge om de vil deltage med en egenbetaling på ca. 150,- kr. per måned. På tredje og fjerde klassetrin udvides instrumentundervisningen med sammenspil (ensemble / skoleorkester), og egenbetalingen udgør her ca. 250,- kr. per måned. I tilfælde af lav forældreindkomst kan elever dog deltage gratis i programmet (fripladsordning). Undervisningen foregår i grup-

per/ hold og ikke som individuel undervisning.

Programmet i Ruhr udviklede sig hurtigt i årene fra 2007 fremefter. Således deltog i det første år 34 musikskoler, 223 grundskoler og 7100 elever (fra første klasse). I andet projektår deltog 49 musikskoler, 370 grundskoler og 25.900 elever (første og anden klasse). I tredje projektår deltog 56 musikskoler, 522 grundskoler og 43.300 elever (første anden og tredje klasse). I fjerde projektår steg elevtallet til knapt 60.000 (første til fjerde klasse), et niveau som siden har været stabilt.

En central udfordring har således været at skaffe musiklærere. For at møde udfordringen med nye undervisningsformer er der etableret et omfattende efteruddannelsesprogram for musik/instrument-pædagogerne i et samarbejde mellem musikskolerne og uddannelsesinstitutionerne i Nordrhein-Westfalen (Ruhr-området).

Programmet i Hamburg er det andet store program. Det er dog noget mindre med ca. 10.000 elever, svarende til at delstaten Hamborg (ca. 2 mio. indbyggere) er væsentlig mindre end delstaten Nordrhein-Westfalen (ca. 18 mio. indbyggere). Programmet i Hamborg er meget interessant set med danske øjne, idet der ikke indgår brugerbetaling.

JeKi-undervisningen i Hamborg-programmet indgår i den *obligatoriske undervisning for alle elever fra første til fjerde klasse*, og er som sådan gratis for eleverne på de grundskoler som deltager i programmet. I første klasse er der en udvidet musikundervisning i et samarbejde mellem musikpædagoger og grundskolens musiklærere.

I anden klasse introduceres forskellige instrumenter, mhp at vælge et instrument til undervisningen i tredje og fjerde klasse. I anden til fjerde klasse opdeles de to ugentlige musiktimer i en time almen musikundervisning på klasseplan og en time instrumentalundervisning i grupper af 7 til 8 elever.

Ud af Hamborgs ca. 200 skoler deltager 62 skoler i programmet, som finansieres og administreres centralt. Skolerne har ansøgt om og forpligtet sig på at deltage, og er blevet udvalgt med vægt på at fremme kulturtilbuddet for elever som ellers ikke ville have sådanne muligheder, områder hvor man enten ikke har råd til eller interesse for kulturen. Dette er et centralt kulturpolitisk fokus. Eleverne får et låneinstrument med hjem, og der lægges vægt på at der ikke indkøbes instrumenter af dårlig kvalitet. Der afsættes således i gennemsnit ca. 3000 kr. per instrument.

Der er ansat 180 musikpædagoger i programmet i Hamborg, og det har været en stor udfordring netop for instrumentalpædagoger at omstille sig til undervisning i grupper / hold. Der er ligesom i Nordrhein-Westfalen etableret et omfattende efteruddannelsesprogram i et samarbejde mellem musikskoler og uddannelsesinstitutioner. En væsentlig partner her er Hamborgs store centrale musikskole (Jugend-Musikschule), hvor efteruddannelseskurserne er fælles for JeKi-lærere og musikskolens lærere, således at JeKi programmet også bidrager til udvikling af undervisningsformer i musikskolen. Ud over et stort årligt kursusseminar, som tilbydes alle lærere i JeKi, oprettes

en række kortere kurser i årets løb. For at understøtte processen gennemfører man løbende undervisningsobservation og resultaterne heraf indgår i udvælgelsen af efteruddannelsestilbud.

Både i Nordrhein-Westfalen (Ruhr) og i Hamborg har der været diskussioner om hvorvidt man skulle anvende et fælles undervisningsmateriale. I Ruhr er der udgivet et materiale (Schott Verlag), men der har været problemer med anvendelsen og omsætningen heraf i den specifikke undervisning og kontekst. I Hamborg har man fravalgt dette, bl.a. ud fra en betragtning om, at det ikke ville passe ind i et udviklingsperspektiv og brugen af forskellige tilgange bl.a. i strygerpædagogikken. Der er overraskende nok ikke etableret en form for videns- og erfaringsdeling i projekterne. Det forekommer ellers helt oplagt at kombinere efteruddannelse med vides- og erfaringsdeling i 'professionelle læringsfællesskaber' for at løse udfordringen med nye undervisningsformer i disse rammer.

Hvad er så resultaterne af projektet. Som det første er det vigtigt at konstatere, at der er tale om et samlet elevtal i JeKi programmet i Tyskland på langt over 70.000 årligt - elever som får en udvidet musik- og instrumentundervisning i grundskolen - og som i vid udstrækning ellers ikke ville have sådanne muligheder - altså en vellykket kulturpolitisk satsning i stor skala. Der er tale om et program hvor børn og unge, som ellers ikke ville møde kulturen, ikke blot får

mulighed for at opleve, møde eller stifte bekendtskab hermed, men derimod beskæftiger sig intensivt med musik i hele grundskolens fireårige forløb.

Der er etableret en omfattende følgeforskning idet Bundesministerium für Bildung und Forschung i 2009 igangsatte et følgeforskningsprogram for JeKi-programmerne i Nordrhein-Westfalen (Ruhrområdet) og Hamborg med en løbetid til 2013 med et budget på ca. 1. mio. Euro årligt. En række af projekterne fortsættes i perioden 2013 til 2015. Forskningsprogrammet er fordelt på 12 enkeltprojekter med 25 forskere fra forskellige områder (musikpædagogik, musikvidenskab, musikpsykologi, psykologi, uddannelsesvidenskab).

Forskningsprogrammet omfatter ikke en direkte evalueringsorienteret indsats, men undersøger en række generelle spørgsmål i rammen af projektet. Det betyder, at der har været mulighed for at gennemføre intensiv forskning med basis i et meget omfattende empirisk felt, som sjældent ses i forskning på dette felt.

Jeg vil i det følgende sammenfatte udvalgte resultater af følgeforskningen kort i tre hovedområder:

- I: Selvpfattelse, integration og stresshåndtering -
- II: perceptive og kognitive resultater -

III: neuropsykologiske resultater - samt IV: resultater vedrørende lærernes samarbejde.

I: Selvopfattelse, integration og stresshåndtering:

1. Eleverne udvikler generelt en positiv opfattelse af deres skolemæssige og musikalske kunnen.
2. Drengene udviklede et væsentlig bedre selvopfattelse i JeKi-programmet i forhold til elever der ikke deltog i JeKi og elever der deltog i et andet projekt.
3. Elevernes selvopfattelse i forhold til skolen udvikles positivt både for piger og drenge, men har særlige potentialer for drenge.
4. Undersøgelsen af børn med indvandrerbaggrund viser statistisk en betydelig stigning i orientering imod modtagekulturen for drenge. For drenge som ikke deltog i JeKi optrådte der ikke en tilsvarende stigning.
5. Elever der deltager i JeKi profiterer i forhold til stresshåndtering, hvilket er forbundet med en langsigtet forbedring af psykisk sundhed.

II: Perceptive og kognitive resultater:

1. Aktiv tidlig musiceren fremmer klanglige-harmoniske evner, som er vigtige for opfattelsen af musikalske strukturer og sproglige kvaliteter.
2. Aktiv musiceren bevirker en forbedret auditiv opfattelsesevne samt transfer i forhold til læse- og retskrivningskompetence og opmærksomhedsfunktioner.
3. Undersøgelsen understøtter grundlæggende hypotesen om auditive transfervirkninger i instrumentalundervisning.
4. Signifikant udvikling af arbejdshukommelse så vidt det gælder auditiv information. Resultaterne fra det auditive område viser sig tilsvarende i ord-test.

III: Neuropsykologiske resultater (scanningsundersøgelser):

1. Børn med en høj musikaktivitet (som i JeKi /Instrumentundervisning) har signifikante udviklingsbetingede fordele.
2. Et musikalsk udviklingsprogram (JeKi) er egnet til at modvirke (afhjælpe) auditive forarbejdningssværligheder hos børn med ADHD og læsevanskeligheder.

3. Der er individuelle forskelle i neuroanatomiske forudsætninger, som har betydning for klangforarbejdning, præferencer for musikinstrumenter (instrumentvalg) og måder at musicere på.

IV. Lærersamarbejde i projektet:

1. Det er vigtigt for et godt samarbejde at lærerens særlige kompetencer inddrages i samarbejdet, at undervisningen planlægges fælles og at begge aktivt deltager i undervisningen. Der lægges vægt på betydningen af et samarbejde hvor lærerne er ligeberettigede og hvor den fælles undervisningsplanlægning muliggør at grundskolelæreren kan overtage flere musikalske opgaver i undervisningen.
2. Lærerne ønsker at arbejde tæt sammen især om undervisningsplanlægning, hvilket imidlertid ofte vanskeliggøres af manglende tidlige ressourcer. Der optræder en tendens til at samarbejde reduceres til Ad Hoc.

På grund af det store undersøgelsesfelt er der tale om meget grundig forskning med brug af kontrolgrupper, hjernescanning mm., der i betydelig grad bekræfter, nuancerer og udvider tidligere viden på området. For en mere dækkende redegørelse for forskningsresultaterne henvises til publikationen "Empirische Bildungsforschung zu Jedem Kind ein Instrument, Bundesministerium für Bildung und Forschung".

For nu at vende tilbage til samarbejde musikskole-folkeskole i Danmark i Horsens-projekterne skal der peges på, at det her hos os i højere grad end i JeKi-programmerne er lykkedes at udvikle et ligeværdigt samarbejde bl.a. med afsæt i erkendelsen af, at fælles planlægning forudsætter tid til fælles planlægning.

Så vi er på mange måde klar til at udfolde samarbejdet musikskole-folkeskole i fuld skala - med instrumentundervisning som integreret del af musikundervisningen i folkeskolen som i Hamborg-modellen. Og dette i et samarbejde mellem folkeskole og musikskole, som sammen kan mere end hver for sig - hvor to plus to bliver fem.

Kort sagt: So ein Ding - müssen wir auch haben! ✱